

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολικό περιβάλλον.
Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που
εργάζονται σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΣΤΥΛΙΑΝΗ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΜΙΧΑΗΛ**

ΒΟΛΟΣ 2021

Γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο *“η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολικό περιβάλλον απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής”* αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η δηλούσα

Παπαδάκη Στυλιανή

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον κύριο Παρασκευά για τις καίριες παρατηρήσεις του, προκειμένου να ολοκληρωθεί η εργασία καθώς και τους συναδέλφους της γενικής και ειδικής αγωγής οι οποίοι με τη σημαντική κατάθεση των εμπειριών τους και των απόψεων τους βοήθησαν στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας. Τέλος θέλω να ευχαριστήσω τον σύντροφο μου και συνάδελφο για τη στήριξη του σε όλη τη διάρκεια της ερευνάς μου.

Περίληψη

Η ψηφιακή μεταρρύθμιση στον χώρο της παιδείας και η ανάγκη για ασφαλή μάθηση λόγω της τρέχουσας πανδημίας, επέβαλε ένα νέο τρόπο εκπαίδευσης τόσο για τους καθηγητές όσο και για τους εκπαιδευόμενους με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών και την εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης στις σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις και οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τις δυνατότητες αλλά και τα ζητήματα που προκύπτουν από την υλοποίηση της διαδικτυακής διδασκαλίας σε μαθητές γενικής και ειδικής εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα μέσω της ανάδειξης της φωνής των συμμετεχόντων επιδιώχθηκε να καταγραφούν οι καθημερινές δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί στο μάθημα τους αλλά και οι ίδιοι να επισημάνουν τις προτάσεις τους για τη βελτίωση των υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης καθώς και για την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευόμενων στα μαθήματα.

Η εργασία ακολούθησε την ποιοτική μεθοδολογία με ερευνητικό εργαλείο, την ημιδομημένη συνέντευξη η οποία περιλάμβανε ανοιχτές ερωτήσεις. Το δείγμα εστιάστηκε σε 13 εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας δημόσιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εργάζονταν σε γενικά και ειδικά σχολεία του νομού Λακωνίας και της Αττικής. Σχετικά με το είδος της ποιοτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκε η σκόπιμη –βολική δειγματοληψία και ως μέθοδος, η ανάλυση περιεχομένου η οποία εστιάστηκε σε πέντε θεματικούς άξονες σχετικά με την τηλεεκπαίδευση. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων ομαδοποιήθηκαν σε κατηγορίες μέσω των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων, αναλύθηκαν οι ομοιότητες και οι διαφορές στις απαντήσεις τους και ερμηνεύτηκαν τα ευρήματα της έρευνας αλλά προέκυψαν και νέα δεδομένα που δεν είχαν αναδειχθεί από την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Από την ανάλυση των δεδομένων και οι δύο ομάδες των εκπαιδευτικών ήταν θετικά διακείμενοι στην εξ αποστάσεως διδασκαλία παρόλη την απειρία τους και την εφάρμοσαν σε ικανοποιητικό βαθμό παρά τις καθημερινές δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια του μαθήματος, αφού όπως τόνισαν χρειάστηκε καλύτερος σχεδιασμός και προετοιμασία από το υπουργείο παιδείας. Αναγνώρισαν δυνατότητες στους μαθητές και των δύο δομών εκπαίδευσης, όπως την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους που προσφέρει η τηλεεκπαίδευση.

Ωστόσο τόνισαν ότι αυτό το είδος εκπαίδευσης δε μπορεί να αντικαταστήσει την παραδοσιακή διδασκαλία, καθώς τόσο οι εκπαιδευτές όσο και οι μαθητές χρειάζονται τη φυσική παρουσία του καθηγητή και τα παιδιά την επαφή με τους συνομήλικους τους. Στις δυσκολίες που αντιμετώπισαν όλοι οι εκπαιδευτικοί τόνισαν την έλλειψη επιμόρφωσης, την απουσία διοικητικής και τεχνολογικής υποστήριξης, τον περιορισμένο εξοπλισμό των σχολείων και την έλλειψη συνεργασίας με τους γονείς των μαθητών.

Κλείνοντας ανέφεραν τις προτάσεις τους, σχετικά με την αναβάθμιση των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης, τη δημιουργία των ολιγομελών τμημάτων, την παροχή εξοπλισμού για τους εκπαιδευόμενους και τη σωστή λειτουργία της πλατφόρμας προκειμένου όλοι οι μαθητές να μπορούν να μετέχουν ισότιμα στην εκπαιδευτική διαδικασία στα πλαίσια της συμπερίληψης.

Λέξεις-Κλειδιά: Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, εκπαιδευτικό σύστημα, εκπαιδευόμενοι, συμπληρωματική μέθοδος, ψηφιακά εργαλεία.

Abstract

The digital reform in the field of education and the need for safe learning due to the current pandemic, imposed a new way of education for both teachers and learners with the introduction of new technologies and the application of distance learning as a complementary means of education in general and special education schools.

The purpose of this study was to reflect the views and experiences of secondary school teachers regarding the potential and the issues arising from the implementation of on-line teaching of pupils attending general and special education curriculum. At the same time, by showcasing the participant's voice it was intended to note the difficulties faced and to identify their suggestions for improving distant learning and to enhance the participation of pupils.

The study followed a qualitative methodology with semi-structured interview as a research tool, which included open questions. The sample consisted of 13 teachers, who worked in general and special secondary schools of Laconia and Attiki prefectures. Convenient sampling was used whereas, content analysis of the data focused on five themes related to e-learning. The participants responses were grouped into categories. The similarities and differences in their responses were analyzed and the research findings were interpreted contributing the growing literature on the topic.

The findings depicted that both groups of teachers were positively involved in distant learning and applied it in a satisfactory way despite the absence of previous experience and the daily difficulties they encountered during the lessons, as they stressed out that better planning and preparation was needed by the Ministry of Education. The participants also recognized opportunities for students of both educational structures because distance education offered chances for the development of skills and new pedagogical methods. However, they stressed out that this type of teaching can not replace the traditional way, as both groups (teachers and students need the physical contact whereas children need contact with their peers. The difficulties faced by all teachers highlighted the lack of training, the lack of the administrative and technological support, the limited equipment of the schools and the lack of cooperation with the parents.

Finally, they made their suggestions regarding the upgrading of e-learning services, the creation of small classrooms, the provision of equipment for trainees and the

proper operation of the platform so that all students can participate equally in the educational process in the context of inclusion.

Keywords: By distance education, educational system, trainees, complementary method, digital tools.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	iv
Abstract	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
1. Σκοπός και σπουδαιότητα της έρευνας	11
2. Ερευνητικά ερωτήματα	12
3. Δομή της εργασίας.....	14
Κεφάλαιο 1 Ορισμός της εξ αποστάσεως διδασκαλίας.....	16
1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	16
1.2 Μορφές τηλεεκπαίδευσης.....	17
1.3 Στόχοι τηλεεκπαίδευσης.....	19
1.4 Πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας	20
1.5 Μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας	21
1.6 Όροι και προϋποθέσεις για την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας.....	23
Κεφάλαιο 2 Η εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον.....	26
2.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού	26
2.2 Ο ρόλος του εκπαιδευομένου	28
2.3 Η παροχή υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης στους μαθητές που φοιτούν σε γενικό σχολείο	30
2.4 Η παροχή υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης στους μαθητές που φοιτούν σε ειδικό πλαίσιο	36
2.5 Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης εν μέσω πανδημίας	41
Κεφάλαιο 3 Εκπαιδευτικοί και ποιότητα τηλεεκπαίδευσης.....	44
3.1 Παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο των εκπαιδευτικών κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας	44
3.2 Εκπαιδευτικός σχεδιασμός για τη βελτίωση των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον	47
3.3 Ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.....	49
3.4 Κριτική επισκόπηση του θεωρητικού μέρους	52
Κεφάλαιο 4 Η έρευνα.....	55
4.1 Σκοπός της έρευνας	55
4.2 Ερευνητικά ερωτήματα	55
4.3 Θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση.....	56
4.4 Μεθοδολογικός σχεδιασμός	57
4.4.1 Συλλογή ποιοτικών δεδομένων	57
4.4.2 Ποιοτική ανάλυση δεδομένων.....	58

4.4.3	Ανάλυση Περιεχομένου	59
4.4.4	Η διαδικασία της ανάλυσης περιεχομένου	61
4.5	Ερευνητικά εργαλεία.....	61
4.5.1	Ατομική συνέντευξη.....	61
4.5.2	Δείγμα.....	63
4.6	Αρχές και Σκοπός της Δειγματοληψίας.....	64
4.7	Πιλοτική συνέντευξη.....	65
4.8	Διεξαγωγή της έρευνας.....	66
4.9	Περιορισμοί της Έρευνας.....	68
Κεφάλαιο 5 Παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων ανά θεματικό άξονα.....		70
5.1	Πρώτος θεματικός άξονας - Η έννοια της τηλεκαίτευσης.....	70
5.1.1	Εμπόδια τηλεκαίτευσης.....	70
5.1.2	Εφαρμοστέο πρόγραμμα τηλεκαίτευσης στην σχολική τάξη	71
5.2	Δεύτερος θεματικός άξονας- Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκαίτευση.....	71
5.2.1	Επιμορφωτικές ανάγκες σε θέματα τηλεκαίτευσης	73
5.3	Τρίτος θεματικός άξονας-Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκαίτευση των ελληνικών σχολείων.....	73
5.4	Τέταρτος θεματικός άξονας-Δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μαθημά τους.....	75
5.5	Πέμπτος θεματικός άξονας - Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεκαίτευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.....	76
5.5.1	Αξιολόγηση του προγράμματος τηλεκαίτευσης.....	77
5.5.2	Συναισθήματα των μαθητών μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκαίτευσης	78
5.5.3	Τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών	78
5.5.4	Αλλαγές για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκαίτευσης ...	79
5.5.5	Προτάσεις για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκαίτευσης.....	80
Κεφάλαιο 6 Συζήτηση και Συμπεράσματα.....		83
6.1	Βασικές αποτιμήσεις	83
6.2	Ερμηνεία των δεδομένων ανά θεματικό άξονα.....	84
6.2.1	Πρώτος θεματικός άξονας - Έννοια της τηλεκαίτευσης.....	84
6.2.2	Εμπόδια τηλεκαίτευσης.....	85
6.2.3	Εφαρμοστέο πρόγραμμα τηλεκαίτευσης στην σχολική τάξη	85

6.3	Δεύτερος θεματικός άξονας - Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση	86
6.3.1	Επιμορφωτικές ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης	87
6.4	Τρίτος θεματικός άξονας - Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων.....	88
6.5	Τέταρτος θεματικός άξονας - Δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους	88
6.6	Πέμπτος θεματικός άξονας - Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεκπαίδευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.....	89
6.6.1	Αξιολόγηση του προγράμματος τηλεκπαίδευσης.....	90
6.6.2	Συναισθήματα των μαθητών μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης.....	90
6.6.3	Συναισθήματα των γονέων των μαθητών.....	90
6.6.4	Αλλαγές για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης ...	91
6.6.5	Προτάσεις για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης.....	91
6.6	Συμπεράσματα	92
6.7	Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες	94
	Βιβλιογραφικές αναφορές	96
	Ελληνόγλωσσες	96
	Ξενόγλωσσες	100
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	109
	Παράρτημα 1 - Συνοδευτική επιστολή προς το εκπαιδευτικό προσωπικό	109
	Παράρτημα 2 - Δημογραφικά χαρακτηριστικά	110
	Παράρτημα 3 - Οδηγός ημιδομημένης συνέντευξης	111
	Παράρτημα 4 - Ενδεικτικά δημογραφικά στοιχεία και απαντήσεις των ερωτώμενων από τις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις	114

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπός και σπουδαιότητα της έρευνας

Σε μία μετασχηματιστική κοινωνία η οποία επηρεάζεται από κοινωνικές, τεχνολογικές και υγειονομικές εξελίξεις η χρήση των ψηφιακών μέσων και της τεχνολογίας σηματοδοτεί σημαντικές αλλαγές τόσο στον εκπαιδευτικό όσο και στον ακαδημαϊκό και επαγγελματικό τομέα, αφού κάθε χώρα που επιδιώκει την ανάπτυξη στηρίζεται στις νέες τεχνολογίες. (Μπαμπινιώτης, 2000). Η τηλεεκπαίδευση κερδίζει συνεχώς το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής κοινότητας, αφού χρησιμοποιείται ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες και ως μια προσπάθεια να ενισχυθεί η μαθησιακή διαδικασία και η ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο της πανδημίας. (Τζωτζου, Μπιγαλάκη, 2013).

Ουσιαστικά η εξ αποστάσεως μάθηση προσφέρει τη δυνατότητα της δωρεάν διδασκαλίας από απόσταση τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητή με μια μεγάλη ποικιλία τεχνολογικών μέσων σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή στον χώρο του εκπαιδευτή και του εκπαιδευομένου. (Παρασκευάς, 2011).

Η Τηλεκπαίδευση χωρίζεται σε ασύγχρονη και σύγχρονη:

- Στην ασύγχρονη ο ίδιος ο εκπαιδευόμενος ρυθμίζει τον χρόνο μελέτης του σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό ο οποίος αναρτά υλικό σε επιμέρους ενότητες οποιαδήποτε στιγμή με τη χρήση ποικίλων ψηφιακών εργαλείων στα οποία οι χρήστες έχουν πρόσβαση.
- Στη σύγχρονη τηλεεκπαίδευση η επικοινωνία μεταξύ του συμμετέχοντα και του διδάσκοντα γίνεται σε πραγματικό χρόνο και μέσω τηλεδιάσκεψης όπου όλοι οι χρήστες υποβάλλουν ερωτήσεις, συνδιαλέγονται βρισκόμενοι σε μια εικονική αίθουσα. (Παρασκευάς, 2011).

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι ένα σημαντικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται στην γενική αλλά και στην ειδική αγωγή εξασφαλίζοντας ευελιξία στον εκπαιδευτικό, την ισότιμη πρόσβαση των μαθητών και ενισχύοντας το ψηφιακό σχολείο. (Masson, 2009).

Ωστόσο η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας καθώς εισήχθη απότομα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όντας μια επαναστατική αλλαγή βρήκε ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών απροετοίμαστο αφού η εξοικείωση με την τεχνολογία και ο

κατάλληλος εξοπλισμός αποτελούν προϋποθέσεις για μια πετυχημένη ψηφιακή διδασκαλία. (Mesch, 2003).

Ταυτόχρονα δεν έχουν διεξαχθεί πολλές έρευνες όσον αφορά τις εμπειρίες και τις απόψεις των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε δομές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αφού η τηλεεκπαίδευση εισήχθη σε σύντομο χρονικό διάστημα τόσο σε σχολικές μονάδες γενικής όσο και ειδικής αγωγής, επιφέροντας αλλαγές στις μεθόδους και στον τρόπο διδασκαλίας των εκπαιδευτικών αλλά και στην μάθηση των εκπαιδευομένων, οδηγώντας τους σε έναν μετασχηματισμό γνώσεων. (Fletcher, 2005:5).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αποτυπωθούν οι εμπειρίες και οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τις δυνατότητες και τα εμπόδια που προκύπτουν από τη διαδικτυακή εκπαίδευση στους μαθητές που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο. Σύμφωνα με ευρήματα ερευνών η ηλεκτρονική μάθηση χρησιμοποιείται ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης για τους μαθητές γενικής προσεγγίζοντας το μαθητοκεντρικό μοντέλο ενώ στους μαθητές με ειδικές ανάγκες εξασφαλίζει την αυτονομία και την καθολική συμμετοχή. (Λιοναράκης, 2011).

Μέσω της έρευνας και μέσα από τη φωνή και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων επιδιώκεται να αναδειχθούν οι ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους, καθώς η εισαγωγή μιας ψηφιακής μεταρρύθμισης απαιτεί προετοιμασία, κατάρτιση αλλά και τα κατάλληλα τεχνολογικά μέσα. (Toshalis & Nakkula, 2012).

Η συμβολή της εργασίας είναι σημαντική, μέσα από αυτήν επιδιώκεται να καταγραφούν οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για να βελτιωθεί το σύστημα τηλεεκπαίδευσης αλλά και να ενισχυθεί η μαθητική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία. (Μουζάκης, 2007).

2. Ερευνητικά ερωτήματα

Υπό το παραπάνω πρίσμα τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα:

1. Πώς ορίζουν οι εκπαιδευτικοί της γενικής και ειδικής αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;

- 1α Ποιες είναι οι απόψεις τους για τις δυνατότητες και τις αδυναμίες που προσφέρει η υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;
2. Ποιες είναι οι απόψεις τους σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση;
- 2α Ποια ζητήματα ανακύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο;
- 2β Πώς αποτιμούν τα προγράμματα τηλεκπαίδευσης;
- 2γ Πώς αξιολογούν τις επιμορφωτικές του ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης;
3. Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά τον σχεδιασμό και κατά την υλοποίηση της τηλεκπαίδευσης στο μάθημα τους;
4. Ποιες είναι οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης και για την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων;

Για την επίτευξη του σκοπού της έρευνας θα χρησιμοποιηθεί η ποιοτική ερευνητική προσέγγιση αφού στόχος της συγκεκριμένης μεθόδου και βασικό χαρακτηριστικό είναι να αναδυθεί η εμπειρία και η άποψη των συμμετεχόντων σε ένα φαινόμενο και όχι απλά η περιγραφή μιας κατάστασης και η γενίκευση όπως στις ποσοτικές μεθόδους. (Korres, 2015). Παράλληλα το δείγμα της έρευνας θα εστιαστεί σε εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν σε γενικά και ειδικά δημόσια σχολεία του νομού Λακωνίας και σε κάποια σχολεία της Αττικής αφού σαν στόχος είναι η ανάδειξη της φωνής των συμμετεχόντων η οποία λειτουργεί ως πηγή δεδομένων για τον ερευνητή. (Diamond, 2007).

Στην συγκεκριμένη έρευνα θα χρησιμοποιηθεί η βολική δειγματοληψία αφού το δείγμα των εκπαιδευτικών είναι άμεσα διαθέσιμο και ο ερευνητής έχει εύκολη πρόσβαση. (Patton, 2002).

Όσον αφορά τον μεθοδολογικό σχεδιασμό θα χρησιμοποιηθεί ως ερευνητικό εργαλείο η ημιδομημένη συνέντευξη, στόχος είναι να καταγραφούν οι εμπειρίες, τα συναισθήματα και οι απόψεις των εκπαιδευτικών γενικής-ειδικής αγωγής, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, μέσα από τον λόγο των ίδιων των συμμετεχόντων θα αναδυθούν νέα ζητήματα και θα διερευνηθούν θέματα που δεν είχαν προκαθοριστεί από πριν.

Παράλληλα, θα χρησιμοποιηθούν ανοικτές ερωτήσεις οι οποίες θα δώσουν μεγαλύτερη ευελιξία στον ερωτώμενο, διαδραστική επικοινωνία με τον ερευνητή και θα επιτρέπουν σε βάθος τη διερεύνηση του θέματος. (Seidman, 2006).

Όσον αφορά την ανάλυση των δεδομένων θα χρησιμοποιηθεί η ανάλυση περιεχομένου ως βασική μέθοδος. Μέσα από τις συνεντεύξεις των ερωτώμενων θα προκύψουν κατηγορίες και σχήματα αλλά ομοιότητες και διαφορές στις απαντήσεις τους οι οποίες θα κατηγοριοποιηθούν αποτελώντας και τους βασικούς άξονες.

Κλείνοντας η ημιδομημένη συνέντευξη θα περιλαμβάνει δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων και θα επικεντρωθεί στους πέντε βασικούς θεματικούς άξονες:

- Προσδιορισμός τηλεκπαίδευσης
- Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση.
- Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων.
- Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους
- Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της τηλεκπαίδευσης και την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

3. Δομή της εργασίας

Η διπλωματική εργασία θα αναπτυχθεί σε έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση θα δοθεί αρχικά ο ορισμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή και θα παρουσιαστούν οι μορφές και οι στόχοι της τηλεκπαίδευσης. Στην συνέχεια θα αναφερθούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ηλεκτρονικής μάθησης τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον εκπαιδευόμενο αλλά και οι προϋποθέσεις για τη διεξαγωγή μια επιτυχημένης διδασκαλίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο θα επικεντρωθεί στην εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα θα αναφερθεί ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευομένου καθώς και ο βαθμός συνεργασίας τους στο μάθημα κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα μέσα από βιβλιογραφικές έρευνες θα παρουσιαστούν οι υπηρεσίες της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας γενικής και ειδικής αγωγής αλλά και ο τρόπος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ψηφιακή διδασκαλία ως συμπληρωματικό μέσο μάθησης σε περίοδο πανδημίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναδυθούν ζητήματα σχετικά με τους εκπαιδευτικούς και την ποιότητα της τηλεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα μέσα από ερευνητικά ευρήματα θα αναφερθούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης στο μάθημα τους καθώς και οι παράγοντες που θα συνέβαλαν στην βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τηλεκπαίδευσης και στην ισότιμη συμμετοχή των μαθητών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, θα παρουσιαστούν ο σκοπός της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, το είδος της έρευνας που ακολουθήθηκε, η δειγματοληψία, ο μεθοδολογικός σχεδιασμός, το δείγμα και τα ερευνητικά εργαλεία. Επίσης οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξήχθη η έρευνα, η πιλοτική φάση και οι πιθανοί περιορισμοί.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα ευρήματα της έρευνας και θα γίνει η ανάλυση σύμφωνα με τους πέντε βασικούς θεματικούς άξονες.

Στο έκτο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί η συζήτηση και η κριτική ανάλυση των σημαντικότερων ευρημάτων και συμπερασμάτων, καθώς και θα παρουσιαστούν οι προτάσεις που θα προκύψουν από τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο 1 Ορισμός της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Η εκπαίδευση είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου σε μια κοινωνία, όλοι οι πολίτες είναι σημαντικό να έχουν πρόσβαση στην γνώση και να είναι ικανοί με τα κατάλληλα τεχνολογικά και εκπαιδευτικά μέσα να είναι συμμετοχοί στην εκπαιδευτική διαδικασία. (Λιοναράκης, 2011). Η παραπάνω ανάγκη, η δυσκολία της μάθησης από απόσταση και οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος οδήγησαν στην εκπαίδευση μέσω αλληλογραφίας.

Στα παλαιότερα χρόνια οι εκπαιδευτές έστελναν το υλικό στους μαθητευόμενους μέσω ταχυδρομείου, ωστόσο καθώς αποδείχτηκε ότι η χρήση του συγκεκριμένου μέσου δεν ήταν ιδιαίτερος αποδοτική, οι εκπαιδευτές εμπλούτισαν το υλικό με κασέτες και βίντεο κάνοντας πιο εύκολη την πρόσβαση των συμμετεχόντων στην μάθηση. (Μουρατίδου, 2007).

Καθίσταται λοιπόν σημαντικός ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η εκπαιδευτική τηλεόραση κάνει την εμφάνιση της στις αρχές της δεκαετίας του 60 προβάλλοντας εκπαιδευτικό υλικό, βίντεο, ντοκιμαντέρ και εκπομπές με διδακτικό περιεχόμενο στις σχολικές μονάδες. (Βενιέρης, 2000).

Από τη δεκαετία του 70 χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο στην εκπαίδευση οι κασέτες ήχου και τη δεκαετία του 80 με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη χρήση των υπολογιστών χρησιμοποιούνται οι δισκέτες, τα cd και τα DVD που παρέχονται από κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς στους χώρους της εκπαίδευσης. (Ντιγκμπασάνης, 2011).

Από τη δεκαετία του 90 και μετά οι καθηγητές και οι εκπαιδευόμενοι εισάγονται στην κοινωνία της γνώσης. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 η εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου και η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας προσφέρουν μια μεγάλη ποικιλία ψηφιακών εργαλείων στους χρήστες όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα online πολυμέσα, και η βιντεοδιάσκεψη. Εμφανή είναι και η παρουσία των φορητών συσκευών οι οποίες διευκολύνουν την πρόσβαση των χρηστών στο διαδίκτυο. Η πρόσβαση σε online υλικά και η βελτίωση στον τομέα της επικοινωνίας αύξησαν τη ζήτηση των προγραμμάτων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία αρχικά

εφαρμόστηκε στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και στην συνέχεια στις σχολικές μονάδες. (Τέκος, 2019).

1.2 Μορφές τηλεκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία ή η τηλεκπαίδευση χρησιμοποιείται εκτός από τον εργασιακό τομέα και στον τομέα της παιδείας με αυξανόμενους ρυθμούς σηματοδοτώντας τεχνολογικές αλλαγές και προωθώντας καινούριες εκπαιδευτικές μεθόδους σε μια εποχή ψηφιακού μετασχηματισμού. (Μικρόπουλος, 2006).

Σύμφωνα με έρευνες η εξ αποστάσεως διδασκαλία δίνει τη δυνατότητα της ψηφιακής μάθησης από απόσταση με τη βοήθεια των τεχνολογικών εργαλείων. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευόμενος έχει την ευκαιρία να μελετήσει στο δικό του χώρο και χρόνο το εκπαιδευτικό υλικό που θα του στείλει ο εκπαιδευτής χωρίς τη φυσική παρουσία του διδάσκοντα. Παρόμοια ευρήματα ερευνών υποστηρίζουν ότι εκτός από τη δυνατότητα αυτορρύθμισης που προσφέρει η τηλεκπαίδευση, χρησιμοποιείται ως διαδικτυακό εργαλείο για τον μαθητή το οποίο συμβάλλει στην κατάργηση της απόστασης αλλά και στην μάθηση πέρα από τους τοίχους της φυσικής τάξης. Ταυτόχρονα τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητή το μάθημα μπορεί να πραγματοποιηθεί με μια σύνδεση στο διαδίκτυο καθώς και με τη χρήση κινητού τηλεφώνου ή της ηλεκτρονικής συσκευής υποστηρίζοντας και την κινητή μάθηση σύμφωνα με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων. (Φιλιπούσης, 2012).

Η τηλεκπαίδευση η οποία έχει επηρεάσει την εκπαιδευτική κοινότητα και τους μαθητές μπορεί να εφαρμοστεί με τις παρακάτω μορφές:

- Εξατομικευμένη διδασκαλία: Σε αυτό το είδος της διδασκαλίας ο μαθητής δεν έχει καμία επικοινωνία με τον εκπαιδευτικό και με τους άλλους χρήστες. Έχει την ευκαιρία να μελετήσει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό καθώς και βιντεοσκοπημένα μαθήματα. Επίσης μπορεί να αξιοποιήσει πηγές και βιβλιογραφία από το διαδίκτυο. Ουσιαστικά ο ίδιος ο μαθητής διαχειρίζεται όπως επιθυμεί τον χρόνο του και είναι υπεύθυνος για τη μαθησιακή του πορεία. (Παρασκευάς, 2011).
- Ασύγχρονη μορφή τηλεκπαίδευσης: Η ψηφιακή διδασκαλία προσφέρει ένα ισχυρό περιβάλλον μάθησης. Οι χρήστες έχουν επικοινωνία με τον διδάσκοντα ανεξάρτητα από το μέρος που βρίσκονται. Μπορούν να

επεξεργάζονται την ύλη η οποία στέλνεται από τον καθηγητή σε θεματικές ενότητες στον χρόνο που επιθυμούν. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να πραγματοποιήσουν τεστ αξιολόγησης, επαναλαμβάνοντας τη διδακτέα ύλη παρακολουθώντας τη μαθησιακή τους πορεία με την κατάλληλη ανατροφοδότηση από τον διδάσκοντα. (Βελαώρας, 2014). Η ασύγχρονη επικοινωνία προσφέρει και τη δυνατότητα ανταλλαγής μηνυμάτων μεταξύ των εκπαιδευομένων μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι συμμετέχοντες μπορούν μέσω της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας (e-mail) να στέλνουν μηνύματα, να συνδιαλέγονται και να επεξεργάζονται εργασίες χωρίς να συνδέονται όλοι την ίδια χρονική στιγμή. Παράλληλα οι ομάδες ασύγχρονης συζήτησης και οι πίνακες ανακοινώσεων επιδρούν σημαντικά ως ψηφιακά εργαλεία στην βελτίωση της επικοινωνίας και στην πρόσβαση των χρηστών. (Κάρνη & Κουράκη, 2010).

- Σύγχρονη μορφή τηλεεκπαίδευσης: Σε αυτήν τη μορφή διδασκαλίας οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν την ίδια χρονική στιγμή τον διδάσκοντα σε μια εικονική τάξη. Έχουν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις και να επικοινωνούν μεταξύ τους. (Καπετανάκη, 2005). Έρευνες αναφέρουν ότι η οπτικοακουστική επικοινωνία βοηθάει στην επιτυχημένη διεξαγωγή του μαθήματος. Η επικοινωνία αυτή πραγματοποιείται με ταυτόχρονη συνομιλία μεταξύ μηνυμάτων (chat) όπου οι μαθητές θέτουν ερωτήσεις και επιλύουν απορίες. (Μπαλαούρας, 2005).

Η τηλεδιάσκεψη ενισχύει τη διαδραστική σχέση του εκπαιδευτικού και των μαθητών αφού τα μέλη της τάξης αλληλεπιδρούν βλέποντας στην οθόνη του υπολογιστή ο ένας τον άλλον. (Sullivan, Jolly, Foster & Tompkins, 1994).

Παράλληλα μέσω της οθόνης ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα μέσω μιας σειράς εκπαιδευτικών εργαλείων να σχεδιάσει το μάθημα του με τον ίδιο τρόπο που θα έκανε μάθημα και σε μία παραδοσιακή τάξη. Ο ηλεκτρονικός πίνακας βοηθάει στον κατάλληλο σχεδιασμό του μαθήματος. Όπως επισημαίνουν πορίσματα ερευνών η χρήση των κατάλληλων παιδαγωγικών μεθόδων όπως οι παρουσιάσεις (power point, τα κινούμενα βίντεο, ο κατάλληλος εξοπλισμός, μικρόφωνα και κάμερα, λογισμικά και η χρήση κοινών εφαρμογών) βοηθούν τόσο τον εκπαιδευτικό όσο και τον μαθητή στην δημιουργία εκπαιδευτικών καινοτομιών, στην ενίσχυση της εκπαιδευτικής πράξης και στην αύξηση των κινήτρων, παράγοντες που συμβάλλουν στην προώθηση

της εκπαιδευτικής διαδικασίας. (Hauber, Regenbrecht, Hills Cockburn & Billingham, 2005).

1.3 Στόχοι τηλεκπαίδευσης

Στην παραπάνω ενότητα αναφέρθηκαν οι μορφές τηλεκπαίδευσης οι οποίες χρησιμοποιούνται σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος. Είναι γνωστό πως στόχος της ψηφιακής διδασκαλίας δεν είναι να αντικαταστήσει τον παραδοσιακό τρόπο μάθησης αλλά να χρησιμοποιηθεί ως εκπαιδευτικό μέσο και ως συμπλήρωμα στη συμβατική διδασκαλία, δίνοντας μεγαλύτερη ευελιξία στον εκπαιδευτικό αφού είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει ποικιλία μεθόδων για να πετύχει διδακτικούς και μαθησιακούς στόχους αξιοποιώντας την τεχνολογία. (Μικρόπουλος, 2006).

Η χρήση των ψηφιακών μέσων σύμφωνα με έρευνες συμβάλει και στην βελτίωση της απόδοσης των μαθητών. Οι συμμετέχοντες σε όλες τις βαθμίδες μαθαίνουν πιο γρήγορα μέσω του υπολογιστή, η μάθηση συνδυάζεται με όλα τα μαθήματα και οι μαθητές έχουν πρόσβαση σε πλούσιες βιβλιογραφικές πηγές. (Giardina, 1993).

Άλλος ένα σημαντικός σκοπός της ηλεκτρονικής μάθησης είναι να αυξήσει τη συμμετοχή των μαθητών, το ενδιαφέρον αλλά και τα κίνητρα ώστε να συμμετέχουν οικιοθελώς στο μάθημα ειδικά σε μαθητές που βρίσκονται στο στάδιο της εφηβείας (δευτεροβάθμια εκπαίδευση) καθώς και να επιστήσει την προσοχή τους σε συγκεκριμένες δραστηριότητες οι οποίες θα συνοδεύονται από το κατάλληλο μαθησιακό υλικό και από τους ανάλογους εκπαιδευτικούς στόχους. (Τέκος, 2019).

Συγκεκριμένα η εξ αποστάσεως διδασκαλία απευθύνεται σε ενήλικες, φοιτητές και μαθητές σχολείων και μπορεί να εφαρμοστεί:

- Στην εκπαίδευση και στην δια βίου κατάρτιση των ενηλίκων που εργάζονται
- Στην ανώτατη εκπαίδευση (πανεπιστημιακά ιδρύματα)
- Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (μαθητές δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων).
- Ταυτόχρονα στόχος της τηλεκπαίδευσης είναι να διευκολύνει και τους μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής ανεξαρτήτου βαθμίδας ώστε και αυτοί οι εκπαιδευόμενοι να εξασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες στην μάθηση, ειδικά μαθητές που λόγω προβλημάτων υγείας ή σωματικής και

νοητικής αναπηρίας δυσκολεύονται να ενταχθούν στο μάθημα. (Robinson & Taylor, 2007).

Άλλος ένας σημαντικός στόχος της τηλεεκπαίδευσης μέσα από τα προγράμματα που προσφέρει είναι να ενεργοποιήσει τον εκπαιδευτικό ώστε να μην προβεί μόνο σε αξιολόγηση των εκπαιδευομένων αλλά να διαπιστώσει και κατά πόσο συμμετέχουν οι μαθητές στην διαδικασία της μάθησης. Σε αυτό το σημείο σημαντική είναι η αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού καθώς και η χρήση κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών για τον σωστό σχεδιασμό και τη διδασκαλία του μαθήματος. (Τσι & Wylie, 2014 σελ. 220).

1.4 Πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Η ηλεκτρονική μάθηση συμβάλει στον επανασχεδιασμό της διδασκαλίας και στην βελτίωση της ποιότητας του μαθήματος αφού οδηγεί τόσο τον εκπαιδευτικό όσο και τον μαθητή σε νέα περιβάλλοντα μάθησης. Η παραπάνω θέση επιβεβαιώνεται και από τη μελέτη των Istance & Kools (2013), οι οποίοι αναφέρουν ότι η ψηφιακή διδασκαλία εμπλουτίζει το περιεχόμενο των σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό καθώς ο διδάσκοντας και οι χρήστες μπορούν να επεξεργαστούν πολλές διαθεματικές πηγές, εκτός από τα σχολικά βιβλία της παραδοσιακής τάξης.

- Παράλληλα η τηλεεκπαίδευση καταργεί τη γεωγραφική απόσταση και ενισχύει την αυτορρύθμιση του μαθητή και του διδάσκοντα. Συγκεκριμένα και τα δύο μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας χωρίς κόστος και έξοδα μετακίνησης ιδιαίτερα για τους μαθητές, μπορούν να οργανώνουν και να σχεδιάζουν από κοινού την υλοποίηση του μαθήματος. Οι μαθητές μπορούν να γίνουν συνεργάτες των εκπαιδευτικών αξιοποιώντας την αυτενεργό μάθηση. (Κρίβας, 2005. Ματσαγγούρας, 2009). Με αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται και με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους αναπτύσσοντας συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες και συμμετέχοντας ενεργά στην μαθησιακή διαδικασία. (Καπετανάκης, 2005).
- Ένα ακόμη στοιχείο που προσφέρει η συγκεκριμένη μορφή διδασκαλίας είναι η ευελιξία, που έχει ο εκπαιδευτικός όσον αφορά τον σχεδιασμό του μαθήματος. Συγκεκριμένα ο καθηγητής έχοντας επαρκή γνώση του διδακτικού αντικειμένου του και των τεχνολογιών μπορεί να χρησιμοποιήσει

μέσα από ένα σύνολο διαθέσιμων ψηφιακών εργαλείων καινοτόμες προσεγγίσεις για να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι το μάθημα καθώς και για να αυξήσει το ενδιαφέρον τους και τη συμμετοχή τους κάτι το οποίο καθίσταται απαραίτητο κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. (Νικητόπουλος, 2009).

- Στη διαδικτυακή μάθηση, ο εκπαιδευτικός υποστηρίζει και τον ρόλο του συντονιστή της μαθησιακής πορείας των μαθητών. Συχνά καθοδηγεί τους εκπαιδευόμενους σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος και διατηρεί την επικοινωνία μαζί τους, είναι πρόθυμος για την επίλυση αποριών μέσα από συζητήσεις σε ομάδες, μηνύματα και ανακοινώσεις. Αρκετές φορές όταν χρειαστεί δίνει ανατροφοδότηση στους μαθητές αλλά δέχεται και τη δική τους αφού οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συμβάλλουν και οι ίδιοι στον επανασχεδιασμό του μαθήματος και στην διαδραστική επικοινωνία με τον διδάσκοντα. (Van Joolingen, de Jong & Dimitrakopoulou, 2007).
- Μέσα από έρευνες η εξ αποστάσεως διδασκαλία οδηγεί και στην βελτίωση του παραδοσιακού τρόπου μάθησης των μαθητών. Ο εκπαιδευτής μέσα από την ηλεκτρονική μάθηση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να διδαχτούν μαθήματα που δε μπορούν στο σχολείο αλλά και τα παιδιά που παρουσιάζουν δυσκολίες μάθησης να επιλέξουν μαθήματα ανάλογα με τις ικανότητες τους και το επίπεδο τους, κάτι το οποίο δεν είναι εφικτό στις παραδοσιακές σχολικές μονάδες. (Μιμίνου & Σπανακά, 2013).

1.5 Μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Στην παραπάνω ενότητα αναφέρθηκαν τα οφέλη από την εξ αποστάσεως διδασκαλία, ωστόσο για να είναι αποτελεσματική η προσφορά της τηλεεκπαίδευσης στην μάθηση των χρηστών, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι καταρτισμένοι ώστε να μπορούν να συμβουλεύουν, να καθοδηγούν και να υποστηρίζουν τους μαθητές τους σε πιο ανοικτές μορφές εκπαίδευσης. Σε αντίθετη περίπτωση η διαδικτυακή διδασκαλία δημιουργεί προβλήματα τόσο για τους εκπαιδευτές όσο και για τους εκπαιδευόμενους. (Department of Education, Office of Educational Technology, 2011, σελ 35).

- Η έλλειψη κατάρτισης και επιμόρφωσης απο μια μεγάλη ομάδα εκπαιδευτικών δημιουργεί εμπόδια στην υλοποίηση του μαθήματος. Έρευνες αναφέρουν πως αρκετοί εκπαιδευτικοί δεν έχουν λάβει εξειδίκευση στην χρήση των τεχνολογικών μέσων. Κατ επέκταση δυσκολεύονται να ενσωματώσουν τις νέες τεχνολογίες στο διδακτικό τους αντικείμενο με αποτέλεσμα να απέχουν από την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ή να εφαρμόζουν μερικώς τηλεκπαίδευση στους μαθητές τους. (Hermans, Tondeur, Van Braak & Valcke, 2008). Αντίστοιχα πορίσματα ερευνών συναντώνται και στην έρευνα των Montrieux et al (2013), όπου οι εκπαιδευτικοί κάνουν συντηρητική χρήση των νέων τεχνολογιών στο μάθημα.
- Η ελλιπή προετοιμασία και ο μη κατάλληλος σχεδιασμός του μαθήματος από τον διδάσκοντα συνιστούν εμπόδια στην υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Συγκεκριμένα όταν ο εκπαιδευτικός δε γνωρίζει τον τρόπο και τα ψηφιακά εργαλεία που θα χρησιμοποιήσει για να καλύψει τους διδακτικούς του στόχους και τις ανάγκες των μαθητών του, δυσχεραίνει την επικοινωνία μαζί τους. Ειδικά σε περιπτώσεις που οι εκπαιδευόμενοι δεν μπορούν να επιλύσουν απορίες και η επικοινωνία τους μαζί του καθίσταται δύσκολη. (Καπετανάκη, 2005).
- Ο τεχνολογικός εξοπλισμός συνιστά ακόμη ένα εμπόδιο κατά τη διεξαγωγή της ψηφιακής διδασκαλίας. Καθηγητές και χρήστες που δεν έχουν καθόλου εξοπλισμό ή διαθέτουν περιορισμένο δεν μπορούν να συμμετέχουν κανονικά στην διεξαγωγή του μαθήματος με αποτέλεσμα να μην καλύπτουν επαρκώς τη διδακτέα ύλη. (Παρασκευάς, 2011).
- Το κόστος και η μη κατάλληλη συνδεσιμότητα κατά την υλοποίηση της τηλεκπαίδευσης δυσχεραίνουν τη μάθηση των μαθητών και το έργο των καθηγητών. Σύμφωνα με έρευνες πολλοί μαθητές δεν κατοικούν στα αστικά κέντρα με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η κατάλληλη σύνδεση στο ίντερνέτ και να αποχωρούν από την πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης. Παράλληλα πολλοί συμμετέχοντες λόγω οικονομικών δυσκολιών δε διαθέτουν υπολογιστή, με αποτέλεσμα η έλλειψη πόρων να εμποδίζει την καθολική συμμετοχή τους από τα προγράμματα τηλεκπαίδευσης. (Mesh, 2003).

1.6 Όροι και προϋποθέσεις για την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Για να πετύχει ένα ψηφιακό μάθημα είναι σημαντική η προετοιμασία αλλά και ο σχεδιασμός από τον διδάσκοντα ώστε να προληφθούν δυσκολίες που ενδεχομένως θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της διάλεξης καθώς και να αυξηθεί η συμμετοχή των εκπαιδευομένων. (Λιοναράκης, 2001).

Για τη διαμόρφωση των διαδικτυακών μαθημάτων είναι απαραίτητη από τον εκπαιδευτικό και από τον μαθητή η ύπαρξη μιας πλατφόρμας και η εγκατάσταση λογισμικού web browser, ώστε η πλατφόρμα να μπορεί να υποστηρίξει μια μεγάλη ποικιλία μαθημάτων και όλοι οι χρήστες να βρίσκονται μαζεμένοι σε έναν κοινό εικονικό χώρο. (Καπετανάκη, 2005).

Η πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι άλλη μια προϋπόθεση αφού και ο διδάσκων και ο χρήστης θα πρέπει να βρίσκονται σε κατάλληλο χώρο που να επιτρέπει τη διεξαγωγή τηλεεκπαίδευσης. (Μουρατίδου, 2007).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να έχουν γνωστοποιηθεί από τον διδάσκοντα οι μέρες και ώρες όπου θα πραγματοποιούνται οι τηλεδιασκέψεις, ώστε να αποφευχθεί η υπερφόρτωση του διαδικτύου η οποία μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην ποιότητα του ήχου και του βίντεο, δυσχεραίνοντας την εκπαιδευτική διαδικασία και την επικοινωνία των μαθητών. Ο καθηγητής και ο χρήστης είναι απαραίτητο να απενεργοποιούν κινητές συσκευές, ώστε να πραγματοποιηθεί ομαλά η ροή του μαθήματος.

Η παροχή του κατάλληλου εξοπλισμού, εξασφαλίζει μια επιτυχημένη ψηφιακή διδασκαλία. Είναι σημαντικό οι μαθητές και ο διδάσκοντας πριν αρχίσει η διάλεξη να δοκιμάσουν τη λειτουργία των εργαλείων. Συγκεκριμένα τα μικρόφωνα, την κάμερα, τα ηχεία, τα λογισμικά κάνοντας μια προεπισκόπηση ώστε να επιβεβαιώσουν ότι θα λειτουργούν χωρίς συνεχή διακοπές την ώρα του μαθήματος. Παράλληλα θα πρέπει να σιγουρευτούν ότι λειτουργούν στον βέλτιστο βαθμό οι διαδικτυακές εφαρμογές και ότι θα μπορούν και τα δύο μέρη χωρίς καθυστέρηση να ανεβάσουν αρχεία, το εκπαιδευτικό υλικό που επιθυμούν καθώς και τις εργασίες τους. (Κάρνη και Κουράκη, 2010).

Ο καθηγητής πριν την έναρξη του μαθήματος μπορεί να στείλει το εκπαιδευτικό υλικό και να εργαστεί πάνω στην πλατφόρμα, ώστε οι μαθητές να έχουν τον χρόνο να το μελετήσουν, να εκφράσουν τις απορίες και τις απόψεις τους, καθώς και να τους δοθεί η δυνατότητα μέσω της συζήτησης και της ανταλλαγής μηνυμάτων να συνδιαλεχτούν με τον ίδιο και με τα υπόλοιπα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. (Φιλιππούσης, 2012).

Σημαντικό είναι ο εκπαιδευτικός να θέτει σαφείς στόχους στους μαθητές του και να μην επικεντρώνεται κυρίως στην παρουσίαση πληροφοριών αλλά στην πράξη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη διανομή και την παροχή υλικού ανά θεματική ενότητα και με διδακτικά αντικείμενα που να είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. (Horton, 2012).

Παράλληλα η δημιουργία χρονοδιαγραμμάτων από τον καθηγητή είναι απαραίτητο να γνωστοποιείται στους μαθητές ώστε οι ίδιοι να γνωρίζουν το περιεχόμενο και τους στόχους της ενότητας, τους οποίους θα διδαχθούν στην διαδικτυακή συνάντηση αφού η εικονική τάξη λειτουργεί αντίστοιχα όπως και στο μάθημα της παραδοσιακής τάξης. (Κεφάλα, Δημητρίου, & Χειλάς, 2006).

Ένα καθοριστικό κομμάτι σε ένα μάθημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η απόκριση των μαθητών. Συγκεκριμένα ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί διαδραστικά μαθησιακά εργαλεία και λογισμικά προσομοίωσης, ως βασικό κομμάτι της διδασκαλίας του και της εκπαίδευσης των μαθητών. Ο ασπρονίκακας, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η ανταλλαγή μηνυμάτων μέσω (chat room) βοηθούν τον εκπαιδευτικό να σχεδιάσει ένα πετυχημένο εικονικό μαθησιακό περιβάλλον αλλά και τον εκπαιδευόμενο να καταστεί συνυπεύθυνος στην μαθησιακή του πορεία. (Horgan et al, 2015).

Μία ακόμη σημαντική προϋπόθεση για την πραγμάτωση μιας ψηφιακής διάλεξης είναι να αναδειχθεί ή φωνή των μαθητών. Ο καθηγητής ανά τακτά χρονικά διαστήματα μπορεί να αναπροσαρμόζει το υλικό του ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών. Ταυτόχρονα θα πρέπει να διαθέτει την ικανότητα να παρατηρεί τις αντιδράσεις των μαθητών του μετά το πέρας της διδασκαλίας και να προβαίνει σε αλλαγή των τεχνικών και των μεθόδων του όταν είναι αναγκαίο.

Η ανατροφοδότηση από τους μαθητές του, λειτουργεί ως κυρίαρχο μέσο που συμβάλλει στην βελτίωση της διδασκαλίας του. (Μουρατίδου, 2007).

Κεφάλαιο 2 Η εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον

2.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Στο προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση δόθηκαν ο ορισμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι μορφές της, οι δυνατότητες αλλά και τα ζητήματα που μπορούν να ανακύψουν αν δεν υλοποιηθεί σωστά. Επιπρόσθετα αναφέρθηκαν οι στόχοι της τηλεκπαίδευσης καθώς και οι προϋποθέσεις ώστε η εφαρμογή της να λειτουργήσει ως εκπαιδευτικός διάυλος ανάμεσα στον διδάσκοντα και τον μαθητή.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί μέσα από βιβλιογραφικές έρευνες θα παρουσιαστεί ο τρόπος που εφαρμόζεται η τηλεκπαίδευση στο σχολικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα μέσω των νέων τεχνολογιών, ο εκπαιδευτικός καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του καθώς και τους διδακτικούς του στόχους αφού το εκπαιδευτικό σύστημα επηρεασμένο από ποικίλες εξελίξεις εισάγει τον διδάσκοντα αλλά και τον μαθητευόμενο στην κοινωνία της πληροφορίας. (Παρασκευάς, 2011).

Από τη σύνθεση των βιβλιογραφικών πηγών προκύπτει ότι ο εκπαιδευτικός, αρκετές φορές καλείται να ενσωματώσει τους διδακτικούς του στόχους με την υπάρχουσα τεχνολογία προκειμένου να απαλλαγεί από τον παραδοσιακό του ρόλο που τον χαρακτηρίζει ως απλό μεταδότη γνώσεων. Ο καθηγητής στηριζόμενος στις αρχές της παιδαγωγικής είναι σημαντικό να διδάσκει το αντικείμενο του με τις κατάλληλες τεχνικές και τις μεθόδους της ψηφιακής διδασκαλίας. (Κωνσταντίνου, 2007).

Στον τομέα της δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης που οι μαθητές ζητούν ποικίλα ερεθίσματα καθώς εισέρχονται στο στάδιο της εφηβείας, ο καθηγητής προσαρμόζει το μάθημα του λαμβάνοντας υπόψη το ατομικό και κοινωνικό προφίλ τους, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους καθώς σχεδιάζει και επιλέγει το υλικό προσαρμοσμένο στις ανάγκες, στα ενδιαφέροντα και στις ικανότητες των μαθητευομένων.

Ο διδάσκοντας έχοντας στην διάθεση του ένα πλήθος από διαδραστικά ψηφιακά εργαλεία, δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να αλληλεπιδράσουν μαζί του, να συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους αλλά και να εκφράσουν την άποψη τους σε

θέματα κοινωνικού προβληματισμού, αφού η πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης μπορεί να ενισχύσει την κριτική σκέψη των παιδιών, στοιχείο απαραίτητο κατά το στάδιο της εφηβείας. (Ευμορφοπούλου & Λιοναράκης, 2015).

Ο εκπαιδευτικός μέσω της τηλεκπαίδευσης την οποία χρησιμοποιεί ως επικουρικό μέσο διδασκαλίας, μπορεί να διευκολύνει το εκπαιδευτικό του έργο, καθώς η τεχνολογία κάνει παραγωγική την εργασία των καθηγητών. Συγκεκριμένα μπορεί να βελτιώσει τις τεχνικές αξιολόγησης που χρησιμοποιεί για να βαθμολογήσει τους μαθητές του αλλά και να εξοικονομήσει χρόνο καθώς τα εργαλεία λογισμικού, τα υπολογιστικά φύλλα και οι επεξεργαστές κειμένου επιτρέπουν στον διδάσκοντα να προβεί σε γρήγορες και εύκολες διορθώσεις στις εργασίες των μαθητών. Οι υπολογιστές παλάμης e-me, excel βοηθούν τον εκπαιδευτικό αφού ο ίδιος παρακολουθεί αποτελεσματικά την πρόοδο των μαθητών και τους βαθμολογεί με πιο εντατικό ρυθμό σε αντίθεση με την παραδοσιακή τάξη που απαιτεί ομοιόμορφο τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης. (Τέκος, 2019).

Ωστόσο αρκετές φορές, η διαδικτυακή διδασκαλία απαιτεί νέα γνώση από τον διδάσκοντα. Σύμφωνα με έρευνες ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να ενημερώνεται σχετικά με το περιεχόμενο, το διδακτικό του αντικείμενο αλλά και τους τρόπους που μπορεί να υλοποιήσει το ψηφιακό μάθημα του στο σχολικό περιβάλλον με τη βοήθεια των κατάλληλων τεχνολογικών μέσων και τον ανάλογο εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο ανανεώνεται με συνεχείς ρυθμούς ανάλογα με τις απαιτήσεις των εκπαιδευομένων.

Ουσιαστικά ο καθηγητής αποτελεί τον εμψυχωτή της μαθησιακής διαδικασίας για τους μαθητές του και για τους συναδέλφους του. Κάποιοι εκπαιδευτικοί που έχουν λάβει επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, μπορούν μέσω της πλατφόρμας να μοιραστούν τις ιδέες τους και τις πρακτικές τους με τους υπόλοιπους διδάσκοντες καθώς η ανατροφοδότηση σηματοδοτεί μια πετυχημένη διαδικτυακή διδασκαλία για τον μαθητή και για τους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι καλούνται να ανταποκριθούν στην κάλυψη της διδακτέας ύλης και στις αυξανόμενες ανάγκες των εκπαιδευομένων. (Tonks, Weston, Wiley&Barbour, 2013).

Ο εκπαιδευτής εκτός από τον ρόλο του καθοδηγητή, μπορεί να δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Δίνοντας ενεργό ρόλο στους μαθητές κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος, σχεδιάζει τη

διαδικτυακή συνάντηση σε συνεργασία με τους ίδιους. Λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν έχει τη δυνατότητα να τροποποιήσει τη δομή του μαθήματος παρέχοντας ευελιξία στους εκπαιδευόμενους αλλά και τη δυνατότητα αξιολόγησης από τους ίδιους. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει στην βελτίωση του μαθήματος του καθώς και στην αυτενεργό μάθηση των συμμετεχόντων. (Κάρνη και Κουράκη, 2010).

2.2 Ο ρόλος του εκπαιδευομένου

Για την επιτυχία ενός ψηφιακού μαθήματος καθώς και για την επίτευξη μαθησιακών στόχων είναι απαραίτητη η εμπλοκή των μαθητών. Οι εκπαιδευόμενοι και ιδιαίτερα οι νέοι που φοιτούν σε σχολικές δομές τυπικής εκπαίδευσης είναι σημαντικό να εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία αφού η μαθητική συμμετοχή πέρα από δικαίωμα και δημοκρατική πρακτική θεωρείται προϋπόθεση της μάθησης. (OECD 2001, Dahlberg & Moss2005, OECD 2006).

Τα σχολεία λειτουργώντας ως χώροι εκπαίδευσης, ενθαρρύνουν τη φωνή των μαθητών, αξιοποιούν στο μέγιστο τις δυνατότητες τους και τους καθιστούν ενεργούς πολίτες σε μια δημοκρατική κοινωνία. (Mellaville et al, 2006). Η ψηφιακή τεχνολογία προσφέρει τη συγκεκριμένη δυνατότητα στους συμμετέχοντες, οι ίδιοι μέσω των προγραμμάτων τηλεεκπαίδευσης καθίστανται υπεύθυνοι για τον τρόπο μάθησης τους. Από έρευνες διαπιστώνεται ότι τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας (γυμνασίων –λυκείων) μέσω της πλατφόρμας αυξάνουν τον έλεγχο της μάθησης τους, κατακτώντας γνώσεις με τον δικό τους ρυθμό και με τον δικό τους τρόπο. (Λιοναράκης, 2011).

Μέσω της ευέλικτης δομής του μαθήματος την οποία προσφέρει ο ηλεκτρονικός τρόπος διδασκαλίας οι χρήστες αυτονομούνται καθώς είναι σε θέση να σχεδιάσουν και να αναπροσαρμόσουν το περιεχόμενο του μαθήματος σε συνεννόηση με τον εκπαιδευτικό αλλά και να εκφράσουν την άποψη τους σχετικά με τις μεθόδους, τις τεχνικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιεί ο διδάσκοντας για να καλύψει μία συγκεκριμένη διδακτική ενότητα. Οι συμμετέχοντες με αυτόν τον τρόπο προσφέρουν ανατροφοδότηση στον διδάσκοντα, αφού μέσω της εικονικής τάξης δεν αξιολογούνται μόνο για τις επιδόσεις τους και τα αποτελέσματα τους αλλά και οι ίδιοι είναι σε θέση να αξιολογούν. (Φιλιπούσης, 2012).

Οι εκπαιδευόμενοι με τη χρήση των νέων τεχνολογιών μαθαίνουν με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Το υλικό που προσφέρει η εξ αποστάσεως διδασκαλία ενισχύει τη γνωστική ικανότητα του χρήστη καθώς οι συμμετέχοντες εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους στα διδακτικά αντικείμενα που καλούνται να μελετήσουν. Συγχρόνως τους δίνεται η δυνατότητα της αυτοαξιολόγησης αφού χάρις των διαδραστικών τεστ επαληθεύουν τις απαντήσεις τους και μαθαίνουν επαναλαμβάνοντας τη διδακτέα ύλη.

Παράλληλα οι μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη χρήση ατομικών φακέλων και εννοιολογικών χαρτών κατανοούν πιο εύκολα δύσκολες και σύνθετες έννοιες. Τα ψηφιακά εργαλεία βελτιώνουν τον τρόπο μάθησης των συμμετεχόντων καθώς τους οδηγούν σε έναν εποικοδομητικό τρόπο σκέψης, αφού οι έφηβοι μπορούν να ελέγξουν τις απαντήσεις τους αλλά και να διαπιστώσουν τα λάθη τους μέσω της απόκρισης, καθώς η ψηφιακή τάξη προσφέρει τη δυνατότητα της άμεσης ενίσχυσης στο μαθητή. (Τσι & Wylie, 2014, σελ 220).

Οι εκπαιδευόμενοι μέσω της χρήσης των υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης βελτιώνουν και την ποιότητα του μαθήματος καθώς πετυχαίνουν επιδόσεις πέρα από τις προσδοκώμενες. Οι χρήστες με τη βοήθεια των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων και τη συμβολή του διαδικτύου μπορούν να αναζητήσουν πλούσιες βιβλιογραφικές πηγές για να ολοκληρώσουν μια εργασία. Μέσω διαθέσιμων εφαρμογών και εκπαιδευτικών ιστότοπων οι μαθητευόμενοι μπορούν να βρουν ηλεκτρονικά βιβλία και πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό που δεν είναι διαθέσιμο στην βιβλιοθήκη μιας σχολικής μονάδας. (Λιοναράκης, 2011).

Η ηλεκτρονική μάθηση όταν πραγματοποιείται με τον κατάλληλο τρόπο μπορεί να μετασχηματίσει το περιεχόμενο του μαθήματος. Συγκεκριμένα οι χρήστες μπορούν να παρακολουθήσουν οποιοδήποτε μάθημα μέσω της πλατφόρμας αφού η εκπαιδευτική πράξη και η τεχνολογία μπορεί να συνδυάσει πολλά διδακτικά αντικείμενα (διαθεματικότητα) ώστε ο εκπαιδευόμενος να ολοκληρώσει τις σπουδές του αναπτύσσοντας ικανότητες κριτικής και συνθετικής σκέψης. (Peters, 2009).

Η δημιουργία κοινοτήτων μάθησης είναι ακόμα ένα χαρακτηριστικό της διαδικτυακής διδασκαλίας, το οποίο το αξιοποιεί ο εκπαιδευόμενος κατά την υλοποίηση ενός ψηφιακού μαθήματος.

Οι μαθητευόμενοι κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν με τους συμμαθητές τους. Αρκετές φορές μέσα από διαδραστικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται ανάμεσα στον διδάσκοντα και τους χρήστες, οι μαθητές, πραγματοποιούν εξ αποστάσεως διαλόγους και ανταλλάσσουν πληροφορίες προκειμένου να ολοκληρώσουν ομαδικές εργασίες τύπου project που ανατίθενται από τον διδάσκοντα. Με αυτόν τον τρόπο οι χρήστες αξιοποιούν τις αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, συνεργάζονται, βοηθούν αξιολογούν και αξιολογούνται από τους συμμαθητές τους όταν το απαιτούν οι ανάγκες του μαθήματος. Με το κατάλληλο εικονικό μαθησιακό περιβάλλον, αυξάνονται το ενδιαφέρον, τα κίνητρα και η παρουσία των μαθητών στο μάθημα. (Sullivan, Jolly, Foster & Tompkins, 1994).

Με βάση τις αρχές της ενσωμάτωσης για όλους του μαθητές του εκπαιδευτικού συστήματος, η ψηφιακή τάξη προσφέρει στους εκπαιδευόμενους ίσες ευκαιρίες για να επικοινωνήσουν και να αλληλεπιδράσουν με τους συμμαθητές τους αλλά και για να παράγουν έργο.

Μαθητευόμενοι που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες και δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το μάθημα του συμβατικού σχολείου λόγω ασθένειας, μαθησιακής δυσκολίας και γεωγραφικής απόστασης, μέσω της πλατφόρμας που παρέχει το οπτικοακουστικό υλικό και της κινούμενης εικόνας, μπορούν να παρακολουθήσουν τη διάλεξη. Ταυτόχρονα μαθητές που απουσιάζουν αρκετό καιρό από το σχολείο μπορούν να χρησιμοποιήσουν την εξ αποστάσεως διδασκαλία ως επικουρικό μέσο εκπαίδευσης καλύπτοντας κενά της ύλης που δεν επαρκούν με την παραδοσιακή διδασκαλία.

Οι εκπαιδευόμενοι με τις καινοτόμες διαδικασίες μαθαίνουν μέσα από την πράξη να ενεργοποιούνται και να ενθαρρύνονται. Με αυτές τις πρακτικές βελτιώνεται η απόδοση τους στα μαθήματα. (Βέργος, Κουτσούμπας και Μουζάκης, 2016).

2.3 Η παροχή υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης στους μαθητές που φοιτούν σε γενικό σχολείο

Στην ακόλουθη ενότητα της ερευνητικής εργασίας θα παρουσιαστούν οι κυριότερες πλατφόρμες και τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί της

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και τις υπηρεσίες που αξιοποιούν οι μαθητές κατά την υλοποίηση της ασύγχρονης και της σύγχρονης μάθησης προκειμένου να λάβουν ενισχυτική διδασκαλία αλλά και να παραμείνουν ασφαλείς κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης.

Οι εκπαιδευόμενοι μέσω των διαθέσιμων δικτύων και της ψηφιακής τάξης, επιλέγουν τον τρόπο μάθησης τους καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα μεταγνωστικών δεξιοτήτων αφού ο συμβατικός τρόπος διδασκαλίας και οι παραδοσιακοί μέθοδοι συνδυάζονται με την ενεργή μάθηση των συμμετεχόντων όπου οι εκπαιδευόμενοι καθίστανται υπεύθυνοι της μαθησιακής τους πορείας. (Fletcher, 2005).

Συγκεκριμένα οι χρήστες μέσω του συστήματος διαχείρισης μάθησης e-class, έχουν την ευκαιρία να λάβουν σε ασύγχρονη μορφή εναλλακτική γνώση εξατομικευμένης και ανεξάρτητης διδασκαλίας χωρίς χωροχρονικές δεσμεύσεις. Τους δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιήσουν το εκπαιδευτικό υλικό χωρισμένο σε ενότητες ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος καθώς και τις ανάγκες τους αλλά και τις ικανότητες τους.

Επαναλαμβάνουν τη διδακτέα ύλη με το ρυθμό και τη συχνότητα που επιθυμούν αλλά και επαναξιολογούνται μέσω διαδραστικών ασκήσεων που επιλέγει ο διδάσκοντας επικεντρωμένος στα πιο σημαντικά κομμάτια του μαθήματος. Με την παροχή σχολικών βιβλίων σε ψηφιακή μορφή e-books και ειδικότερα βοηθημάτων για την προετοιμασία των πανελληνίων για τις τάξεις του λυκείου, ο μαθητής λαμβάνει την κατάλληλη γνώση με ποικίλους τρόπους αφού η σωστή χρήση της τεχνολογίας ενισχύει την ποιότητα του μαθήματος καθώς και τις επιδόσεις των χρηστών. Η συγκεκριμένη υπηρεσία μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί και για επιμορφώσεις, διαμοιρασμό γνώσεων, συνεργασία και ανταλλαγή πρακτικών μεταξύ των εκπαιδευτικών. (Παρασκευάς, 2011).

Η πλατφόρμα e-me, είναι ένα ψηφιακό εργαλείο εκπαίδευσης που χρησιμοποιείται για τη συνεργασία, την επικοινωνία αλλά και τη δικτύωση της σχολικής κοινότητας. Οι εκπαιδευτικοί εγγράφονται και οι εκπαιδευόμενοι εισέρχονται με κωδικούς που λαμβάνουν από το πανελλήνιο σχολικό δίκτυο. Οι συμμετέχοντες μπορούν να αναζητήσουν και να μελετήσουν υλικό από ποικίλες διαθέσιμες μορφές και ηλεκτρονικά μαθήματα. Οι καθηγητές στέλνοντας υλικό μέσα από υπερσυνδέσμους συμβάλλουν στην διερευνητική μάθηση των εφήβων καθώς αναπτύσσεται η

συνθετική και κριτική ικανότητα των μαθητών αλλά και η ικανότητα εύρεσης των κατάλληλων στοιχείων ώστε να επιτελέσουν μια εργασία. (Savery, 2006). Στην σύγχρονη τηλεκπαίδευση χρησιμοποιείται η πλατφόρμα Webex η οποία παρέχει παρόμοιες δυνατότητες στους μαθητές όπως η πλατφόρμα e-me, παρουσιάζοντας αναλυτικά τα εργαλεία και της υπηρεσίες της τηλεδιάσκεψης.

Μέσα από το διαδικτυακό εργαλείο φωτόδεντρο, οι χρήστες μπορούν να συνδεθούν με μουσεία, βιβλιοθήκες αλλά και με τις εκπαιδευτικές πύλες του υπουργείου παιδείας ώστε να αναζητήσουν ψηφιακά έντυπα και βιβλία τα οποία δεν υπάρχουν στις σχολικές βιβλιοθήκες.

Η πλατφόρμα Αίσωπος η οποία λειτουργεί ως ολοκληρωμένο εργαλείο σχεδίασης ψηφιακών διδακτικών σεναρίων ενισχύει το ενδιαφέρον των μαθητών και αυξάνει την εμπλοκή τους σε εποικοδομητικές δραστηριότητες. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας οι συμμετέχοντες με τη δημιουργία διδακτικών σεναρίων και την προσομοίωση αλληλεπιδρούν με τον διδάσκοντα, κατανοούν σύνθετες έννοιες και μαθαίνουν με αποτελεσματικό τρόπο αφού δημιουργούν τη νέα γνώση πάνω στην υπάρχουσα. Μέσα από τις εμπειρίες τους και την ανταλλαγή πληροφοριών με τους συμμαθητές τους, επαληθεύουν ή απορρίπτουν τις απαντήσεις τους καθώς συνδέουν τις γνώσεις τους με έννοιες διάφορων γνωστικών περιοχών. Οι χρήστες αποκτούν νέες γνώσεις μέσω της εκπαιδευτικής κοινότητας και πέρα από τα όρια μιας φυσικής τάξης. (Τσι & Wylie, 2014 σελ220).

Σημαντική είναι όμως και η πρόσφορα της εκπαιδευτικής τηλεόρασης. Στην εκπαίδευση συνίσταται κυρίως στην παραγωγή και προβολή τηλεοπτικών προγραμμάτων με στόχο την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο είναι η σημαντικότερη υπηρεσία του υπουργείου παιδείας μέσω της οποίας οι διδάσκοντες παρέχουν ενημερωτικό υλικό, ανεβάζουν φύλλα εργασίας και παρουσιάζουν το μάθημα με διαδραστικό τρόπο. Η συγκεκριμένη υπηρεσία παρέχει αναλυτικές οδηγίες για τον τρόπο εγγραφής των μαθητών αλλά και των καθηγητών καθώς και χρήσιμες πληροφορίες για τους γονείς προκειμένου να βοηθήσουν τα παιδιά τους και να ενημερωθούν και οι ίδιοι για το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής πλατφόρμας. Παράλληλα το συγκεκριμένο εργαλείο παρέχει και υπηρεσία υποστήριξης χρηστών (Help desk) σε περίπτωση που τα μέλη

της εκπαιδευτικής κοινότητας αντιμετωπίσουν τεχνικά προβλήματα σχετιζόμενα με τη συνδεσιμότητα και το δίκτυο.

«Το πανελλήνιο σχολικό δίκτυο (www.sch.gr) διασύνδεει με ασφάλεια όλες τις σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στις οποίες περιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικές μονάδες της αλλοδαπής, οι λοιποί εκπαιδευτικοί καθώς και οι φορείς του υπουργείου παιδείας. Το πανελλήνιο σχολικό δίκτυο μέσω του υπουργείου παιδείας παρέχει στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς, υπηρεσίες ηλεκτρονικής μάθησης, διακυβέρνησης, συνεργασίας, επικοινωνίας καθώς και υποστήριξης και αρωγής χρηστών. Είναι ο επίσημος και αποκλειστικό φορέας παροχής δικτυακών υποδομών και υπηρεσιών για τις μονάδες της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και πιστοποιεί κατά τρόπο πλήρη όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (σχολεία, διοικητικές μονάδες, εκπαιδευτικούς, μαθητές και διοικητικό προσωπικό). Η δυνατότητα της αυστηρής πιστοποίησης χρηστών αξιοποιείται από το υπουργείο παιδείας και από εποπτευόμενους φορείς του για την παροχή εξειδικευμένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών». (Παρασκευάς, 2011).

Η υπηρεσία τηλεδιασκέψεων είναι πολύ σημαντική. Οι εκπαιδευόμενοι αξιοποιούν τις γνώσεις τους και κατακτούν τη διδασκόμενη ύλη με τρόπο αποτελεσματικό. Μέσω της τηλεδιάσκεψης και της παροχής πλούσιου οπτικοακουστικού υλικού ενισχύεται η συνεργατική μάθηση των μαθητών. Τα εργαλεία εκπαιδευτικού περιεχομένου και πηγών (power point, διαδραστικά βίντεο) αυξάνουν τη συμμετοχή των μαθητών αλλά και τη συνεργασία με τους υπόλοιπους χρήστες. (Cooper et al, 1985). Από ερευνητικά ευρήματα προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας απολαμβάνουν τη συνεργασία με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους, κοινωνικοποιούνται και δημιουργούν φιλίες. Αρκετές φορές μπορούν να ζητήσουν και να προσφέρουν βοήθεια κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

Αντίστοιχα ευρήματα παρουσιάζονται και στην έρευνα του Λιοναράκη (2001), όπου οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να βοηθήσουν αδύναμους μαθητές κατά την επίλυση μίας άσκησης καθώς και να τους δώσουν πληροφορίες για τον τρόπο εισαγωγής τους στην πλατφόρμα.

Μέσω της διαδικτυακής διδασκαλίας οι χρήστες συνεργάζονται πιο εύκολα με τους συμμαθητές τους σε ασκήσεις που απαιτούν υπερμέσα, σχετίζονται με τη δημιουργία λογισμικών και την κατασκευή ιστοσελίδων σε σχέση με την παραδοσιακή τάξη.

Παράλληλα μέσω της διάδρασης με τον καθηγητή και των εναλλακτικών μεθόδων που προσφέρει η ψηφιακή διδασκαλία, μαθητές που έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση συμμετέχουν πιο εύκολα στο μάθημα έχοντας τη δυνατότητα της ανταλλαγής μηνυμάτων από την άμεση οπτική επικοινωνία. (Wilson et al, 2006).

Οι εκπαιδευόμενοι και ειδικότερα οι χρήστες που βρίσκονται σε μεγαλύτερη ηλικία είναι σημαντικό από τις παραδοσιακές μεθόδους να μεταβαίνουν σε ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης. Ουσιαστικά οι μαθητές μέσω των ομαδικών εργασιών και της αλληλεπίδρασης μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον οδηγούμενοι μέσω των διαθέσιμων εφαρμογών σε καινοτόμες μορφές μάθησης. Διαμοιράζονται αρχεία και εργασίες μέσω ασύγχρονων και σύγχρονων εργαλείων (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, διαμοιραζόμενος ασπροπίνακας, ημερολόγια, ανακοινώσεις). Αξιολογούνται από τον διδάσκοντα αλλά συγχρόνως και από τους συμμαθητές τους. Έτσι μέσω της ανατροφοδότησης που τους παρέχεται, ενισχύεται η μαθησιακή διαδικασία. (Weller, 2007).

Μέσω των εργαλείων συνεργασίας και επικοινωνίας που προσφέρει μια ηλεκτρονική τάξη, η εκπαίδευση δεν εστιάζεται μόνο στα αποτελέσματα αλλά και στην διαδικασία. Οι χρήστες μέσω της μάθησης με ανάπτυξης έργου (project) εκπαιδεύονται στις τεχνικές συνεργασίας με τους συμμαθητές τους αφού πέρα από το αποτέλεσμα και την κατάκτηση των γνώσεων, ο διδάσκων αξιολογεί τον βαθμό συνεργασίας των μαθητών στο μάθημα καθώς και τον βαθμό που έχουν αναπτύξει τις κατάλληλες δεξιότητες καθοδήγησης οι οποίες αποτελούν και στόχο μάθησης. (Δημητριάδης, 2015).

Μέσω της αξιοποίησης του λογισμικού Word press, οι συμμετέχοντες βελτιώνουν τις ικανότητες τους στο γραπτό λόγο δημιουργώντας σχολικά περιοδικά και εφημερίδες. Έρευνες αναφέρουν πως οι χρήστες που χρησιμοποιούν τον επεξεργαστή κειμένου, ελέγχουν πιο γρήγορα τα γραπτά τους, συντάσσουν εύκολα κείμενα καθώς παράγουν γραπτά με επιστημονική γνώση σε σχέση με εκπαιδευόμενους που ακολουθούν τους παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας. (Τεκός, 2019).

Τα ιστολόγια (forum) με τον κατάλληλο σχεδιασμό μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία αφού προσφέρουν τη δυνατότητα για ανταλλαγή γνώσεων και ομαδική εργασία.

Συγκεκριμένα οι ηλεκτρονικοί πίνακες είναι εργαλεία που ενισχύουν την επικοινωνία του εκπαιδευμένου με τον εκπαιδευτή και με την υπόλοιπη κοινότητα. Η χρήση στους ποικίλει:

- Μπορούν να αξιοποιηθούν από τον καθηγητή ως πίνακες ανακοινώσεων. Συγκεκριμένα ο διδάσκοντας τα χρησιμοποιήσει προκειμένου να προγραμματίσει και να σχεδιάσει το μάθημα του καθώς και να θέσει σαφή χρονοδιαγράμματα στους μαθητές για την παράδοση των εργασιών.
- Ταυτόχρονα του δίνεται η δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσει και ως εργαλείο ανατροφοδότησης προκειμένου να μοιραστεί με τους συναδέλφους του σχέδια μαθημάτων και συγκεκριμένες πρακτικές που αξιοποιεί μέσω των ψηφιακών εργαλείων. Έτσι συμβάλλει τόσο στο διαμοιρασμό γνώσεων και στην επαγγελματική ανάπτυξη των καθηγητών όσο και στην ενίσχυση των ψηφιακών ικανοτήτων των εκπαιδευόμενων.
- Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπου οι μαθητές καλούνται να αντεπεξέλθουν σε πολλά και σύνθετα γνωστικά αντικείμενα, ο διδάσκοντας βοηθάει τους συμμετέχοντες, στέλνοντας επεξηγήσεις, συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό, ηλεκτρονικά λεξικά, βιβλιογραφία αλλά και πρόσθετες πληροφορίες που μπορούν να αξιοποιηθούν και από τους γονείς.
- Τα ιστολόγια αποτελούν και αυτά ένα ψηφιακό μέσο που συμβάλλει στην κριτική και συνθετική ικανότητα των μαθητών. Οι χρήστες έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους πάνω σε ένα θέμα, σε μια φωτογραφία ή σε ένα άρθρο μιας εφημερίδας. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας και γραφής και καθίστανται ενεργοί πολίτες.
- Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να οδηγήσει τους μαθητές σε εποικοδομητικό διάλογο, αφού οι εκπαιδευόμενοι καλούνται με επιχειρήματα να υποστηρίξουν τις απόψεις τους μέσω των εξ αποστάσεως επιχειρηματικών διαλόγων(debate). (Τσι& Wylie, 2014, σελ 220).
- Τα ιστολόγια μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως χώροι συνεργασίας αλλά και ως χώροι ανάρτησης εργασιών. Οι μαθητές των γυμνασίων και των

λυκείων μέσω ενός ερευνητικού σχεδίου έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν πάνω σε ένα θέμα που επιθυμούν και να δημοσιεύσουν τις εργασίες τους. Συγκεκριμένα υπό την καθοδήγηση του καθηγητή μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις για τις εργασίες τους, να συλλέξουν υλικό καθώς και να λάβουν παρατηρήσεις και σχόλια και από τους συμμαθητές τους.

- Οι συμμετέχοντες δημιουργούν και κοινότητες online μάθησης. Μέσα από τις εργασίες τους μπορούν να δημοσιεύσουν τα έργα τους δείχνοντας τις ικανότητες, τα ενδιαφέροντα τους καθώς και να αναπτύξουν τα κατάλληλα στοιχεία που θα τους οδηγήσουν στην ανεξαρτητοποίηση τους. (Childnet International, 2008).
- Τα ιστολόγια μπορούν να συμβάλλουν σε ένα δυναμικό περιβάλλον μάθησης. Οι χρήστες πραγματοποιώντας ομαδικές εργασίες, συνεργάζονται με άλλα σχολεία, ανταλλάσσουν απόψεις παράγουν και διανέμουν υλικό, ενισχύοντας τη συμμετοχή τους σε διαφορετικές διαδικασίες και τρόπους μάθησης πέρα από τον χώρο της συμβατικής τάξης. (Sullivan, Jolly, Foster & Tompkins, 1994).
- Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένας ακόμη τρόπος ο οποίος εξασφαλίζει την εμπλοκή των μαθητών σε μία ηλεκτρονική τάξη. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να κοινοποιούν σχολικές δράσεις αλλά και εκδηλώσεις στις οποίες παίρνουν μέρος. (Παρασκευάς, 2011). Ωστόσο η χρήση των μέσων αυτών θα πρέπει να γίνεται υπό την καθοδήγηση του διδάσκοντα και την επίβλεψη των γονέων, καθώς και με τον κατάλληλο τρόπο ώστε οι έφηβοι να αξιοποιήσουν τους κανόνες ασφαλούς χρήσης των κοινωνικών δικτύων στα σχολεία και να μην οδηγηθούν σε εθισμό από αυτά, παραμελώντας καθημερινές δραστηριότητες καθώς και να αποφύγουν περαιτέρω κινδύνους που ενέχει η εκτεταμένη χρήση τους. (Lenhart A. , 2010).

2.4 Η παροχή υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης στους μαθητές που φοιτούν σε ειδικό πλαίσιο

Στα πλαίσια της συμπερίληψης και της ένταξης των εκπαιδευομένων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες η εξ αποστάσεως διδασκαλία χρησιμοποιήθηκε ως

τεχνολογικό μέσο και στις σχολικές μονάδες της ειδικής εκπαίδευσης προκειμένου να προωθήσει τεχνικές διδασκαλίας για τους μαθητές με διάφορες αναπηρίες. (Fichten et al, 2009).

Αντίστοιχα πορίσματα ερευνών που συναντώνται στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρουν πως οι μαθητές μέσω της υποστηρικτικής τεχνολογίας που προσφέρουν οι υπολογιστές και με τη σωστή καθοδήγηση των εκπαιδευτικών μπορούν να συμμετέχουν σε μια μεγάλη ποικιλία διδακτικών προγραμμάτων και να βελτιωθούν σε τομείς της ζωής τους απολαμβάνοντας τα ίδια δικαιώματα της κοινωνίας όπως και οι συνομήλικοι τους δίχως αναπηρία. (Samant, Matter & Harniss, 2013).

Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι οι εκπαιδευόμενοι που έχουν μαθησιακά προβλήματα, θέματα συμπεριφοράς, παιδιά με αισθητηριακές διαταραχές σωματικές και νοητικές αναπηρίες αλλά και μαθητές που χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα ταλέντα. Σύμφωνα με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία «είναι παιδιά που περιλαμβάνουν τις παραπάνω αναπηρίες οι οποίες συνδυαζόμενες με διάφορα εμπόδια δυσχεραίνουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τους άλλους». (Herward W. L. , 2011. Unicef & World Health Organization, 2005).

Ο ρόλος της ψηφιακής τεχνολογίας καθίσταται σημαντικός. Ο υπολογιστής ως εργαλείο εκπαίδευσης δε στοχοποιεί και περιθωριοποιεί τους συμμετέχοντες με διαφορετικές ανάγκες αλλά αξιοποιεί τα χαρακτηριστικά του κάθε εκπαιδευομένου ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις ξεχωριστές ικανότητες που έχει. Ταυτόχρονα οι χρήστες κατά τη διαδικτυακή διδασκαλία απολαμβάνουν την αλληλεπίδραση με τον υπολογιστή. (Cavkaytar, 2007).

Έρευνες υποστηρίζουν ότι μέσω της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων αυξάνονται οι επιδόσεις των μαθητών και στον τομέα της ειδικής αγωγής. Παρατηρούνται αλλαγές στην συμπεριφορά των παιδιών μετά τη χρήση των τεχνολογιών, ενώ τα συγκεκριμένα μέσα συχνά μπορούν να αξιοποιηθούν και από τους γονείς ως οδηγός επιμόρφωσης και καθοδήγησης ώστε και οι ίδιοι να είναι ικανοί να βοηθήσουν τα παιδιά τους να παρακολουθήσουν το μάθημα. (Neef dt, Gerber, 2011).

Στις σχολικές μονάδες της ειδικής αγωγής χρησιμοποιούνται κάποια εργαλεία που περιγράφηκαν και στην προηγούμενη ενότητα. Ωστόσο ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτικού προγράμματος αλλάζει καθώς απευθύνονται σε ομάδες με ξεχωριστά

χαρακτηριστικά. Συνήθη εκπαιδευτικά μέσα είναι η πλατφόρμα προσβάσιμο για όσους μαθητές και μαθήτριες έχουν ειδικές μαθησιακές ανάγκες, όπως προβλήματα όρασης, ακοής, κινητικά, διαταραχή αυτιστικού φάσματος. Η πλατφόρμα μπορεί να αξιοποιηθεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στα ειδικά εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και σε ειδικά επαγγελματικά γυμνάσια και λύκεια. Περιέχει διαδραστικό υλικό και ασκήσεις προσαρμοσμένες στο επίπεδο των μαθητών όπου απατώνται με εύκολο και γρήγορο τρόπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ασκήσεις συμπλήρωσης κενών, σωστού λάθους, πολλαπλής επιλογής, σύζευξης όπου μέσω των ασκήσεων αλλά και των κινούμενων εικόνων (βίντεο)απλοποιείται η διδακτέα ύλη, ενισχύεται η γνωστική ικανότητα του μαθητή και αυξάνεται η εμπλοκή του και η προσοχή κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Παράλληλα εμφανή είναι και η παρουσία των λογισμικών τα οποία όταν συνδυαστούν με τους κατάλληλους παιδαγωγικούς και διδακτικούς στόχους μπορούν να αυξήσουν το ενδιαφέρον και το κίνητρο των μαθητών για μάθηση. (Anderson and Weert, 2002).

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει επάρκεια του διδακτικού αντικειμένου του, ώστε να μεταδώσει τη γνώση στον μαθητή αλλά και θετική στάση απέναντι στις ψηφιακές τεχνολογίες με σκοπό ο εκπαιδευόμενος με ειδικές ανάγκες να παρουσιάσει βελτίωση σε λειτουργικούς τομείς της καθημερινής ζωής του. (Avramidis et al, 2000. Lambe & Bones, 2006a).

Η χρήση των λογισμικών προγραμμάτων καθοδήγησης (tutorial) χρησιμοποιείται ως μέθοδο από τον εκπαιδευτή για τους χρήστες με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες προκειμένου να διευκολυνθούν στην ανάγνωση και στην γραφή. Έρευνες υποστηρίζουν πως τα συγκεκριμένα λογισμικά συμβάλλουν στην γρηγορότερη εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής των μαθητών. Ταυτόχρονα η χρήση των cd –roms βελτιώνει την απόδοση των παιδιών αφού οι συμμετέχοντες αισθάνονται μεγαλύτερη σιγουριά για τον εαυτό τους, παράγοντας έργο. Η χρήση των υπερμέσων κατά την παρουσίαση του μαθήματος βοηθάει τους εκπαιδευόμενους στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου αλλά και στη σωστή σύνταξη των προτάσεων ακολουθώντας με ευέλικτο τρόπο τους κανόνες της γραμματικής. (Τέκος, 2019).

Τα παραπάνω λογισμικά χρησιμοποιούνται και για μαθητές με προβλήματα ακοής οι οποίοι δεν έχουν την ικανότητα λόγω της κατάστασης τους να γράψουν και να διαβάσουν. Μέσα από την επιλογή του συγκεκριμένου εργαλείου οι μαθητές βοηθούνται στην ομιλία καθώς και βελτιώνονται στην χειλεανάγνωση αλλά και στην ανάπτυξη της ακοής. Παράλληλα οι χρήστες μέσω της ροής των δεδομένων και των οπτικών ερεθισμάτων μπορούν να παρακολουθήσουν ένα βίντεο αφού η παροχή εικόνας ενισχύει την παρουσία τους στο μάθημα.

Για τους μαθητές που έχουν προβλήματα όρασης το βίντεο και ο ήχος που παράγεται με την κατάλληλη ποιότητα μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή τους στην τάξη αλλά και μέσω του πληκτρολογίου αφήνεται να καταστήσει πιο εύκολη την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση μεταξύ του διδάσκοντα και των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια της διάλεξης. (Raja, 2016).

Η δημιουργία ενός εικονικού μαθησιακού περιβάλλοντος μπορεί να βοηθήσει και τους μαθητές που έχουν αυτισμό. Παιδιά που ανήκουν στο συγκεκριμένο φάσμα, παρουσιάζουν αισθητηριακές δυσκολίες, εμμονές και διάσπαση της προσοχής. Η χρήση των εκπαιδευτικών λογισμικών, μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και να τους δημιουργήσει κίνητρα για ενεργή εμπλοκή. Η χρήση ακουστικών ερεθισμάτων με ταυτόχρονη εικόνα και ομιλία μέσω εκπαιδευτικών καρτών και βίντεο αυξάνει την προσοχή των μαθητών και τη συχνότητα παρακολούθησης των δραστηριοτήτων από τα ίδια.

Παράλληλα οι συμμετέχοντες με ευχάριστο και διαδραστικό τρόπο εξασκούν ένα μεγάλο εύρος ασκήσεων που είναι απαραίτητο για την καθημερινή τους διαβίωση σε αυτά περιλαμβάνονται:

- Αυτοεξυπηρέτηση
- Αυτονομία
- Κοινωνικές δεξιότητες, ευκαιρίες για συνεργατική μάθηση με παιδιά της ηλικίας τους σε διαδραστικές δραστηριότητες.
- Αντίληψη του χώρου και του χρόνου
- Ομαδοποίηση και σειροθέτηση αντικειμένων. Με τη χρήση του ποντικιού και την παροχή φωτογραφιών οι συμμετέχοντες μπορούν να επιλέξουν όμοια αντικείμενα, χρώματα και σχήματα αλλά και να επιτελέσουν εργασίες σχετικές με τη σύγκριση μεγεθών. Τα σύμβολα, βίντεο και τα εικονίδια που

χρησιμοποιούνται απλοποιούν και αναλύουν το μάθημα σε μια ευέλικτη δομή. (Κωνσταντινίδης, Μπαμπίδης, 2008).

Τα cd-rom μπορούν να συμβάλλουν και στην γλωσσική κατανόηση και στην επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών αφού μέσω της εικόνας, του animation και των οπτικών συμβόλων που περιέχονται στο cd αυξάνεται η αλληλεπίδραση του μαθητή με τον υπολογιστή καθώς ο εκπαιδευόμενος μέσω της χρήσης των πολυμέσων και με την κατάλληλη υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό καλύπτει τις μαθησιακές του ανάγκες. (Μαυροπούλου, 2003).

Παράλληλα τα online εργαλεία βοηθούν και τους χρήστες με κινητική αναπηρία να ανταπεξέλθουν και οι ίδιοι στις ανάγκες του εκπαιδευτικού συστήματος. Συγκεκριμένα οι εκπαιδευόμενοι με μυϊκή αδυναμία μπορούν να χρησιμοποιήσουν το πληκτρολόγιο και την οθόνη και με ελάχιστες κινήσεις να επιτελέσουν μια εργασία, ακολουθώντας συγκεκριμένες εντολές. (Ράπτη & Ράπτη, 2001. Σολωμονίδου, 2009).

Μαθητές με φυσικές αδυναμίες έχουν τη δυνατότητα για αυτοεκπαίδευση μέσω της εξ αποστάσεως διδασκαλίας και χάρις τις υποστηρικτικές τεχνολογίες, μπορούν να παρακολουθήσουν στο σπίτι το μάθημα με ανεξαρτησία και αυτονομία όπως και οι μαθητές της τυπικής εκπαίδευσης. (Samant, Matter & Harniss, 2013. Ράπτης & Ράπτη, 2001).

Η εξατομικευμένη διδασκαλία χρησιμοποιείται ως μαθησιακό εργαλείο από τον εκπαιδευτικό, το οποίο μπορεί να βοηθήσει στον τρόπο προσέγγισης ενός μαθητή με ειδικές ανάγκες. Συγκεκριμένα το διδακτικό μοντέλο μάθησης στηρίζεται στα ενδιαφέροντα, στα χαρακτηριστικά αλλά και στις ανάγκες του κάθε εκπαιδευόμενου αξιοποιώντας αντικείμενα διδασκαλίας που συνάδουν με τις ικανότητες του μαθητή. Το παραπάνω μοντέλο δίνει έμφαση στην διαφορετικότητα του χρήστη συνδυάζοντας συνεχή αξιολόγηση και ανατροφοδότηση καθώς και τον έλεγχο της μαθησιακής του πορείας κατά την αλληλεπίδραση του με το εικονικό εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Η εξατομικευμένη διδασκαλία προσφέρει έναν προσωπικό χώρο μάθησης στον μαθητή με ιδιαίτερες ανάγκες αλλά και την προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ιδιαίτερες προτιμήσεις του. (Δημητριάδης, Καραγιαννίδης, Πομπόρτσας, Τσιάτσος, 2007).

Τα προσαρμοστικά εκπαιδευτικά συστήματα αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο εκπαίδευσης, αφού ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να πλοηγηθεί μέσα από

υπερσυνδέσεις σε μαθήματα που ταιριάζουν με το προφίλ, τις ικανότητες και την προσωπικότητα του συμμετέχοντα. Ένας μαθητής με ειδικές ανάγκες όταν δεν μπορεί να βρει την κατάλληλη απάντηση μπορεί να βοηθηθεί μέσω των υπερσυνδέσεων και της σήμανσης όπου του κρύβουν τις λάθος απαντήσεις και να οδηγηθεί στην σωστή επιλογή μέσω της καθοδήγησης που παρέχει το συγκεκριμένο σύστημα.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό που προσφέρεται μέσα από το ψηφιακό περιβάλλον μάθησης είναι η συγκρότηση ομάδων εργασίας. Το σύστημα ανάλογα με το επίπεδο των εκπαιδευομένων μπορεί να προτείνει μαθητές που έχουν το ίδιο γνωστικό επίπεδο να συνεργαστούν για να διεκπεραιώσουν μια εργασία αλλά και χρήστες που δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν, να συνθέσουν ομάδες με συμμετέχοντες που βρίσκονται σε καλύτερο επίπεδο ώστε να λύσουν ομαδικά και με αποδοτικό τρόπο μια άσκηση. (Brusilovsky, 1999).

Ο εκπαιδευτικός μέσω των εικονικών μαθησιακών περιβαλλόντων και των ψηφιακών εργαλείων που χρησιμοποιεί μπορεί να καταστήσει τη διδασκαλία του επικοινωνιακή για τους μαθητές της ειδικής εκπαίδευσης, ωστόσο συχνά είναι σημαντικό να προβαίνει σε αξιολόγηση της πορείας των προγραμμάτων του καθώς και να έχει την υποστήριξη των γονέων των μαθητών οι οποίοι ενισχύουν τόσο το έργο του εκπαιδευτικού όσο και το μαθησιακό αποτέλεσμα των παιδιών τους. (Martinez, 2003).

2.5 Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης εν μέσω πανδημίας

Το υπουργείο παιδείας σε περίοδο υγειονομικής κρίσης με την εμφάνιση του covid-19 έθεσε σε αναστολή τη λειτουργία όλων των βαθμίδων των σχολικών μονάδων της χώρας και εισήγαγε τον θεσμό της τηλεεκπαίδευσης προκειμένου να θέσει σε προτεραιότητα την ασφάλεια των μαθητών και ιδιαίτερα των εκπαιδευομένων που έχουν προβλήματα υγείας καθώς και να ενισχύσει τη μαθησιακή διαδικασία, ώστε τα παιδιά να μην απέχουν από τη διδακτική πράξη.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρησιμοποιήθηκε ως επικουρικό μέσο διδασκαλίας προκειμένου να συνδυάσει ποικίλες μεθόδους παιδαγωγικής προσέγγισης αλλά και να

αλλάζει την ποιότητα του μαθήματος, συμβάλλοντας στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Χρησιμοποιήθηκε για όλους τους μαθητές καλύπτοντας ξεχωριστές ανάγκες και με σύγχρονες μεθόδους προσεγγίζοντας τη διδακτέα ύλη με τρόπους και τεχνικές που συνδυάζουν την παραδοσιακή και την καινοτόμο διδασκαλία. (Παπανικολάου, Μανούσου, 2019).

Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα καταβάλλοντας προσπάθεια να υλοποιήσουν τη ψηφιακή διδασκαλία αλλάζοντας τις πρακτικές τους προκειμένου το μάθημα τους να γίνει ευέλικτο και κατανοητό από όλες τις ομάδες των μαθητών.

Η επίδραση του covid-19 άλλαξε τον τρόπο διδασκαλίας των καθηγητών αλλά και τον τρόπο μάθησης των συμμετεχόντων, αφού οι μαθητές λάμβαναν εκπαίδευση μέσω μιας μεγάλης ποικιλίας ψηφιακών και τεχνολογικών μέσων που δεν ήταν δυνατή κατά την παράδοση του μαθήματος εντός της σχολικής αίθουσας (Christensen, 2002).

Ωστόσο η εισαγωγή του επικουρικού μέσου εκπαίδευσης δημιούργησε ανασφάλεια και άγχος στους εκπαιδευτικούς που δεν ήθελαν να αλλάξουν τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας.

Μια μεγάλη ομάδα καθηγητών δυσκολεύτηκε να ενσωματώσει την τεχνολογία στην διδασκαλία του μαθήματος του αφού δεν είχε λάβει την κατάλληλη κατάρτιση. (Jimoyiannis, 2015).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δε θα πρέπει να υποκαθιστά τη συμβατή διδασκαλία αλλά να υλοποιείται με τον κατάλληλο τρόπο από τον εκπαιδευτικό προκειμένου να ενισχύσει την ποιότητα του μαθήματος του και να αυξήσει την πρόοδο των μαθητών. Ο σχεδιασμός και η έγκαιρη πρόληψη των προβλημάτων που μπορούν να εμφανιστούν κατά την υλοποίηση της διάλεξης, καθίσταται πρωταρχικός στόχος του υπουργείου παιδείας.

Σημαντική είναι η αξιοποίηση των κατάλληλων τεχνικών διδασκαλίας ώστε ο μαθητής να συνδιαλέγεται με τους συμμαθητές του κατά την παράδοση των ψηφιακών διαλέξεων και να μην οδηγείται σε απομόνωση λόγω των υπάρχοντων συνθηκών, αφού κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας αλληλεπιδρά με τον υπολογιστή, χωρίς τη φυσική παρουσία άλλων προσώπων. (Unesco, 2020).

Οι υπηρεσίες της τηλεκπαίδευσης είναι απαραίτητο να λειτουργούν με τρόπο αποδοτικό και για τους μαθητές που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές παρέχοντας τους, τον κατάλληλο εξοπλισμό και τα μέσα ώστε να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες μάθησης όπως και οι υπόλοιποι εκπαιδευόμενοι. (Coley, 1997).

Παράλληλα η διαδικτυακή διδασκαλία για να λειτουργήσει συμπληρωματικά ως μέσο βελτίωσης τόσο για τους συμμετέχοντες όσο και για τους εκπαιδευτές, θα πρέπει οι καθηγητές να λαμβάνουν επιπλέον επιμόρφωση από ιστότοπους αλλά και να ανταλλάσσουν πρακτικές και υλικό μεταξύ τους ενισχύοντας το διδακτικό τους έργο. (Wright and Miller, 1997).

Σημαντική είναι όμως και η συνεργασία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς, η οποία μπορεί να ενισχύσει την προσπάθεια των μαθητών και να αυξήσει την παρουσία τους στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης, αφού οι γονείς υπό την καθοδήγηση των διδασκόντων και την ανατροφοδότηση η οποία παρέχεται στα παιδιά τους, μπορούν να διευκολύνουν το έργο των καθηγητών, βοηθώντας τους συμμετέχοντες στην μελέτη των μαθημάτων καθώς και σε μία συμπληρωματική ευέλικτη μάθηση. (Prosser and Trigweell, 1999).

Κεφάλαιο 3 Εκπαιδευτικοί και ποιότητα τηλεκπαίδευσης

3.1 Παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο των εκπαιδευτικών κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της εργασίας θα αναφερθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την πετυχημένη εφαρμογή της διαδικτυακής διδασκαλίας στις σχολικές μονάδες, καθώς οι εκπαιδευτικοί βιώνοντας μία αλλαγή μεγάλης κλίμακας δεν έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του μαθήματος. Ταυτόχρονα καλούνται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες που δυσχεραίνουν το εκπαιδευτικό τους έργο αφού μία αλλαγή μπορεί να φέρει ποικίλα και μη αναμενόμενα αποτελέσματα. (Bush, 2011). Ουσιαστικά μια καινοτομία δε θα πρέπει μόνο να εφαρμόζεται στο εκπαιδευτικό σύστημα για λόγους εντυπωσιασμού αλλά να επικεντρώνεται σε μια ουσιαστική μεταρρύθμιση που σχετίζεται με τη βελτίωση της ποιότητας του μαθήματος αλλά και με την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού οργανισμού. (Hoy and Miskel, 2013).

Ωστόσο όταν η αλλαγή και συγκεκριμένα η υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας εφαρμόζεται χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις εμπειρίες, τις ανάγκες των καθηγητών αλλά και την κουλτούρα του εκπαιδευτικού συστήματος αφού κάθε σχολική μονάδα είναι ξεχωριστή, δημιουργεί εμπόδια στην αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας την οποία καλούνται να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτές προς όφελος των μαθητών. (Short&Greer, 2002).

Οι διδάσκοντες κατά την υλοποίηση του ψηφιακού μαθήματος μη διαθέτοντας την κατάλληλη τεχνογνωσία, αντιμετωπίζουν τις παρακάτω δυσκολίες:

- Η ελλιπής κατάρτιση και η απουσία συστηματικής επιμόρφωσης είναι ένας σημαντικός παράγοντας που δρα ανασταλτικά στην διδασκαλία ενός ψηφιακού μαθήματος. Σύμφωνα με έρευνες οι εκπαιδευτικοί εκτός από μια στοιχειώδη επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες Α και Β επιπέδου δεν έχουν την ευκαιρία να λάβουν περισσότερη κατάρτιση σχετικά με τα γνωστικά τους αντικείμενα και τον τρόπο διδασκαλίας τους καθώς και τα τεχνολογικά μέσα που μπορούν να αξιοποιήσουν προκειμένου να πραγματοποιήσουν επιτυχώς το μάθημα τους, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν ελλείψεις στη διδασκαλία

οι οποίες οδηγούν σε ένα αίσθημα κόπωσης αλλά και στην επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών. (Margolis and Nagal, 2006).

- Ο ανεπαρκής υλικοτεχνικός εξοπλισμός των σχολείων και η παροχή χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών κατά την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης συνιστούν εμπόδια που επηρεάζουν τη διδασκαλία των εκπαιδευτικών. Μέσα από τη σύνθεση βιβλιογραφικών ευρημάτων διαπιστώνεται ότι οι διδάσκοντες συχνά δεν έχουν τη στήριξη του διευθυντή της σχολικής μονάδας προκειμένου να ψηφιοποιήσουν εκπαιδευτικό υλικό αλλά και λογισμικό αφού το κόστος είναι ιδιαίτερα υψηλό. (Καπετανάκης, 2005). Αντίστοιχα ευρήματα ερευνών υποστηρίζουν πως οι καθηγητές δεν αναπτύσσουν τεχνολογικό υλικό αφού η υποδομή των εργαστηρίων πληροφορικής δεν επιτρέπει την αξιοποίηση των διαδικτυακών μαθημάτων καθώς οι υπολογιστές όντας παλαιοί δε συνδέονται στο διαδίκτυο με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται τόσο το έργο των εκπαιδευτικών όσο και το μάθημα των εκπαιδευομένων. (Sushm, Rani, Ajay, Surana, 2015). Εδώ είναι σημαντική και η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχεται στο σχολικό περιβάλλον καθώς αρκετές φορές η διαδικτυακή διδασκαλία διακόπτεται αφού η πλατφόρμα και το πανελλήνιο σχολικό δίκτυο πέφτει με αποτέλεσμα να διακόπτεται το μάθημα των μαθητών.
- Άλλο ένα σύνηθες εμπόδιο που έχουν να αντιμετωπίσουν οι διδάσκοντες είναι η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό. Από πορίσματα ερευνών διαπιστώνεται ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται καθοδήγηση και υποστήριξη κατά τη διάρκεια του διδακτικού τους έργου. Σε αυτό το σημείο καθίσταται απαραίτητη η υποστήριξη από ένα δίκτυο εμπειρογνομόνων αλλά και από καθηγητές ειδικοτήτων οι οποίοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους συναδέλφους τους σε θέματα τεχνικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια του μαθήματος, αλλά και να ανταλλάξουν εμπειρίες καθώς η παροχή πληροφοριών σχετικά με τις τεχνικές του μαθήματος θα μπορούσε να αμβλύνει τις ενδεχόμενες δυσκολίες των εκπαιδευτικών. Η συνεργασία του συλλόγου διδασκόντων και ο ρόλος του διευθυντή της σχολικής μονάδας αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για τον μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών πρακτικών. (Collins, 2001).
- Οι στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στην υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών είναι ένα ακόμη στοιχείο που δυσκολεύει μια εξ αποστάσεως

διάλεξη, αφού οι πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στην διαδικτυακή διδασκαλία δε μεταβάλλονται εύκολα. (Ertmer, 1999). Η προχωρημένη ηλικία των εκπαιδευτικών, η ανεπαρκής επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, η έλλειψη εμπειρίας και κατοχής ακαδημαϊκών τίτλων ενισχύουν την αρνητική στάση τους απέναντι στην τεχνολογία και δυσκολεύουν την ενσωμάτωση της στην εκπαίδευση. (Τσολακίδης & Φωκίδης, 2010).

- Η συνήθεια της ομοιόμορφης διδασκαλίας και ο φόβος της αλλαγής, εμποδίζουν τους καθηγητές να τροποποιήσουν το μάθημα τους εντάσσοντας πρακτικές μέσω των ψηφιακών εργαλείων οι οποίες θα οδηγήσουν στην βελτίωση και στην πρόοδο των μαθητών αλλά θα διευκολύνουν και το έργο τους. Οι καθηγητές με τον φόβο μιας ενδεχόμενης αποτυχίας αλλά κυρίως λόγω των ελλιπών γνώσεων του διδακτικού τους αντικειμένου επικεντρώνονται στον παραδοσιακό τρόπο μάθησης. (Greenberg & Baron, 2000).

Αντίστοιχα πορίσματα ερευνών αναφέρουν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν προχωρούν στην ψηφιακή εκπαίδευση καθώς φοβούνται ότι θα αντικατασταθούν από τους υπολογιστές. Το ενδεχόμενο της απώλειας ελέγχου, της έλλειψης αυτονομίας και της διατήρησης της ταυτότητας των εκπαιδευτών, τους εμποδίζει να πραγματοποιήσουν μια εποικοδομητική διδασκαλία. (Bush, 2011).

- Η αυστηρή οργάνωση και ο σχεδιασμός του μαθήματος καθώς και οι απαιτήσεις της τηλεεκπαίδευσης συνιστούν παράγοντες που εντείνουν την αντίσταση των καθηγητών απέναντι στην εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Μέσα από έρευνες διαπιστώνεται πως οι εκπαιδευτικοί με γνώσεις πληροφορικής αποφεύγουν να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία στο μάθημα τους, καθώς απαιτείται περισσότερη προετοιμασία και μελέτη στο σπίτι σε σχέση με τη φυσική τάξη. Ιδιαίτερα στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση όπου οι ανάγκες των εκπαιδευομένων είναι αυξημένες, η παρουσίαση του μαθήματος και η διδασκαλία θα πρέπει να συνδυάζεται με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών των μαθητών. Οι καθηγητές καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια προκειμένου να ολοκληρώσουν την ύλη σε συγκεκριμένο χρόνο με αποτέλεσμα ο φόρτος εργασίας, το άγχος και οι αυξημένες διδακτικές υποχρεώσεις των εκπαιδευτών να ενισχύουν την αντίσταση τους απέναντι στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. (Sandholtz and Reilly, 2010).

- Οι αντιλήψεις και οι στάσεις των γονέων σχετικά με την τηλεκπαίδευση των μαθητών μπορούν να επηρεάσουν και τη διδασκαλία των εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα γονείς που δε διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις και τον εξοπλισμό, δεν ενισχύουν τη συμμετοχή των παιδιών τους στην τηλεκπαίδευση. Από τη σύνθεση βιβλιογραφικών πηγών προκύπτει πως οι γονείς είναι αρνητικοί απέναντι στην ψηφιακή διδασκαλία, αφού πιστεύουν πως οι μαθητές με την τηλεκπαίδευση απομονώνονται, ταυτόχρονα δε νιώθουν ασφαλείς για τα παιδιά τους, καθώς δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος επίβλεψης κατά τη μελέτη του μαθήματος. Με αυτόν τον τρόπο δεν υποστηρίζουν τον διδάσκοντα ώστε να τον βοηθήσουν στην άσκηση των εκπαιδευτικών του καθηκόντων. (Bristol, 2005).
- Οι μαθητές οι οποίοι αποτελούν σημαντικό μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, επηρεάζουν με τη συμμετοχή τους το έργο των εκπαιδευτικών. Μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται πως οι συμμετέχοντες με ελλιπή εξοπλισμό και γνώσεις αλλά και μαθητές που ζουν απομονωμένοι στην περιφέρεια, αδυνατούν να συμμετέχουν στην τηλεκπαίδευση. Παράλληλα η έλλειψη των κατάλληλων πόρων και του εξοπλισμού δυσχεραίνει το έργο των εκπαιδευτικών, αφού οι επικουρικές υπηρεσίες της διαδικτυακής διδασκαλίας όταν δεν παρέχονται με τον κατάλληλο τρόπο εμποδίζουν τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων και δυσκολεύουν το έργο των διδασκόντων. (Mesh, 2012).

3.2 Εκπαιδευτικός σχεδιασμός για τη βελτίωση των υπηρεσιών τηλεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον

Σύμφωνα με όσα ελέγχθησαν στην παραπάνω ενότητα, καθίσταται απαραίτητη η προετοιμασία και ο επαρκής σχεδιασμός μία διαδικτυακής διάλεξης, η οποία θα καλύπτει τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, βελτιώνοντας την ποιότητα του μαθήματος και ενισχύοντας τις λειτουργίες της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, αφού η αναβάθμιση των υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης αποτελεί συνισταμένη πολλών παραγόντων. (Μουζάκης, 2006).

Η ανανέωση του τεχνολογικού εξοπλισμού στα εργαστήρια των σχολικών μονάδων και η υποστήριξη από το κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό μπορεί να διευκολύνει την εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Οι διδάσκοντες και οι συμμετέχοντες

επικοινωνούν πιο εύκολα στο μάθημα, χρειάζονται λιγότερο χρόνο και συνδέονται πιο γρήγορα στην πλατφόρμα προκειμένου να υλοποιήσουν τη ψηφιακή διδασκαλία. (Λιοναράκης, 2011).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα για τη διεξαγωγή μίας πετυχημένης τηλεεκπαίδευσης. Από τη σύνθεση βιβλιογραφικών πηγών προκύπτει ότι οι καθηγητές χρειάζονται περαιτέρω κατάρτιση καθώς οι τεχνικές και οι τρόποι με τους οποίους θα χρησιμοποιήσουν τη ψηφιακή διδασκαλία επηρεάζουν το αποτέλεσμα της μάθησης των εκπαιδευομένων. Η παρουσίαση λογισμικών προγραμμάτων τηλεεκπαίδευσης από το υπουργείο παιδείας και η παροχή διαδικτυακών σεμιναρίων στο γνωστικό αντικείμενο του κάθε μαθήματος και στην κάθε ειδικότητα που διδάσκει ο εκπαιδευτής, θα οδηγούσαν στην επαγγελματική ανάπτυξη των καθηγητών και στην αποτελεσματική λειτουργία των επικουρικών υπηρεσιών της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. (Mc Chee & Kozma, 2001).

Αντίστοιχα πορίσματα ερευνών συναντώνται και στην μελέτη των Τσιαούτση & Γιωτοπούλου (2009), οι οποίοι αναφέρουν πως μέσω της διαδικτυακής εκπαίδευσης καθώς και της ανταλλαγής πρακτικών μεταξύ των διδασκόντων παρέχονται πληροφορίες και υλικό που βελτιώνουν τις ικανότητες των εκπαιδευτικών κατά τη διεξαγωγή της τηλεεκπαίδευσης.

Ταυτόχρονα οι διδάσκοντες μέσω της ανατροφοδότησης που παρέχεται από τους συναδέλφους τους και μέσω ομαδικών συμβουλευτικών συναντήσεων έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν με άλλα σχολεία και πανεπιστήμια εμπλουτίζοντας τις γνώσεις τους και ενσωματώνοντας νέους τρόπους διδασκαλίας. (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2010).

Ο ρόλος του πληροφορικού της σχολικής μονάδας είναι σημαντικός για τη βελτίωση των υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης καθώς και για την κατάκτηση των ψηφιακών δεξιοτήτων από όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Ο ίδιος με την επάρκεια του διδακτικού του αντικείμενου διευκολύνει το έργο των καθηγητών, των μαθητών αλλά και των γονέων. Υποστηρίζει το εκπαιδευτικό προσωπικό ανεβάζοντας υλικό στην ιστοσελίδα του σχολείου όπου έχουν πρόσβαση οι γονείς, ενισχύοντας τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και επιλύοντας τεχνικά προβλήματα που μπορούν να προκύψουν κατά την εγγραφή των καθηγητών και μαθητών, δημιουργώντας κωδικούς και e-mail στους εκπαιδευτές και στους χρήστες. Με αυτόν τον τρόπο

στηρίζει τις προσπάθειες των διδασκόντων κατά την υλοποίηση του μαθήματος καθώς και αυξάνει τις επιδόσεις των μαθητών. (Σοφός, 2011).

Μέσω της πλατφόρμας η οποία συνδυάζει την ασύγχρονη και τη σύγχρονη εκπαίδευση οι καθηγητές και οι γονείς των εκπαιδευομένων συνεργάζονται σε εργασίες που ανατίθενται στα παιδιά τους, αφού οι γονείς με την κατάλληλη καθοδήγηση και τη στήριξη του προσωπικού μπορούν να αξιολογούν το διδακτικό υλικό και να γίνουν συνοδοιπόροι στην μάθηση των παιδιών τους. (Κοφτερού & Χατζηλάκου, 2013).

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας αξιοποιώντας τη χρήση των νέων τεχνολογιών και αναβαθμίζοντας τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό, μπορεί να δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον στο σχολείο. Σεβόμενος τις εμπειρίες των συναδέλφων του, έχει τη δυνατότητα να αλλάξει την υπάρχουσα κουλτούρα του εκπαιδευτικού οργανισμού, δημιουργώντας κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέλη του συλλόγου διδασκόντων και δίνοντας τους κίνητρα, ικανοποίηση και ώθηση για περαιτέρω επιμόρφωση. (Margolis and Nagal, 2006).

Μέσα από ευρήματα βιβλιογραφικών πηγών προκύπτει ότι ο υπεύθυνος της σχολικής μονάδας μπορεί να λειτουργήσει ως εμπνευστής της μαθησιακής διαδικασίας. Μέσα από ημερίδες μπορεί να προωθήσει τη ψηφιακή επιμόρφωση των καθηγητών, μαθητών και γονέων και να συμβάλει στην αλλαγή των στάσεων των εμπλεκόμενων ομάδων απέναντι στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. (Martinez, 2013).

Σε αυτό το σημείο καθίσταται απαραίτητη η συμβολή του υπουργείου παιδείας, το οποίο στέλνοντας αναλυτικές οδηγίες στον διευθυντή και στο λοιπό προσωπικό σχετικά με τη διαδικασία και τη σωστή εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης, βελτιώνει το έργο των εκπαιδευτικών και προωθεί τη συμμετοχή των μαθητών.

3.3 Ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων

Η ενεργή παρουσία των μαθητών στα μαθήματα τηλεεκπαίδευσης σηματοδοτεί μια εποικοδομητική ψηφιακή διδασκαλία με οφέλη για όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Η δημιουργία θετικών στάσεων των χρηστών συνδυάζεται με ένα σύνολο παραγόντων.

Η γνωριμία του διδάσκοντα με τους συμμετέχοντες πριν την έναρξη του μαθήματος, αυξάνει το ενδιαφέρον των μαθητών και την αλληλεπίδρασή τους κατά τη διάρκεια της διάλεξης. Η παρουσίαση του εικονικού μαθήματος με την κατάλληλη τεχνική από τον διδάσκοντα καθιστά ελκυστική την εκπαιδευτική διαδικασία, οδηγώντας στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών και ενισχύοντας τα κίνητρα για συμμετοχή. (Βασάλα, 2005).

Ο εκπαιδευτής κατά τη διάρκεια της διαδικτυακής διδασκαλίας πρέπει να κάνει συχνά διαλλείματα, αξιολογώντας το μάθημα του και παρατηρώντας τις αντιδράσεις των μαθητών, ώστε να πραγματοποιήσει μία σωστή και διαδραστική τηλεκπαίδευση. (Φιλιπούσης, 2013).

Από τη σύνθεση βιβλιογραφικών ευρημάτων προκύπτει ότι η κατάλληλη παροχή τεχνολογικού εξοπλισμού, αυξάνει τα ποσοστά παρακολούθησης των χρηστών στην ψηφιακή διδασκαλία. (Faceg et al, 2013).

Το υπουργείο παιδείας παρέχοντας τον απαραίτητο εξοπλισμό στους μαθητές και στις σχολικές μονάδες (δωρεάν υπολογιστές, χορηγίες) μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους που ζουν στην περιφέρεια, σε νησιωτικές περιοχές και αστικές, προσφέροντας ίσες ευκαιρίες σε ένα σύγχρονο περιβάλλον εκπαίδευσης. (Λιοναράκης, 2011).

Ταυτόχρονα η υλοποίηση του ψηφιακού μαθήματος μπορεί να γίνει βάση της κουλτούρας του εκπαιδευτικού οργανισμού, των εμπειριών καθώς και του προφίλ των εκπαιδευομένων για να καταστεί εφικτή η συμμετοχή τους στα μαθήματα.

Συγκεκριμένα οι χρήστες μπορούν μαζί με τον καθηγητή να συνδιαμορφώσουν το περιεχόμενο του μαθήματος και να το τροποποιήσουν. Μέσω της αμφίδρομης επικοινωνίας η διάλεξη προσαρμόζεται στις προτιμήσεις, στα ενδιαφέροντα και στην προσωπικότητα του κάθε εκπαιδευομένου ώστε η συμμετοχή τους στην τηλεκπαίδευση να είναι ουσιαστική. (Evans, 1996).

Η αύξηση των ωρών διδασκαλίας της πληροφορικής και η εισαγωγή ψηφιακών μαθημάτων στο ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών των μαθητών βελτιώνει τις γνώσεις τους στις ψηφιακές δεξιότητες και ενισχύει τις ικανότητες τους στην χρήση των διαδικτυακών εργαλείων τα οποία χρησιμοποιούν κατά την υλοποίηση της τηλεκπαίδευσης. Σύμφωνα με έρευνες οι χρήστες που έχουν εξοικείωση με τα

τεχνολογικά μέσα εισάγονται με πιο εύκολο τρόπο στην πλατφόρμα του μαθήματος, έχοντας πρόσβαση σε μεγάλο εύρος διδακτικών προγραμμάτων. (Dell et al, 2008).

Ο ρόλος του οικογενειακού περιβάλλοντος και οι πεποιθήσεις των γονέων απέναντι στην τηλεκπαίδευση μπορούν να επηρεάσουν τις απόψεις των μαθητών και να ενισχύσουν την παρουσία τους στα μαθήματα. (Κόλλιας, 2014).

Η εξοικείωση των γονέων με τα ψηφιακά μέσα μπορεί να βελτιώσει τις στάσεις των μαθητών σχετικά με τη διαδικτυακή διδασκαλία. (Bristol, 2001).

Αντίστοιχα πορισμάτων ερευνών αναφέρουν πως οι κηδεμόνες μπορούν να καθοδηγήσουν τα παιδιά τους, να παρακολουθήσουν το μάθημα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, αφού γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, διαθέτοντας τεχνολογικά μέσα και άτομα τα οποία στον εργασιακό τους χώρο χρησιμοποιούν υπολογιστές, μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους στην μελέτη των μαθημάτων, η οποία όταν γίνεται με τον κατάλληλο τρόπο εξασφαλίζει τον έλεγχο, την ασφάλεια των μαθητών και την πρόσβαση τους μέσω της τεχνολογίας στην μαθησιακή διαδικασία. (Anastasiades, 2003).

Παράλληλα οι γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες μέσω της υποστήριξης των διδασκόντων και της ασύγχρονης εκπαίδευσης μπορούν να διευκολύνουν το έργο των εκπαιδευτικών, καθοδηγώντας τους μαθητές με εξειδικευμένο υλικό και οδηγίες που τους επιτρέπουν να απολαμβάνουν ισότιμα τα οφέλη του διαδικτυακού μαθήματος. (Martinez, 2013).

Η αξιολόγηση του μαθήματος των διδασκόντων, από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους, καθίσταται πρωταρχικής σημασίας για την αναβάθμιση των υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης καθώς και για την καθολική συμμετοχή των χρηστών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία.

Οι συμμετέχοντες μετά από κάθε διδακτική ενότητα συμπληρώνοντας φύλλα αξιολόγησης, μετέχουν στην διδασκαλία παρέχοντας την κατάλληλη ανατροφοδότηση στους καθηγητές, ώστε οι διδάσκοντες να μετασχηματίσουν τις παιδαγωγικές και διδακτικές τους τεχνικές, προς όφελος των εκπαιδευομένων, αφού τα παιδιά δεν γίνονται μόνο αποδέκτες της μάθησης αλλά εμπλέκονται ουσιαστικά με αυτήν. (Evans, 1996).

3.4 Κριτική επισκόπηση του θεωρητικού μέρους

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση η οποία χρησιμοποιείται στο σχολικό περιβάλλον ως συμπληρωματική μέθοδος μάθησης κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης, μπορεί να διατηρήσει την επαφή των μαθητών με το αντικείμενο διδασκαλίας καθώς και να καλύψει την απώλεια των χαμένων διδακτικών ωρών. (Λιοναράκης, 2011).

Η ασύγχρονη και η σύγχρονη μορφή η οποία χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια της τηλεεκπαίδευσης, προσφέρει στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές ευέλικτες μεθόδους, πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό, αλληλεπίδραση και επιλογές οι οποίες επιτρέπουν τον ανασχεδιασμό του ψηφιακού μαθήματος και οδηγούν στην περαιτέρω επίτευξη μαθητικών στόχων, αφού το σύστημα της διαδικτυακής διδασκαλίας επικεντρώνεται σε ένα κοινό σχεδιασμό της διάλεξης από τους εκπαιδευτές και τους συμμετέχοντες. (Hoy & Hoy, 2003. Marzano et al, 2005).

Ταυτόχρονα οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν την ευκαιρία να μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία με ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο προέρχεται από αξιολόγηση και υποστήριξη του διδάσκοντα που αξιοποιεί τη γνώση του διδακτικού, παιδαγωγικού καθώς και τεχνολογικού αντικειμένου του. (Anastasiades, 2002a).

Ωστόσο η ψηφιακή διδασκαλία, για να διευκολύνει το διδακτικό έργο των καθηγητών αλλά και να αναβαθμίσει την ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος πρέπει να εφαρμόζεται με αποτελεσματικό τρόπο από τον εκπαιδευτικό, προκειμένου να προωθήσει τη μάθηση των εκπαιδευομένων και να αυξήσει την παρουσία τους στα μαθήματα της εικονικής τάξης. (Fox & Patterson, 2013).

Οι καθηγητές κατά την υλοποίηση της τηλεεκπαίδευσης, έρχονται αντιμέτωποι με δυσκολίες που προκύπτουν από πρακτικά ζητήματα που ανακύπτουν στις σχολικές μονάδες.

Ο ανεπαρκής υλικοτεχνικός εξοπλισμός, η επιμόρφωση, το κόστος και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών συνιστούν εμπόδια που δυσκολεύουν τους καθηγητές στην εφαρμογή μιας εικονικής διδασκαλίας. Ο χρόνος, ο σχεδιασμός του μαθήματος

αλλά και η έλλειψη της συνεργατικής κουλτούρας μεταξύ των εκπαιδευτικών αποτελούν δυσμενείς παράγοντες οι οποίοι ενισχύουν την αρνητική στάση τους απέναντι στην ηλεκτρονική μάθηση. (Baggot et al, 2004).

Σύμφωνα με θεωρητικά ευρήματα, η αξιοποίηση του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού, η παροχή υλικοτεχνικών πόρων στους χρήστες, η συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού και του οικογενειακού περιβάλλοντος κατά τη διεξαγωγή των ψηφιακών διαλέξεων, καθώς και η διαδικτυακή κατάρτιση του συνόλου των εμπλεκομένων της σχολικής μονάδας, θα βοηθούσαν στην επιτυχημένη διεξαγωγή της τηλεκπαίδευσης και στην πρόοδο των μαθητών. (Πασχαλίδης, 2000).

Κλείνοντας την ενότητα του θεωρητικού μέρους, από τη σύνθεση των βιβλιογραφικών πηγών προκύπτει ότι ο σχεδιασμός της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τις εμπειρίες των διδασκόντων καθώς και των συμμετεχόντων για να αξιοποιηθεί σωστά από την εκπαιδευτική κοινότητα, προωθώντας ενεργά τη μάθηση. (Kutsar, Ghose& Kutsar, 2014).

Κεφάλαιο 4 Η έρευνα

4.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διατυπωθούν οι εμπειρίες και οι απόψεις των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τις δυνατότητες που παρέχει η εξ αποστάσεως διδασκαλία στους μαθητές που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο. Παράλληλα μέσω της έρευνας επιδιώκεται να αναδειχθούν οι ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους αλλά και να κατατεθούν οι προτάσεις τους με στόχο τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης και την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Υπό το πρίσμα αυτό τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα και υποερωτήματα:

1. Πώς ορίζουν οι εκπαιδευτικοί της γενικής και ειδικής αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;
  - 1α Ποιες είναι οι απόψεις τους για τις δυνατότητες και τις αδυναμίες που προσφέρει η υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;
2. Ποιες είναι οι απόψεις τους σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεεκπαίδευση;
  - 2α Ποια ζητήματα ανακύπτουν από την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο;
  - 2β Πώς αποτιμούν τα προγράμματα τηλεεκπαίδευσης;
  - 2γ Πώς αξιολογούν τις επιμορφωτικές του ανάγκες σε θέματα τηλεεκπαίδευσης;
3. Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά τον σχεδιασμό και κατά την υλοποίηση της τηλεεκπαίδευσης στο μάθημα τους;

4. Ποιες είναι οι προτάσεις τους για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης και για την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων;

4.3 Θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση

Η ποιοτική έρευνα ορίζεται ως μέθοδος έρευνας που εστιάζει στην λήψη δεδομένων μέσω ανοιχτής και συνομιλητικής επικοινωνίας. Αυτή η μέθοδος δεν αφορά μόνο το "τι" πιστεύουν οι άνθρωποι, αλλά και το "γιατί" το πιστεύουν. Οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι σχεδιάζονται με τρόπο που βοηθά στην αποκάλυψη της συμπεριφοράς και της αντίληψης ενός κοινού-στόχου με αναφορά σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Υπάρχουν διάφοροι τύποι ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων όπως μια σε βάθος συνέντευξη, ομάδες εστίασης, εθνογραφική έρευνα, ανάλυση περιεχομένου, έρευνα μελέτης -περιπτώσεων που χρησιμοποιούνται συνήθως.

Τα αποτελέσματα των ποιοτικών μεθόδων είναι πιο περιγραφικά και τα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν πολύ εύκολα από τα δεδομένα που λαμβάνονται. Οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι προέρχονταν από τις κοινωνικές και συμπεριφορικές επιστήμες. Σήμερα ο κόσμος μας είναι πιο περίπλοκος και είναι δύσκολο να καταλάβουμε τι σκέφτονται και αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι. Οι διαδικτυακές ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι το καθιστούν ευκολότερο να το κατανοήσουμε καθώς είναι πιο επικοινωνιακό και περιγραφικό.

Οι μέθοδοι της ποιοτικής έρευνας βοηθούν τους ερευνητές να κατανοήσουν τους ανθρώπους και το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν. Η ποιοτική έρευνα έχει ως βασικό σκοπό την κατανόηση του *νοήματος* ενός φαινομένου και όχι τη μέτρηση και τη στατιστική ανάλυσή του. (Ιωσηφίδης, 2003).

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται η ποιοτική προσέγγιση διότι (Hancock et al, 2007):

- η ποιοτική προσέγγιση εστιάζει στο πώς οι άνθρωποι μπορούν και έχουν διαφορετικούς τρόπους αντίληψης μιας πραγματικότητας
- μελετά τις συμπεριφορές ατόμων στο φυσικό τους πλαίσιο-περιβάλλον και χρησιμοποιεί τις περιγραφές τους ως δεδομένα
- εστιάζει στην περιγραφή και ερμηνεία των ατόμων με την πιθανότητα ανάπτυξης μιας νέας θεωρίας και την αξιολόγηση μιας ήδη υπάρχουσας διαδικασίας

- η ποιοτική προσέγγιση εφαρμόζει μια ευέλικτη αλλά συστηματική διαδικασία έρευνας

Έτσι και η συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιεί τις περιγραφές των ερωτώμενων ως δεδομένα, αναλύει τις δηλώσεις της εμπειρίας τους και διεξάγει τη μελέτη μέσα στο πλαίσιο του εξεταζόμενου ζητήματος.

4.4 Μεθοδολογικός σχεδιασμός

4.4.1 Συλλογή ποιοτικών δεδομένων

Η ποιοτική συλλογή δεδομένων επιτρέπει τη συλλογή δεδομένων που δεν είναι αριθμητικά και μας βοηθά να διερευνήσουμε πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις και να μας παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες. Για την επίτευξη τέτοιων συμπερασμάτων, τα δεδομένα που συλλέγονται θα πρέπει να είναι ολιστικά, πλούσια και αποχρωματισμένα και να προκύπτουν ευρήματα με προσεκτική ανάλυση. (Letherby & Bywaters, 2007).

- Οποιαδήποτε μέθοδος επιλέγει ένας ερευνητής για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων, μια πτυχή είναι πολύ σαφής ότι η διαδικασία θα παράγει μεγάλο αριθμό δεδομένων. Εκτός από την ποικιλία των διαθέσιμων μεθόδων, υπάρχουν επίσης διαφορετικές μέθοδοι συλλογής και καταγραφής των δεδομένων. Για παράδειγμα, εάν τα ποιοτικά δεδομένα συλλέγονται μέσω μιας ομάδας εστίασης ή συνομιλίας ένας προς έναν, θα υπάρχουν χειρόγραφες σημειώσεις ή μαγνητοταινίες βίντεο. Εάν υπάρχουν εγγραφές πρέπει να μεταγραφούν και πριν ξεκινήσει η διαδικασία ανάλυσης δεδομένων.
- Ως γενικός οδηγός, μπορεί να χρειαστεί ένας έμπειρος ερευνητής 8-10 ώρες για να μεταγράψει τις ηχογραφήσεις μιας συνέντευξης, η οποία μπορεί να δημιουργήσει περίπου 20-30 σελίδες διαλόγων. Πολλοί ερευνητές θέλουν επίσης να διατηρούν ξεχωριστούς φακέλους για να διατηρούν τις εγγραφές που συλλέγονται από τη διαφορετική ομάδα εστίασης. Αυτό τους βοηθά να χωρίσουν τα δεδομένα που συλλέγονται.
- Σε περίπτωση που εκτελούνται σημειώσεις τρεξίματος, οι οποίες είναι επίσης γνωστές ως σημειώσεις πεδίου, είναι χρήσιμες για τη διατήρηση σχολίων, περιβαλλοντικών συνθηκών, μη λεκτικών ενδείξεων κ.λπ. Τέτοιες σημειώσεις

είναι συνήθως ανεπίσημες αλλά πρέπει να ασφαλιζονται με παρόμοιο τρόπο όπως οι εγγραφές βίντεο ή οι κασέτες ήχου.

4.4.2 Ποιοτική ανάλυση δεδομένων

Ποιοτική ανάλυση δεδομένων, όπως σημειώσεις, βίντεο, εικόνες ηχογραφήσεων και έγγραφα κειμένου. Μία από τις πιο χρησιμοποιούμενες μεθόδους για ποιοτική ανάλυση δεδομένων είναι η ανάλυση κειμένου. Η ανάλυση κειμένου είναι μια μέθοδος ανάλυσης δεδομένων που διαφέρει σαφώς από όλες τις άλλες μεθόδους ποιοτικής έρευνας, όπου οι ερευνητές αναλύουν την κοινωνική ζωή των συμμετεχόντων στην ερευνητική μελέτη και αποκωδικοποιούν τις λέξεις, τις ενέργειες κ. λπ.

Υπάρχουν επίσης εικόνες που χρησιμοποιούνται σε αυτήν την ερευνητική μελέτη και οι ερευνητές αναλύουν το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιούνται οι εικόνες και αντλούν συμπεράσματα από αυτές. Την τελευταία δεκαετία, η ανάλυση κειμένου μέσω αυτού που κοινοποιείται σε πλατφόρμες κοινωνικών μέσων έχει αποκτήσει εξαιρετική δημοτικότητα.

Χαρακτηριστικά ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων (Kalof et al. , 2008):

- Οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι συνήθως συλλέγουν δεδομένα κατά την άποψή τους, όπου οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν προβλήματα ή προβλήματα. Αυτά είναι δεδομένα σε πραγματικό χρόνο και σπάνια φέρνουν τους συμμετέχοντες από τις γεωγραφικές τοποθεσίες για να συλλέξουν πληροφορίες.
- Οι ποιοτικοί ερευνητές συλλέγουν συνήθως πολλές μορφές δεδομένων, όπως συνεντεύξεις, παρατηρήσεις και έγγραφα, αντί να βασίζονται σε μία μόνο πηγή δεδομένων.
- Αυτός ο τύπος ερευνητικής μεθόδου λειτουργεί για την επίλυση σύνθετων ζητημάτων χωρίζοντας σε ουσιαστικά συμπεράσματα, τα οποία είναι ευανάγνωστα και κατανοητά από όλους.
- Δεδομένου ότι είναι μια πιο επικοινωνιακή μέθοδος, οι άνθρωποι μπορούν να στηρίξουν την εμπιστοσύνη τους στον ερευνητή και οι πληροφορίες που λαμβάνονται με τον τρόπο αυτό είναι ωμές και ακατάλληλες.

4.4.3 Ανάλυση Περιεχομένου

Η ανάλυση περιεχομένου είναι μια μέθοδος για τη σύνοψη οποιασδήποτε μορφής περιεχομένου μετρώντας διάφορες πτυχές του περιεχομένου. Αυτό επιτρέπει μια πιο αντικειμενική αξιολόγηση από τη σύγκριση περιεχομένου με βάση τις εντυπώσεις ενός ακροατή. Για παράδειγμα, μια ιμπρεσιονιστική περίληψη ενός τηλεοπτικού προγράμματος, δεν είναι ανάλυση περιεχομένου. Ούτε είναι μια κριτική βιβλίου: είναι μια αξιολόγηση. Η ανάλυση περιεχομένου, αν και συχνά αναλύει γραπτές λέξεις, είναι μια ποσοτική μέθοδος. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης περιεχομένου είναι αριθμοί και ποσοστά.

Αν και μπορεί να φαίνεται ακατέργαστο και απλοϊκό να κάνεις τέτοιες δηλώσεις, η καταμέτρηση εξυπηρετεί δύο σκοπούς:

- για να αφαιρέσει μεγάλο μέρος της υποκειμενικότητας από περιλήψεις
- να απλοποιήσει τον εντοπισμό των τάσεων.

Επίσης, το γεγονός ότι τα προγράμματα έχουν μετρηθεί σημαίνει ότι κάποιος έχει ακούσει κάθε πρόγραμμα στο σταθμό: η ανάλυση περιεχομένου είναι πάντα διεξοδική.

Η ανάλυση περιεχομένου μπορεί πραγματικά να είναι πολύ πιο λεπτή από το παραπάνω παράδειγμα. Υπάρχουν πολλά περιθώρια για την ανθρώπινη κρίση για την αντιστοίχιση του περιεχομένου. Το περιεχόμενο που αναλύεται μπορεί να είναι σε οποιαδήποτε μορφή για να ξεκινήσει, αλλά συχνά μετατρέπεται σε γραπτές λέξεις πριν αναλυθεί. Η αρχική πηγή μπορεί να είναι έντυπες δημοσιεύσεις, προγράμματα εκπομπής, άλλες ηχογραφήσεις, διαδίκτυο ή ζωντανές καταστάσεις. Όλο αυτό το περιεχόμενο είναι κάτι που οι άνθρωποι έχουν δημιουργήσει.

Έντυπα μέσα	Εφημερίδες, άρθρα περιοδικών, βιβλία, κατάλογοι
Άλλα κείμενα	Ιστοσελίδες, διαφημίσεις, πινακίδες, αφίσες, γκράφιτι
Μέσα μετάδοσης	Ραδιοφωνικά προγράμματα, είδη ειδήσεων, τηλεοπτικά προγράμματα
Άλλες ηχογραφήσεις	Φωτογραφίες, σχέδια, βίντεο, ταινίες, μουσική
Βιώματα	Ομιλίες, συνεντεύξεις, θεατρικά έργα, συναυλίες
Παρατηρήσεις	Χειρονομίες, δωμάτια, προϊόντα σε καταστήματα. (Κυριαζή, 2010).

Περιεχόμενο πολυμέσων και περιεχόμενο κοινού

Αυτός είναι ένας τρόπος για να μελετηθεί το περιεχόμενο. Ένας άλλος τρόπος είναι να χωριστεί το περιεχόμενο σε δύο τύπους: περιεχόμενο πολυμέσων και περιεχόμενο κοινού. Σχεδόν τα πάντα στην παραπάνω λίστα είναι περιεχόμενο πολυμέσων. Αλλά όταν λαμβάνονται σχόλια από μέλη κοινού, αυτό είναι το περιεχόμενο του κοινού. Το περιεχόμενο κοινού μπορεί να είναι είτε ιδιωτικό είτε δημόσιο. Το περιεχόμενο του ιδιωτικού κοινού περιλαμβάνει (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008):

- ανοιχτές ερωτήσεις σε έρευνες
- αντίγραφα συνέντευξης
- ομαδικές συζητήσεις.

Το δημόσιο περιεχόμενο κοινού προέρχεται από την επικοινωνία μεταξύ όλων των μελών του κοινού, όπως:

- επιστολές προς τον συντάκτη
- δημοσιεύσεις σε διαδικτυακό φόρουμ συζήτησης
- απαντήσεις των ακροατών στο ραδιόφωνο ομιλίας.

Η ανάλυση του περιεχομένου του ιδιωτικού κοινού, σε προφορική μορφή, καλύπτεται με τις εις βάθος συνεντεύξεις.

Ο κύριος λόγος για να γίνει ανάλυση περιεχομένου είναι να μπορεί ο ερευνητής να κάνει συνδέσμους μεταξύ αιτιών (π. χ. περιεχόμενο προγράμματος) και αποτελέσματος (π. χ. μέγεθος κοινού). Για έναν οργανισμό μέσων, ο κύριος σκοπός της ανάλυσης περιεχομένου είναι να αξιολογήσει και να βελτιώσει τον προγραμματισμό του. Όλοι οι οργανισμοί μέσων προσπαθούν να επιτύχουν κάποιο σκοπό.

Η χρήση της έρευνας κοινού για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων ενός έργου μέσων, είναι το δεύτερο μισό της διαδικασίας. Το πρώτο μισό είναι η μέτρηση των αιτιών (ή των εισροών) - και αυτό γίνεται με ανάλυση περιεχομένου. Όταν μελετώνται αιτίες και αποτελέσματα:

- η ανάλυση περιεχομένου αποκαλύπτει αιτίες
- η έρευνα του κοινού αποκαλύπτει αποτελέσματα.

Η όλη διαδικασία - η σύνδεση αιτιών με εφέ, είναι γνωστή ως αξιολόγηση.

4.4.4 Η διαδικασία της ανάλυσης περιεχομένου

Η ανάλυση περιεχομένου έχει έξι κύρια στάδια (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008):

- Επιλογή περιεχομένου για ανάλυση
- Ενότητες περιεχομένου
- Προετοιμασία περιεχομένου
- Κωδικοποίηση του περιεχομένου
- Μέτρηση και στάθμιση
- Εξαγωγή συμπερασμάτων

Μέσω της ανάλυσης περιεχομένου, στην συγκεκριμένη εργασία και της απομαγνητοφώνησης των ηχητικών αρχείων σε word, ομαδοποιήθηκαν οι απαντήσεις των ερωτώμενων (θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων) σε κατηγορίες, όπου προέκυψαν ομοιότητες και διαφορές αλλά και μέσα από τις απόψεις των υποκειμένων αναδύθηκαν νέα ζητήματα τα οποία δεν είχαν προκύψει από το θεωρητικό κομμάτι της έρευνας καθώς αξιοποιείται η επαγωγική μέθοδος στην ποιοτική προσέγγιση. (Κυριαζή, 2010). Ως μονάδα ανάλυσης ορίστηκε το σύνολο των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων των υποκειμένων, συγκεκριμένα των εκπαιδευτικών.

4.5 Ερευνητικά εργαλεία

4.5.1 Ατομική συνέντευξη

Η διεξαγωγή σε βάθος συνεντεύξεων είναι μια από τις πιο κοινές μεθόδους ποιοτικής έρευνας. Είναι μια προσωπική συνέντευξη που πραγματοποιείται με έναν ερωτώμενο κάθε φορά. Αυτή είναι καθαρά μια μέθοδος συνομιλίας και προσκαλεί ευκαιρίες για να ληφθούν λεπτομέρειες σε βάθος από τον ερωτώμενο. Ένα από τα πλεονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι ότι παρέχει μια μεγάλη ευκαιρία για τη συλλογή ακριβών δεδομένων σχετικά με το τι πιστεύουν οι άνθρωποι και ποια είναι τα κίνητρά τους. Ταυτόχρονα δίνει ευελιξία στον ερωτώμενο ώστε να εκφράσει με πλήρη και σαφή τρόπο την άποψη του. Εάν ο ερευνητής είναι καλά πεπειραμένος που θέτει τις σωστές ερωτήσεις μπορεί να συλλέξει σημαντικά δεδομένα. Εάν χρειάζονται περισσότερες πληροφορίες, οι ερευνητές θα πρέπει να υποβάλουν τέτοιες ερωτήσεις που θα τους βοηθήσουν να συλλέξουν περισσότερες πληροφορίες.

Αυτές οι συνεντεύξεις μπορούν να πραγματοποιηθούν πρόσωπο με πρόσωπο ή στο τηλέφωνο και συνήθως μπορούν να διαρκέσουν από μισή ώρα έως δύο ώρες ή και περισσότερο. Όταν η εις βάθος συνέντευξη διεξάγεται πρόσωπο με πρόσωπο δίνει μια καλύτερη ευκαιρία στον ερευνητή να διαβάσει τη γλώσσα του σώματος των ερωτηθέντων και να τις ταιριάζει με τις απαντήσεις.

Η παρούσα έρευνα επέλεξε την ατομική συνέντευξη και μάλιστα την ημιδομημένη συνέντευξη. Βασικό χαρακτηριστικό της ημιδομημένης συνέντευξης είναι ότι ο ερευνητής δε χρησιμοποιεί αυστηρά δομημένες ερωτήσεις. Παρέχει ένα ερέθισμα στο υποκείμενο και το αφήνει να εκφράσει ελεύθερα τις σκέψεις και τις απόψεις του.

Ο ερευνητής στις ημιδομημένες συνεντεύξεις παρεμβαίνει ελάχιστα και όταν το κάνει έχει στόχο να ανατροφοδοτήσει το υποκείμενο, ή να το επαναφέρει στο θέμα, εάν κρίνει ότι η συζήτηση έχει πλατειάσει.

Η ημιδομημένη συνέντευξη ενδείκνυται περισσότερο για περιπτώσεις, όπου τα υποκείμενα έχουν έναν ενεργό ρόλο στο θέμα που διερευνάται, ή ηγούνται μιας κατάστασης. Θεωρείται η γέφυρα ανάμεσα στην δομημένη και στην ελεύθερη συνέντευξη. Δεν είναι όμως ταυτόσημη ούτε με το ένα ούτε με το άλλο είδος.

Διαφέρει από τη δομημένη συνέντευξη στο ότι ο ερευνητής έχει μεγαλύτερη ευελιξία στην διατύπωση των ερωτήσεων. Υπάρχει όμως και σ' αυτό το είδος μια λίστα ενοτήτων για διερεύνηση καθώς και συγκεκριμένες ερωτήσεις για κάθε ενότητα. Το περιεχόμενο, δηλαδή της συνέντευξης είναι εστιασμένο σε θεματικές ενότητες. Διαφέρει, επίσης από την ελεύθερη συνέντευξη, γιατί η συζήτηση δεν είναι τελείως ελεύθερη. Υπάρχουν περιορισμοί, οι οποίοι απορρέουν και από τις ενότητες, που έχουν προγραμματιστεί για διερεύνηση. (Ιωσηφίδης, 2003).

Στη συγκεκριμένη έρευνα, η οποία κυρίως πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά, οι συνεντεύξεις είχαν στόχο να καταγράψουν τα ερμηνευτικά σχήματα των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με την εμπειρία τους και την άποψη τους για την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης στο σχολικό περιβάλλον. Ο οδηγός συνέντευξης περιλάμβανε δημογραφικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών σχετικά με το φύλο, την ειδικότητα, την ηλικία, την υπηρεσιακή κατάσταση και τα χρόνια προϋπηρεσίας τους. Επίσης την τοποθεσία και τη δομή της σχολικής μονάδας στην οποία διδάσκουν καθώς και τα ακαδημαϊκά προσόντα που διέθεταν. Στον οδηγό συνέντευξης υπήρχαν πέντε θεματικοί άξονες. Ο

πρώτος άξονας αναφερόταν στον προσδιορισμό της τηλεκπαίδευσης. Ο δεύτερος αποτύπωνε τις απόψεις των καθηγητών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση. Ο τρίτος αναφερόταν στην επίδραση του covid- 19 και στο κατά πόσο η τηλεκπαίδευση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο διδασκαλίας σε περίοδο υγειονομικής κρίσης. Ο τέταρτος άξονας αποτύπωνε τις δυσκολίες που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί κατά την υλοποίηση του τηλεμαθήματος και ο πέμπτος άξονας κατέγραφε τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών αλλά και τις προτάσεις τους, για τη βελτίωση της ποιότητας του ψηφιακού μαθήματος και για την αύξηση των εκπαιδευομένων στα μαθήματα. Οι ερωτώμενοι αποτύπωναν τη γνώμη τους και αξιολογούσαν το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που παρείχαν σχετικά με τους ίδιους όσο και για τους μαθητές τους. Μέσα από 21 ανοικτές ερωτήσεις, τα υποκείμενα της έρευνας έδωσαν τις απαντήσεις τους, αφού εξασφαλίστηκε η ανωνυμία από την ερευνήτρια και διατυπώθηκε με σαφήνεια η συνεισφορά της εργασίας και ο χρόνος της συνέντευξης, σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας της ποιοτικής προσέγγισης. (Κυριαζή, 2010).

4.5.2 Δείγμα

Από τους 13 εκπαιδευτικούς, οι οποίοι προέρχονταν από τον νομό Αττικής και Λακωνίας οι 6 ήταν άνδρες και οι 7 γυναίκες, ηλικιακά κυμαίνονταν από τα 29 έτη μέχρι και την ηλικία των 50 και άνω και η προϋπηρεσία τους ήταν από τα 3 έτη μέχρι 10 και άνω. Το δείγμα της έρευνας περιλάμβανε μόνιμους και αναπληρωτές καθηγητές δημόσιων σχολείων, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλων των ειδικοτήτων, με σπουδές στις κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες, στις θετικές επιστήμες, στην κλασσική φιλολογία, στην γεωπονία, στην γυμναστική ακαδημία και τη μουσική. Οι συνεντευξιαζόμενοι εργάζονταν σε δομές γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, ειδικά εργαστήρια επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (δομές ειδικής αγωγής), επαλ, ημερήσια γυμνάσια και λύκεια και στην παράλληλη στήριξη. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι εκτός από την κατοχή του βασικού πτυχίου, είχαν μεταπτυχιακές σπουδές και δεύτερο πτυχίο καθώς και είχαν λάβει επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες.

Οι στρατηγικές δειγματοληψίας για τις ποσοτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται σε μικτές μεθόδους σχεδιασμού στην έρευνα υλοποίησης είναι γενικά καθιερωμένες και

βασίζονται στην θεωρία πιθανότητας. Αντιθέτως, οι στρατηγικές δειγματοληψίας για ποιοτικές μεθόδους σε μελέτες υλοποίησης είναι λιγότερο σαφείς και συχνά λιγότερο εμφανείς. Αν και τα δείγματα για ποιοτική έρευνα θεωρούνται γενικά ότι επιλέγονται σκόπιμα για να δώσουν περιπτώσεις που είναι «πλούσιες σε πληροφορίες» (Patton, 2001), δεν υπάρχουν σαφείς οδηγίες για τη διεξαγωγή σκόπιμης δειγματοληψίας σε μεικτές μεθόδους υλοποίησης μελετών, ιδιαίτερα όταν οι μελέτες έχουν περισσότερες από μία συγκεκριμένους στόχους. Επιπλέον, δεν είναι απολύτως σαφές ποιες μορφές σκόπιμης δειγματοληψίας είναι οι πιο κατάλληλες για τις προκλήσεις της χρήσης ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων στα σχέδια μεικτών μεθόδων που χρησιμοποιούνται στην έρευνα υλοποίησης. Μια τέτοια εξέταση απαιτεί τον προσδιορισμό των στόχων κάθε μεθοδολογίας και τον πιθανό αντίκτυπο της επιλογής μιας στρατηγικής για την επίτευξη ενός στόχου στην επιλογή άλλων στρατηγικών για την επίτευξη πρόσθετων στόχων.

4.6 Αρχές και Σκοπός της Δειγματοληψίας

Η σκόπιμη δειγματοληψία είναι μια τεχνική που χρησιμοποιείται ευρέως στην ποιοτική έρευνα για τον προσδιορισμό και την επιλογή περιπτώσεων πλούσιων σε πληροφορίες για την αποτελεσματικότερη χρήση περιορισμένων πόρων. (Patton, 2001). Αυτό περιλαμβάνει τον εντοπισμό και την επιλογή ατόμων ή ομάδων ατόμων που έχουν ιδιαίτερη γνώση ή εμπειρία με ένα φαινόμενο ενδιαφέρον. (Onwuegbuzie & Leech, 2007). Εκτός από τη γνώση και την εμπειρία, οι Onwuegbuzie και συν (2012) σημειώνουν τη σημασία της διαθεσιμότητας και της προθυμίας να συμμετάσχουν, καθώς και την ικανότητα επικοινωνίας εμπειριών και απόψεων με αρθρωτό, εκφραστικό και ανακλαστικό τρόπο. Αντίθετα, η τυχαία δειγματοληψία χρησιμοποιείται για να εξασφαλιστεί η γενικευσιμότητα των ευρημάτων ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα προκατάληψης στην επιλογή και για τον έλεγχο της πιθανής επιρροής γνωστών και άγνωστων συγχυτών.

Όπως παρατηρούν οι Onwuegbuzie και συν (2012), εάν η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι ποσοτική ή ποιοτική, οι μέθοδοι δειγματοληψίας αποσκοπούν στην μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας και της εγκυρότητας. Ωστόσο, η δειγματοληψία πρέπει να είναι συνεπής με τους στόχους και τις παραδοχές που ενυπάρχουν στην χρήση οποιασδήποτε από τις δύο μεθόδους. Οι ποιοτικές μέθοδοι

προορίζονται, ως επί το πλείστον, για την επίτευξη βάθους κατανόησης, ενώ οι ποσοτικές μέθοδοι προορίζονται για την επίτευξη εύρους κατανόησης. (Patton, 2001). Οι ποιοτικές μέθοδοι δίνουν πρωταρχική έμφαση στον κορεσμό (δηλαδή, αποκτώντας μια ολοκληρωμένη κατανόηση συνεχίζοντας τη δειγματοληψία έως ότου δε ληφθούν νέες ουσιαστικές πληροφορίες). Οι ποσοτικές μέθοδοι δίνουν πρωταρχική έμφαση στην γενικευσιμότητα (δηλαδή, διασφαλίζοντας ότι οι γνώσεις που αποκτήθηκαν είναι αντιπροσωπευτικές του πληθυσμού από τον οποίο αντλήθηκε το δείγμα). Κάθε μεθοδολογία, με τη σειρά της, έχει διαφορετικές προσδοκίες και πρότυπα για τον προσδιορισμό του αριθμού των συμμετεχόντων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της. Οι ποσοτικές μέθοδοι βασίζονται σε καθιερωμένους τύπους για την αποφυγή σφαλμάτων Τύπου I και Τύπου II, ενώ οι ποιοτικές μέθοδοι συχνά βασίζονται σε προηγούμενα για τον προσδιορισμό του αριθμού των συμμετεχόντων βάσει του προτεινόμενου τύπου ανάλυσης (π. χ. , 3-6 συμμετέχοντες πήραν συνέντευξη πολλές φορές σε μια φαινομενολογική μελέτη έναντι 20- 30 συμμετέχοντες πήραν συνέντευξη μία ή δύο φορές σε μια βασισμένη θεωρητική μελέτη), επίπεδο λεπτομέρειας που απαιτείται και έμφαση στην ομοιογένεια (που απαιτούν μικρότερα δείγματα) έναντι της ετερογένειας (που απαιτούν μεγαλύτερα δείγματα).

Στη συγκεκριμένη εργασία χρησιμοποιήθηκε η βολική –σκόπιμη δειγματοληψία αφού προσεγγίστηκε το άμεσο διαθέσιμο δείγμα των εκπαιδευτικών λόγω τοπικών και χρονικών περιορισμών, από 2 νομούς της Ελλάδας προκειμένου να αποτυπώσει την εμπειρία του και την άποψη του για την τηλεκπαίδευση, αφού κατάλληλη ήταν η ποιοτική ερμηνευτική μέθοδος για το συγκεκριμένο είδος έρευνας.

4.7 Πιλοτική συνέντευξη

Προκειμένου να ελεγχθεί το εργαλείο της έρευνας και η αξιοπιστία πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα σε μία εκπαιδευτικό. Συγκεκριμένα τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας έδειξαν ότι οι ερωτήσεις ήταν απόλυτα κατανοητές για την ερωτώμενη και επιπλέον απάντησε στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της έρευνας. Ως εκ τούτου συνεχίστηκε απρόσκοπτα η διεξαγωγή της έρευνας.

4.8 Διεξαγωγή της έρευνας

Όσον αφορά τη διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκε σε ικανοποιητικό κλίμα και με ευχάριστο τρόπο. Λόγω των υγειονομικών συνθηκών δύο μόνο συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης. Η συνέντευξη από τον διευθυντή μου στην σχολική μονάδα στην οποία υπηρετώ και μία συνέντευξη στο σπίτι μίας συναδέλφου που εργάζεται σε σχολικές μονάδες γενικής αγωγής. Άλλες 2 συνεντεύξεις έγιναν τηλεφωνικά λόγω της περιορισμένης συνδεσιμότητας του ιντερνέτ και οι υπόλοιπες με τη χρήση του μέσου κοινωνικής δικτύωσης, facebook, όπου οι ερωτώμενοι απαντούσαν αφού τους είχα καλέσει πριν με ηχητική κλίση στο messenger. Εδώ είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι με τους περισσότερους ερωτώμενους δεν είχα οπτική επαφή αφού κάποιοι δεν είχαν τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό (κάμερα), ωστόσο ο ήχος ήταν καλός εάν και κάποιες φορές έπρεπε να επαναλάβω την ερώτηση για να μου απαντήσουν, καθώς η διαδικτυακή συνέντευξη, διαφέρει από τη ζωντανή παρουσία.

Η ολοκλήρωση των συνεντεύξεων διήρκησε 20 μέρες αλλά ο κάθε ερωτώμενος ειδοποιήθηκε ένα μήνα πριν αφού σε μια εξ αποστάσεως συνέντευξη δεν μπορούν να βρεθούν όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι στον ίδιο χώρο όπως στην δια ζώσης.

Το δείγμα εστιάστηκε σε εκπαιδευτικούς γενικής και ειδικής αγωγής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Λακωνίας και διάφορων σχολείων της Αττικής. Ωστόσο για λόγους δεοντολογίας δεν αναφέρθηκε η ονομασία των σχολικών μονάδων.

Οι συμμετέχοντες προτίμησαν να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις κατά τη διάρκεια των χριστουγεννιάτικων διακοπών, αφού ο φόρτος εργασίας θα ήταν λιγότερος, ειδικότερα για τους εκπαιδευτικούς της γενικής. Ταυτόχρονα λόγω της πανδημίας και των περιορισμένων μετακινήσεων θα είχαν περισσότερο χρόνο στην διάθεση τους για τη συνέντευξη, αφού μετά τις γιορτές θα έπρεπε να παραδώσουν βαθμολογία και να ασχοληθούν με αξιολογήσεις καθώς και με εξατομικευμένα προγράμματα των εκπαιδευομένων.

Χρησιμοποιήθηκε η βολική δειγματοληψία λόγω των τοπικών και χρονικών περιορισμών αφού το συγκεκριμένο δείγμα ήταν άμεσα διαθέσιμο στον ερευνητή και λόγω της πανδημίας αλλά κυρίως μέσω της ποιοτικής προσέγγισης ζητήθηκαν οι φωνές των εκπαιδευτικών κάτι που δεν επιζητά μεγαλύτερο δείγμα, ωστόσο σε

διαφορετικές συνθήκες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν και άλλες σχολικές μονάδες από τις περιοχές της Ελλάδας.

Πριν διαμορφωθεί ο τελικός οδηγός συνέντευξης έγινε πιλοτική έρευνα σε μια ερωτώμενη, ωστόσο οι ερωτήσεις στην τελική συνέντευξη δεν άλλαξαν αφού αναφέρθηκε από την ίδια ότι ήταν κατανοητές και συγκεκριμένες απαντώντας σε όλες τις ερωτήσεις και καλύπτοντας πλήρως όλους τους θεματικούς άξονες της συνέντευξης.

Σημαντικό στοιχείο το οποίο πρέπει να σημειωθεί, κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού των συνεντεύξεων ήταν ότι οι καθηγητές της γενικής αγωγής ήταν πιο πρόθυμοι να μου δώσουν συνέντευξη από τους συναδέλφους της ειδικής. Μάλιστα δυο συνάδελφοι της γενικής με βοήθησαν να βρω άλλους δύο καθηγητές της γενικής, αφού όλα τα χρόνια εργάζομαι σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής.

Κάποιοι συνάδελφοι ειδικής αγωγής αρνήθηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα αφού θεωρούσαν ότι η τηλεκπαίδευση και ειδικά η ασύγχρονη που υλοποίησαν, δε βοηθάει τους μαθητές με ειδικές ανάγκες αφού τα παιδιά με τόσα προβλήματα, απαιτούσαν τη φυσική παρουσία του καθηγητή. Άλλοι μου ανέφεραν πως δεν υλοποίησαν εξ αποστάσεως αφού θεωρούσαν πως δεν προσφέρει καμία χρησιμότητα σε αυτήν την κατηγορία των μαθητών.

Έτσι προσεγγίστηκαν άλλοι συνάδελφοι ειδικής αγωγής, ωστόσο μου τόνισαν πριν την πραγματοποίηση της συνέντευξης ότι έχουν υλοποιήσει κυρίως ασύγχρονη και όχι σύγχρονη όπως στην γενική εκπαίδευση. Επίσης φέτος οι σχολικές μονάδες της ειδικής αγωγής ήταν ανοιχτές οπότε θα μου ανέφεραν την εμπειρία τους από πέρυσι που υλοποίησαν τηλεκπαίδευση από αρχές Μαρτίου μέχρι Ιούνιο.

Σε κάθε περίπτωση και στις δύο ομάδες εκπαιδευτικών τόνιστηκε ότι ζητείται η άποψη τους και η εμπειρία τους και ότι δεν αξιολογούνται σε τεστ ικανοτήτων και γνώσεων.

Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίστηκε η συμμετοχή τους αλλά και οι ίδιοι ένιωσαν ασφάλεια και εμπιστοσύνη ώστε με μεγάλη προθυμία να καταθέσουν την άποψη τους.

Ο οδηγός συνέντευξης ήταν ο ίδιος και για τις δύο ομάδες αφού κάποιοι εκπαιδευτικοί είχαν υλοποιήσει τηλεκπαίδευση και στην γενική και στην ειδική αγωγή. Όσοι εκπαιδευτικοί είχαν πραγματοποιήσει εξ αποστάσεως μόνο στην ειδική

ή στην γενική δε μου απάντησαν μόνο σε μία ερώτηση που αφορούσε τους μαθητές της αντίστοιχης κατηγορίας, αφού δεν είχαν άποψη όπως μου ανέφεραν.

Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας ενημερώθηκαν όλοι οι ερωτώμενοι για το περιεχόμενο της ερευνητικής εργασίας, τους σκοπούς της έρευνας, τη διάρκεια της συνέντευξης. Επίσης για τη δομή της συνέντευξης η οποία περιλάμβανε ανοιχτές ερωτήσεις καθώς και πέντε βασικούς θεματικούς άξονες. Παράλληλα διασφαλίστηκε η ανωνυμία των απαντήσεων από μέρος μου και έτσι υπήρξε συναίνεση όλων των συμμετεχόντων στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης οι συνάδελφοι της ειδικής αγωγής δυσκολεύτηκαν σε μία ερώτηση να θυμηθούν κάποια εργαλεία της διαδικτυακής διδασκαλίας καθώς υλοποίησαν πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης τους περασμένους μήνες, ωστόσο με τη δικιά μου καθοδήγηση γιατί με ρώτησαν αν τα θυμούνται καλά συνεχίστηκε η συνέντευξη και μου δώσαν ολοκληρωμένες απαντήσεις.

Από τις απαντήσεις και των δύο ομάδων τονίστηκε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την παραδοσιακή, καθώς και ότι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δε σκόπευαν να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν την τηλεκπαίδευση ως βασικό εργαλείο διδασκαλίας, μετά την πανδημία.

Ως ιδιαίτερο σχόλιο όλοι οι συνάδελφοι, μου ανέφεραν ότι ελπίζουν να περάσει αυτή η δύσκολη κατάσταση και να επιστρέψουν στην παραδοσιακή διδασκαλία.

Κλείνοντας τη συνέντευξη, αρκετοί συμμετέχοντες, μου δήλωσαν ως επιπλέον σχόλιο πως ήταν κατατοπιστικές και συγκεκριμένες οι ερωτήσεις και πως ο χρόνος ήταν επαρκής για να απαντήσουν καθώς και ότι οι ίδιοι δήλωναν ικανοποιημένοι από τις απαντήσεις που έδωσαν, ολοκληρώνοντας επιτυχώς τη συνέντευξη.

4.9 Περιορισμοί της Έρευνας

Στους περιορισμούς της έρευνας παρατηρήθηκε η έλλειψη τεχνολογικού εξοπλισμού και τα προβλήματα σύνδεσης του ιντερνέτ που είχαν κάποιοι ερωτώμενοι. Η συνέντευξη έγινε με κάποιες διακοπές αλλά ολοκληρώθηκε. Στην φυσική παρουσία του ερωτώμενου και του ερευνητή υπάρχουν λιγότερα προβλήματα κατά τη διεκπεραίωση της διαδικασίας.

Άλλο ένα σημαντικό ζήτημα ήταν ο χρόνος προγραμματισμού της συνέντευξης, αφού θα έπρεπε να διαμορφωθεί το πρόγραμμα ανάλογα με τη μέρα και την ώρα που θα είχε στην διάθεση του ο κάθε συνάδελφος.

Παράλληλα η έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλάβει και τις απόψεις των μαθητών για την τηλεκπαίδευση, ωστόσο δεν κατέστη εφικτό αφού θα ήταν αρκετά χρονοβόρα, περιμένοντας την ειδική άδεια από το ΙΕΠ και από το υπουργείο παιδείας καθώς πρόκειται για εκπαιδευόμενους ανήλικους. Ειδικότερα για τους μαθητές με εκπαιδευτικές ανάγκες θα ήταν ακόμα πιο δύσκολο, αφού πρόκειται για ευαίσθητη κατηγορία μαθητών, η οποία θα απαιτούσε και τη συναίνεση των γονέων τους. Στον οδηγό της συνέντευξης υπάρχει ερώτηση η οποία αναφέρεται στα συναισθήματα των μαθητών από την τηλεκπαίδευση, ωστόσο θα ήταν χρήσιμο να κατατεθεί και η δική τους εμπειρία, αφού δεν είναι μόνο αποδέκτες αλλά και συμμετοχοί στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Κλείνοντας όπως προαναφέρθηκε και εάν δεν το απαιτούσαν οι ανάγκες της ποιοτικής προσέγγισης, θα μπορούσε να συλλεχθεί ένα μεγαλύτερο δείγμα εκπαιδευτικών από πολλές περιοχές της χώρας, ώστε να υπάρξει πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σχολικό περιβάλλον.

Κεφάλαιο 5 Παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων ανά θεματικό άξονα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της εργασίας θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν οι πέντε θεματικοί άξονες που προέκυψαν από την ανάλυση περιεχομένου καθώς και οι ομοιότητες και οι διαφορές που ομαδοποιήθηκαν σε κατηγορίες και αναδύθηκαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων.

5.1 Πρώτος θεματικός άξονας - Η έννοια της τηλεεκπαίδευσης

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων οι οποίοι εργάζονται στις σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης γενικής και ειδικής αγωγής η τηλεεκπαίδευση προσδιορίζεται ως μία εικονική τάξη όπου πραγματοποιείται το μάθημα με τη χρήση ψηφιακών μέσων. *«Είναι η διδασκαλία από απόσταση η οποία βοηθάει τους μαθητές να ενταχτούν ομαλά στην εκπαιδευτική διαδικασία όπου ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ψηφιακό υλικό. Επίσης είναι η διδασκαλία στην οποία το μάθημα γίνεται στο χώρο και στον χρόνο που επιθυμεί ο εκπαιδευόμενος με τη χρήση των κατάλληλων ψηφιακών μέσων και των live διαθέσιμων εργαλείων».* (E1).

Όσον αφορά τις δυνατότητες της τηλεεκπαίδευσης, οι καθηγητές και των δύο δομών εκπαίδευσης επικεντρώθηκαν στις καινοτόμες μεθόδους μάθησης που προσφέρει αυτή η μορφή διδασκαλίας τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητή σε συνδυασμό με τη δια ζώσης εκπαίδευση. *«Η δια ζώσης εκπαίδευση δεν αντικαθίσταται αυτό είναι δεδομένο, αλλά εάν εισαχθεί και η τηλεεκπαίδευση σε συνδυασμό με τη δια ζώσης εκπαίδευση που πρέπει να είναι το κύριο κομμάτι πάντα, τότε μπορεί να έχει εξαιρετικά αποτελέσματα».* (E13).

5.1.1 Εμπόδια τηλεεκπαίδευσης

Σχετικά με τα εμπόδια του ψηφιακού μαθήματος και οι δύο ομάδες των εκπαιδευτικών αναφέρθηκαν στις τεχνικές και διοικητικές δυσκολίες, στην απειρία των καθηγητών και των εκπαιδευομένων, η οποία προέρχεται από την έλλειψη επιμόρφωσης καθώς οι εκπαιδευτικοί από τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης εισήχθησαν απότομα στην διαδικτυακή διδασκαλία. Ταυτόχρονα προβλήματα με το δισκίο, τη σύνδεση και τη λειτουργία της πλατφόρμας επισημάνθηκαν ως βασικά εμπόδια από τους ίδιους κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

«Ένα εμπόδιο για παράδειγμα είναι η απειρία ως προς τη χρήση από τα παιδιά, από τους εκπαιδευομένους, είτε είναι μικρά παιδιά, είτε είναι έφηβοι δηλαδή γυμνασίου λυκείου εξαρτάται είναι γενικής ή ειδικής αγωγής. Υπάρχει απειρία. Επίσης απειρία υπάρχει ακόμα και από τους εκπαιδευτές, γιατί είναι η πρώτη φορά που ουσιαστικά που ασχολούνται με ένα τέτοιο θέμα, και συν επίσης μη ξεχνάμε και τα προβλήματα με τη συνδεσιμότητα, όπως το Webex και τα λοιπά, με την πτώση του δικτύου γενικότερα υπάρχουν πολλά προβλήματα, θεωρώ όμως ότι σιγά σιγά με τον καιρό θα βελτιωθεί η κατάσταση τουλάχιστον αυτό ελπίζω ». (E2).

Σημαντική ήταν και η άποψη των εκπαιδευτικών της ειδικής αγωγής, οι οποίοι ανέφεραν ότι τα εμπόδια για τους εκπαιδευομένους της ειδικής αγωγής πολλαπλασιάζονται, αφού η τηλεκπαίδευση δεν μπορεί να εφαρμοστεί τόσο εύκολα σε αυτή την κατηγορία των παιδιών λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν. Ο δωδέκατος ερωτώμενος χαρακτηριστικά ανέφερε: *«γενικά υπάρχουν διάφορα προβλήματα, στο ότι ιδιαίτερα στην ειδική αγωγή τα παιδιά τα οποία για να παρακολουθήσουν τηλεκπαίδευση, είναι πάρα πολύ δύσκολο».*

5.1.2 Εφαρμοστέο πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης στην σχολική τάξη

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί και των δύο δομών εκπαίδευσης υλοποίησαν πρόγραμμα ασύγχρονης και σύγχρονης τηλεκπαίδευσης με τη χρήση ποικίλων διαδραστικών και ψηφιακών εργαλείων. Η τέταρτη ερωτώμενη ανέφερε:

«Έχω κάνει μόνο ασύγχρονο πρόγραμμα. Έχω κάνει και σύγχρονο όχι-όχι. Ασύγχρονο πρόγραμμα 2 φορές τη βδομάδα, έστειλα σε email μαθήτριας ασκήσεις, τις οποίες έλυνε με την μαμά της μου τις φωτογράφιζαν και μου τις έστελναν πίσω. Σύγχρονη έχω κάνει μέσω Webex, έχω κάνει σε μαθητή και έχουμε δουλέψει ένα πρόγραμμα online που υπάρχει το οποίο έβλεπε και εκείνος το έβλεπα και εγώ και το κάναμε μαζί το δουλεύαμε, και έχω κάνει και μέσω της εφαρμογής του messenger του facebook μάθημα σε μια μαθήτρια πάλι».

5.2 Δεύτερος θεματικός άξονας - Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση

Αναφορικά με τα ζητήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες γενικής αγωγής, οι εκπαιδευτές της τυπικής εκπαίδευσης εστίασαν στην έλλειψη του υλικοτεχνικού εξοπλισμού των σχολικών μονάδων αλλά και στην άνιση κατανομή τεχνολογικών πόρων στους εκπαιδευομένους προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή τους στα μαθήματα στα πλαίσια της συμπερίληψης. *«Δυστυχώς πολλά παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να έχουν υπολογιστή, οπότε εκεί τίθεται ένα θέμα μεγάλο γιατί θα είναι υποχρεωμένοι μέσω κινητού ή μέσω τάμπλετ, απλά να ακούν και πολλές φορές να μη συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα, οπότε εκεί υπάρχει ένα μεγάλο πρόβλημα με μια μερίδα των μαθητών αρκετά σημαντική, οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση σε υπολογιστή. Πολλές φορές υπάρχει μόνο ένας υπολογιστής στην οικογένεια και κανένας, ειδικά στα επαλ, πολλά παιδιά είναι από χαμηλά κοινωνικά στρώματα και δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν υπολογιστή ή laptop κ. τ. λ, οπότε συνδέονται από κάποιο κινητό. Σ' αυτή την περίπτωση δε γίνεται σωστά το μάθημα αλλά δυστυχώς δεν υπάρχει άλλος τρόπος, θα έπρεπε όλα τα παιδιά να έχουν υπολογιστή, για να γίνει καλύτερα η διδασκαλία».* (E11). Ωστόσο εστίασαν και σε θετικά σημεία της ψηφιακής διδασκαλίας τα οποία βελτιώνουν τον τρόπο μάθησης των μαθητών.

«Όσον αφορά τις δυνατότητες είναι ότι οι μαθητές μαθαίνουν σε λιγότερο χρόνο, πιο εύκολα». (E1).

Για τους εκπαιδευτικούς της ειδικής αγωγής, χρειάζεται περισσότερο η φυσική παρουσία του καθηγητή στα μαθήματα και η προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού, στις ανάγκες των εκπαιδευομένων λόγω των ιδιαίτερων δυσκολιών που αντιμετωπίζει η κατηγορία αυτών των παιδιών. *« Στον τομέα της ειδικής αγωγής είναι πολύ πιο δύσκολο ένα παιδί, θεωρώ, να συγκεντρωθεί και να μην έχει την επαφή με τον όποιο εκπαιδευτικό, αλλά να την έχει με τον υπολογιστή. Θα πρέπει να συγκεντρωθεί να κάνει οτιδήποτε, είτε να περιλαμβάνει περιγραφή εικόνας, είτε κάποια κατάσταση, εικονική κατάσταση, ένα σενάριο το οποίο πρέπει να δώσει το παιδί, το οποίο θεωρώ ιδιαίτερα δύσκολο να πραγματοποιηθεί μέσω της τηλεκπαίδευσης».* (E12).

Αναφορικά με τον διαθέσιμο εξοπλισμό, όλοι οι ερωτώμενοι τόνισαν την ανάγκη για τη βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολικών μονάδων. Παράλληλα η ομάδα των αναπληρωτών εστίασε στο κομμάτι του ανθρώπινου δυναμικού και στην δημιουργία μόνιμων θέσεων εργασίας, προκειμένου οι ίδιοι να βρίσκονται σε ένα σταθερό σχολικό περιβάλλον, καλύπτοντας τις ανάγκες των εκπαιδευομένων.

«Οι υπολογιστές που έχουμε είναι απαρχαιωμένοι και έχουν πάρα πολλά προβλήματα. Επίσης όσον αφορά αυτό υπάρχουν πάρα πολλά κενά στα σχολεία, οπότε τα κενά αυτά αναπληρώνονται από μας τους ίδιους κάθε χρόνο, τους αναπληρωτές. Ωστόσο όμως οι αναπληρωτές δεν έχουν τη δυνατότητα κάθε χρόνο να είναι στο ίδιο σχολείο, με αποτέλεσμα αυτό να δημιουργεί προβλήματα. Κάθε χρόνο να αλλάζει το προσωπικό και αυτό δε βοηθάει ούτε τους μαθητές ούτε την εκπαιδευτική διαδικασία, μέχρι να έρθει ένας νέος αναπληρωτής, φτάνει και να καταλάβει ή να γνωρίσει, να δει λίγο τα θέματα του κάθε σχολείου έχει περάσει η μισή σχολική χρονιά. Οπότε μέχρι το τέλος μετά πρέπει να φύγει και ξανά η διαδικασία επαναλαμβάνεται την επόμενη χρονιά. Θα πρέπει να γίνουν μόνιμοι διορισμοί, οι καθηγητές να είναι στα σχολεία τους, για να μπορούν να χτίζουν εκεί πέρα μια δουλειά μακροπρόθεσμα, διαφορετικά κάθε χρόνο με νέο εκπαιδευτικό προσωπικό είναι δύσκολο να υπάρχει καλή συνέχεια σ' ένα σχολείο».(E11).

5.2.1 Επιμορφωτικές ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης

Αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης, τόσο οι εκπαιδευτικοί της γενικής και όσο και της ειδικής εκπαίδευσης θεώρησαν ότι οι μεγαλύτεροι ηλικιακά συνάδελφοι χρειάζονταν περαιτέρω κατάρτιση σχετικά με τα προγράμματα τηλεκπαίδευσης, αφού οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι είχαν λάβει επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες. «Σίγουρα πρέπει να υπάρχει επιμόρφωση όχι μόνο δική μου αλλά όλων των εκπαιδευτικών. Μη ξεχνάμε ότι ένα σοβαρό ζήτημα είναι ότι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είναι ηλικίας 45-50 και ουσιαστικά υπάρχει αυτό που λέμε ψηφιακός αναλφαριθμητισμός, δεν έχουν τις γνώσεις εκείνες και τους είναι δύσκολο να διαχειριστούν τέτοιου είδους πλατφόρμες ψηφιακά προγράμματα γενικότερα οπότε πρέπει σίγουρα να γίνει μόρφωση ολονών». (E2).

5.3 Τρίτος θεματικός άξονας - Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων

Σχετικά με τον βαθμό τον οποίο η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να λειτουργήσει ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης ενισχύοντας την ασφάλεια των

μαθητών και συμβάλλοντας στην εκπαιδευτική διαδικασία, όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν πως τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο είναι το κύριο εκπαιδευτικό μέσο λόγω της πανδημίας, χωρίς να αντικαθιστά την παραδοσιακή διδασκαλία.

Ο δέκατος τρίτος ερωτώμενος χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Η εξ αποστάσεως διδασκαλία οπωσδήποτε είναι ένας τρόπος που είναι συμπληρωματικός όσον αφορά την εκπαίδευση γιατί έτσι ενισχύει την ασφάλεια των μαθητών και παράλληλα μπορούν να βοηθηθούν, δηλαδή ακόμα και σε κανονική λειτουργία να γίνουν τα σχολεία με το κανονικό τους πρόγραμμα ως συμπληρωματικό μέσο σαφώς και μπορεί και υποβοηθάει την εκπαιδευτική διαδικασία δεν είναι όμως συγκρίσιμη με τη δια ζώσης διδασκαλία».

Επίσης η τηλεκπαίδευση έχει επιφέρει θετικές αλλαγές στον τρόπο διδασκαλίας και μάθησης των εκπαιδευομένων όπως προκύπτει από την πλειονότητα των απαντήσεων των εκπαιδευτικών. Ωστόσο επισημαίνονται και αρνητικά σημεία όπως το κομμάτι της συναναστροφής των μαθητών αλλά και ο βαθμός συμμετοχής τους στο μάθημα καθώς παρατηρούνται μεταβολές στην συμπεριφορά των παιδιών.

« Στο διαδικτυακό μάθημα σαφώς έχουν αλλάξει πάρα πολλά πράγματα. Εντάξει για παράδειγμα υπάρχει περισσότερο, μπαίνεις στο διαδίκτυο και χρησιμοποιείς έτσι; Σαν εποπτικό μέσο το διαδίκτυο, τη μουσική, τα χρώματα πιο πολύ, γενικότερα την τεχνολογία, διαδραστικές ασκήσεις, αυτό το rolling ξέρω γω να για παράδειγμα ή μέσω της e-τάξης, πάλι ασκησούλες ηλεκτρονικού τύπου, όλα αυτά έχουν αλλάξει, έχουν αλλάξει τελείως θα έλεγα, δεν υπάρχει πια αυτή η επαφή, που έχεις με τα παιδιά και δε ξέρω τώρα, εν τω μεταξύ και το άλλο που παρατηρώ και μου έχει κάνει εντύπωση είναι ότι λίγο έχουν λιγοστέψει οι απορίες και θεωρώ βέβαια ότι αυτό δεν είναι υπέρ, δεν είναι καλό, οι απορίες των παιδιών μέσα στην τάξη πιο εύκολα έδιναν και έλεγαν δεν το κατάλαβα αυτό ή δηλαδή τώρα δε σημαίνει ότι τα μαθαίνουν όλα καλύτερα, δεν το πιστεύω αυτό. Απλώς δεν έχουν και αυτά το κουράγιο πια να πουν απορίες, μπορεί και να ντρέπονται να σκέφτονται ότι μπορεί να τους παρακολουθούν κι άλλοι μέσα στο σπίτι; δε ξέρω». (E5).

5.4 Τέταρτος θεματικός άξονας - Δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους

Σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια του μαθήματος της τηλεκπαίδευσης, οι καθηγητές και των δύο ομάδων εκπαίδευσης ανέφεραν την έλλειψη τεχνολογικής και διοικητικής υποστήριξης, τον ανεπαρκή εξοπλισμό των μαθητών καθώς και προβλήματα σχετικά με τη λειτουργία της πλατφόρμας, τη σύνδεση, τον ήχο και την έλλειψη του ελέγχου της τάξης. Ο βαθμός ανταπόκρισης των μαθητών καθώς και ο έλεγχος παρακολούθησης από τον εκπαιδευτή είναι μειωμένος λόγω της σύνθεσης των τμημάτων.

«Δυσκολίες όσον αφορά το να κάνω το μάθημα, δηλαδή να πω αυτά που θα έλεγα και στην γενική τάξη δεν αντιμετωπίζω. Υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες, όπως σου είπα και πριν, όσον αφορά τη σύνδεση, την έλλειψη ελέγχου της τάξης, γιατί δεν μπορείς να γνωρίζεις τι κάνουν οι μαθητές, τι ποσοστό σε παρακολουθεί, τι ποσοστό βαριέται και τι ποσοστό κατανοεί. Επίσης δεν μπορείς να ελέγξεις πόσοι μαθητές δουλεύουν εκείνη την ώρα του μαθήματος, το να σου στείλουν μία άσκηση στο e-class, ας πούμε, δε σε καλύπτει γιατί εκείνη την ώρα πρέπει να εργάζονται βάζεις μια άσκηση, δε ξέρεις τι ποσοστό των μαθητών, μπορεί να μην είναι σε θέση λόγω χρόνου ή σύνδεσης να ελέγξεις 19 ή 20 μαθητές». (E9).

Σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της γενικής αγωγής, οι εκπαιδευτικοί της ειδικής και οι ειδικότητες που διδάσκουν εργαστηριακά μαθήματα θεωρούν πως οι μαθητές μαθαίνουν σε αυτά τα αντικείμενα κυρίως βιωματικά, μέσω πρακτικής άσκησης.

Η ενδέκατη ερωτώμενη αναφέρει: *«όσον αφορά το δικό μου μάθημα, επειδή περιέχει και εργαστήρια, τα οποία εργαστήρια είναι βιωματικά, για παράδειγμα οι μαθητές πρέπει να μάθουν πώς γίνεται η σπορά, πώς γίνεται η περιποίηση ενός φυτού. Αυτά πλέον τα έχουν χάσει, δεν μπορούν ενεργά να συμμετέχουν σ' αυτό το βίωμα, οπότε εκεί, ναι έχει χαθεί ένα μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Και μπορεί να αναπληρωθεί μόνο βλέποντας κάποια εκπαιδευτικά video, δεν μπορούν να βιώσουν όμως τη διαδικασία μέσα στην σχολική τάξη, εκεί ειδικά για τα εργαστήρια έχει χαθεί ένα κομμάτι μεγάλο, με την τηλεκπαίδευση, αλλά δεν υπάρχει και τρόπος να αναπληρωθεί το εργαστήριο αυτή τη στιγμή τουλάχιστον».*

« Επίσης γενικότερα σε κάποια μαθήματα όπως τα καλλιτεχνικά είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί η τηλεκπαίδευση γιατί ουσιαστικά σε θέλει εκεί να συμμετέχεις στο μάθημα. Από την άλλη ίσως κάποια μαθήματα όπως η ιστορία θεωρώ ότι το αντίκτυπο δεν είναι τόσο μεγάλο, αλλά και πάλι θεωρώ ότι άλλα μαθήματα όπως η γυμναστική δεν μπορεί να γίνει μέσω τηλεκπαίδευσης, γιατί άλλα μαθήματα είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί η τηλεκπαίδευση». (E12).

5.5 Πέμπτος θεματικός άξονας - Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεκπαίδευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των εκπαιδευομένων

Αναφορικά με τα συναισθήματα σχετικά με το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης, από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής διαφάνηκε ότι ένιωσαν μέτρια ικανοποίηση κατά την υλοποίηση του προγράμματος τους. Εκδήλωσαν μέτρια συναισθήματα, λόγω της απειρίας που είχαν. Χρειάζονταν περαιτέρω κατάρτιση στα γνωστικά τους αντικείμενα αφού οι απαιτήσεις ενός ψηφιακού μαθήματος είναι περισσότερες από το μάθημα που πραγματοποιείται στην φυσική τάξη. Παράλληλα και οι δύο ομάδες των εκπαιδευτικών τόνισαν τη σημασία της φυσικής παρουσίας εκπαιδευτή-εκπαιδευομένου και την αλληλεπίδραση που είναι απαραίτητη να υπάρχει κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις των παρακάτω ερωτώμενων:

«Να σου πω χάρηκα πάρα πολύ, που γνώρισα αυτόν τον κόσμο έτσι τον ψηφιακό να πω την αλήθεια, και κατάφερα να έχω μια επικοινωνία έστω και με αυτόν τον τρόπο και δεν ήξερα ότι μπορούσαμε να κάνουμε και τόσα πράγματα. Από την άλλη αυτή η επαφή που δεν υπάρχει πραγματικά με λυπεί, επίσης με λυπεί το ότι πολλά παιδιά αποκλείστηκαν από αυτούς είδους την εκπαίδευση την εξ αποστάσεως για τους λόγους που είπαμε νωρίτερα, οπότε είναι ανάμεικτα τα συναισθήματα και να πω ότι το μάζωμα, αν χρειαστεί να κλείσει το σχολείο μας να κάνουμε πάλι εξ αποστάσεως, γιατί ξέρω ότι θα μπορέσω να προσφέρω σε λίγα παιδιά ενώ τώρα που πηγαίνω σχολείο προσφέρω σε πολύ περισσότερα, αυτό ». (E4).

«Δε νοιώθεις τη ματιά των παιδιών, δε νοιώθεις την ικανοποίησή τους τόσο έντονα, παρά μόνο αν σου πουν κάτι, αυτό». (E5).

Αναφορικά με τη συνεργασία μεταξύ του διευθυντή και του συλλόγου διδασκόντων όλοι οι ερωτώμενοι τη χαρακτήρισαν εποικοδομητική. Από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι υπήρξε συνεργατική κουλτούρα μεταξύ του προσωπικού, συνεχή υποστήριξη από τον διευθυντή καθώς και διαμοιρασμός γνώσεων και πρακτικών από τα εμπλεκόμενα μέλη της σχολικής μονάδας.

«Σε γενικές γραμμές δεν είχα κανένα πρόβλημα. Αντιθέτως υπήρχε υποστήριξη. Κατά τη διάρκεια του lockdown, τέλος πάντων, υπήρχε επαφή γενικότερα με τη διεύθυνση του σχολείου. Ανεβάζαμε στην ιστοσελίδα τις ασκήσεις και τις εργασίες κτλ. Γενικότερα ήταν πολύ συνεργάσιμοι. Δεν έχω κάποιο παράπονο, όπως και οι καθηγητές οι συνάδερφοι, πιστεύω ότι στάθηκαν και αυτοί αξιοπρεπώς όπου πρώτη φορά κάναμε την τηλεκαίδευση, γιατί είδαν αρκετούς συνάδερφους να ανεβάζουν ασκήσεις και γενικότερα μαθήματα». (E2).

«Ό, τι γνώριζε κάποιος μας το έκανε κοινό γνωρίζαμε και εμείς, μοιράζαμε τη γνώση μας, έτσι να το πω. Όχι-όχι από τη διεύθυνση είχαμε το ελεύθερο να δουλέψουμε με όποιο πρόγραμμα βολευόμασταν όποια ώρα μπορούσαμε όποια ώρα βόλευε το μαθητή. Όχι-όχι πολύ-πολύ καλά». (E4).

5.5.1 Αξιολόγηση του προγράμματος τηλεκαίδευσης

Από την πλειοψηφία των απαντήσεων προκύπτει ότι οι συνάδελφοι της γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, παρόλο που εφάρμοσαν το πρόγραμμα διδασκαλίας ανάλογα με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, δυσκολεύτηκαν λόγω της απειρίας αφού δεν είχαν ανάλογη εμπειρία σχετικά με τον τρόπο και τις τεχνικές της διεξαγωγής ενός ψηφιακού μαθήματος. Ο δωδέκατος ερωτώμενος χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Όσο και να το θεωρώ ότι ήταν εντάξει, ότι ήτανε επαρκέστατο, για τα δεδομένα με τις ειδικές συνθήκες, και πάλι θεωρώ ότι ακόμα δεν υπάρχει η σωστή μεγάλη εμπειρία για να γίνει αυτό. Ότι ναι μεν η δουλειά που έπρεπε να γίνει έγινε, αλλά θεωρώ ότι η διαζώσης, έχουμε συνειδητοποιήσει ότι τα αποτελέσματα είναι πολύ καλύτερα».

5.5.2 Συναισθήματα των μαθητών μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης

Αναφορικά με τα συναισθήματα των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί και των δύο δομών εκπαίδευσης ανέφεραν ανάμεικτα συναισθήματα τα οποία παρατήρησαν από τους μαθητές τους. Αρχικά οι εκπαιδευόμενοι έδειξαν ενδιαφέρον, αφού έρχονταν σε επαφή με έναν καινοτόμο τρόπο μάθησης και εκπαίδευσης. Στην συνέχεια επιζήτησαν την επαφή με τους συμμαθητές τους και την επιστροφή στο σχολικό περιβάλλον. Η ένατη ερωτώμενη ανέφερε: *«αρκετά παιδιά χαίρονται που είναι στο σπίτι τους και κάνουν το μάθημά τους από την άνεση του σπιτιού τους, άλλα παιδιά ειδικά αυτά που έχουν μια δυσκολία στην κοινωνικοποίηση, αυτό που σου είπα πριν, δηλαδή τα παιδιά τα οποία είναι κλειστά, θα προτιμούσαν θεωρώ να είναι στο σχολείο γιατί τους δίνεται η δυνατότητα να έρχονται σε επαφή και με τους συμμαθητές τους. Κάποια επίσης είναι ικανοποιημένα γιατί δεν εργάζονται όσο θα εργάζονταν όταν είναι στο σχολείο, από το σπίτι εργάζονται πολύ λιγότερο απ' ό τι όταν ήταν στο σχολείο».*

«Η αλήθεια είναι ότι πριν την εφαρμογή του προγράμματος, τα παιδιά η αλήθεια είναι ότι εντάξει παιδιά είναι, τους άρεσε ιδιαίτερα το ότι το μάθημα πραγματοποιείται εξ αποστάσεως, γιατί παρέμεναν σπίτι τους και δε χρειαζόταν να έρθουν σχολείο, αλλά αφού τελείωσε το πρόγραμμα και ήρθαμε από τις διακοπές, πολλά παιδιά μου εξέφρασαν τη λύπη τους και τη στεναχώρια τους, ότι δεν μπορούν να έρθουν στο σχολείο, και ότι ναι μεν αρκετά παιδιά θεωρούσαν ότι το μάθημα ήτανε αρκετά καλό. Πάλι μεγάλος ήταν ο αριθμός που μου ανέφεραν πράγματα τους, προτιμώ κύριε να είμαι μες την τάξη και να γράψω από τον πίνακα, προτιμώ να σηκώνω το χέρι μου, προτιμώ να είμαι με τον συμμαθητή μου δίπλα και αν χρειαστώ κάποια βοήθεια να ρωτήσω κάποιον άλλον συμμαθητή μου να με βοηθήσει. Στην αρχή τα συναισθήματα ήταν ανάμεικτα θα έλεγα αλλά τώρα ιδιαίτερα οι επιπτώσεις που θα έχει αυτή η αποχή από το σχολείο για τους μαθητές». (E12).

5.5.3 Τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών

Σχετικά με τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δήλωσε πως οι γονείς εξέφρασαν μια μέτρια ικανοποίηση από την υλοποίηση του προγράμματος τηλεκπαίδευσης. Οι ίδιοι προτιμούσαν τη δια ζώσης διδασκαλία, αφού ο περιορισμένος χρόνος που είχαν, οι οικογενειακές υποχρεώσεις

αλλά και οι ελλιπείς γνώσεις σχετικά με το διαδικτυακό μάθημα αποτέλεσαν ανασταλτικούς παράγοντες για μια πιο ουσιαστική συνεργασία και επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε:

«Θεωρώ ότι αρχικά οι γονείς καταλαβαίνουν για ποιο λόγο γίνεται όλο αυτό, για ποιο λόγο πραγματοποιείται η τηλεκπαίδευση, και τα παιδιά δεν μπορούν να έρθουν σχολείο κανονικά να παρακολουθήσουν το μάθημα, αλλά καταλαβαίνουν προφανώς και γι' αυτούς είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ανταπεξέλθουν σ' όλο αυτό γιατί και οι ίδιοι, οι περισσότεροι τουλάχιστον πρέπει να μην έχουν τις γνώσεις που χρειάζονται για όλο αυτό. Ναι μεν καταλαβαίνουν και προσπαθούν αρκετά και ευτυχώς που βρίσκονται εκεί οι περισσότεροι στα παιδιά τους, αλλά οι γονείς έχουν ένα πρόγραμμα το οποίο, το πρωινό τους θα ήταν κάποιες δουλειές στο σπίτι, οι περισσότεροι δουλεύουν οπότε το ότι τα παιδιά παραμένουν στο σπίτι τώρα. Γίνεται μεγάλο και δύσκολο κομμάτι γιατί αρκετοί έπρεπε να βρουν κάποια άτομα, κάποια πρόσωπα τα οποία, ίσως συγγενείς, που θα έπρεπε να κάτσουν σπίτι να βοηθήσουν τα παιδιά ή θα έπρεπε να βρουν κάποια ξαδέλφια των παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας, για να κάνουν το μάθημα μαζί. Θεωρώ οι γονείς ειδικά αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες, και ευτυχώς οι περισσότεροι έχουν καταφέρει να ανταπεξέλθουν σ' όλο αυτό, αλλά και πάλι θεωρώ ότι οι δυσκολίες είναι αρκετές στις περισσότερες οικογένειες». (E13).

5.5.4 Αλλαγές για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης

Σχετικά με τη βελτίωση της ποιότητας του διαδικτυακού μαθήματος, οι περισσότεροι συνεντευζιαζόμενοι εστίασαν στην αναβάθμιση του τεχνολογικού εξοπλισμού και στην υποστήριξη των εκπαιδευομένων. Συγκεκριμένα επικεντρώθηκαν σε προβλήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση και τη σύνδεση των μαθητών στο μάθημα. Παράλληλα ζήτησαν μεγαλύτερη ενίσχυση αλλά και τη παροχή του κατάλληλου εξοπλισμού για τους μαθητές που προέρχονται από φτωχές και πολυμελείς οικογένειες.

Η ενδέκατη ερωτώμενη ανέφερε :

«θα πρέπει με κάποιο τρόπο η σύνδεση να είναι καλή, να μην έχουμε συνέχεια αυτές τις αποσυνδέσεις ή τα διάφορα προβλήματα με τον ήχο, οπότε αυτό είναι ένα τεχνικό θέμα που πρέπει να βελτιωθεί. Δεύτερον πρέπει όλοι οι μαθητές να μπορούν να έχουν σωστή πρόσβαση στην τηλεκπαίδευση και αυτό σημαίνει να έχουν υπολογιστή και όχι κινητό για να μπαίνουν στην τηλεκπαίδευση. Τώρα όσον αφορά τα εργαλεία του προγράμματος θεωρώ ότι είναι αρκετά καλά, δε θεωρώ ότι εκεί πέρα υπάρχει μεγάλη ανάγκη για εκσυγχρονισμό πιο πολύ χρειάζεται η σύνδεση και η πρόσβαση».

«Επίσης καλό θα ήταν όλοι να έχουν τα απαραίτητα μέσα, όπως ένας υπολογιστής, ένα τάμπλετ, ή ακόμα και οικογένειες οι οποίες έχουν πολλά παιδιά, υπάρχουν ίσως οικογένειες που έχουν 4 ή 5 παιδιά και εκεί καταλαβαίνετε είναι πολύ δύσκολο να υπάρχουν στην οικογένεια 4 υπολογιστές ή 4 τάμπλετ».(E12). Η ένατη ερωτώμενη συμπλήρωσε: « επίσης θα μπορούσαν αυτά τα παιδιά που δεν έχουν τα απαραίτητα μέσα και δεν είναι σε τόσο καλή οικονομική κατάσταση, ώστε να μπορούν να αγοράσουν αυτά τα πράγματα, να έρχονται να πηγαίνουν σε κάποια σχολεία που είναι κοντά στο σπίτι τους, εφόσον υπάρχουν αρκετές αίθουσες, και να έλθουν τα παιδιά σε κάποιες αίθουσες με κάποιον εκπαιδευτικό ώστε να μπορεί να τους βοηθήσει πάνω σ' αυτό» .

5.5.5 Προτάσεις για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης

Σύμφωνα με τους ερωτώμενους οι πιο σημαντικές προτάσεις για την αύξηση της συμμετοχής των μαθητών στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης, σχετίζονται με την ισομερή κατανομή του τεχνολογικού εξοπλισμού στους εκπαιδευομένους. Οι εκπαιδευτικοί αναφερόμενοι στο κομμάτι της συμπερίληψης τόνισαν πως οι μαθητές θα πρέπει να έχουν όλοι ίσες ευκαιρίες στην μάθηση ανεξάρτητα από την περιοχή και το μέρος που διαμένουν. Για να επιτευχτεί η ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στην διαδικτυακή διδασκαλία είναι απαραίτητη η παροχή των κατάλληλων τεχνολογικών πόρων. Ενδεικτικά παρατίθενται οι παρακάτω απαντήσεις: *«Υπάρχουν κάποιοι μαθητές που ζουν στην περιφέρεια. Υπάρχουν κάποιοι μαθητές και γονείς που προέρχονται από κάποιες περιοχές υποβαθμισμένες, που ζουν σε νησιωτικές περιοχές που δεν έχουν τους κατάλληλους οικονομικούς πόρους για να αγοράσουν τον διαθέσιμο εξοπλισμό για τους μαθητές».(E1).*

«Επίσης ακούς, εμείς είχαμε και παιδιά, 2 παιδιά στην τάξη τα οποία ήτανε Ρομά, τα οποία παιδάκια αυτά δεν μπήκαν ποτέ. Αυτό δεν είναι άνισο; Δεν είναι αναξιοκρατικό; δεν κατάφεραν να μπουν ποτέ, τώρα τι έγιναν αυτά τα παιδιά, ειλικρινά δεν το έχω ρωτήσει κιόλας στην κυρία, στην διευθύντρια την κυρία .... . δεν τη ρώτησα τι γίνεται; υποτίθεται αυτά τα παιδιά έπαιρναν απουσίες ή δεν έπαιρναν; τι συνέβη μ' αυτά τα παιδιά; δε ξέρω. Αλλά αυτό που γνωρίζω είναι στη μία τάξη που έμπαινα παράλληλη, υπήρχαν δυο παιδάκια Ρομά τα οποία δεν τα είδα καθόλου εγώ που παρακολουθούσα ως παράλληλη, δεν τα είδα ποτέ να μπαίνουν στην τάξη, προφανώς δεν είχανε σύνδεση έτσι; τι έγινε μ' αυτά τα παιδιά;». (E5).

«Θα πρέπει φυσικά εφόσον θέλουμε να υπάρχει μια τηλεκπαίδευση, θα πρέπει να υπάρχει και ισότιμη συμμετοχή, θα πρέπει να υπάρχει δηλαδή μια κατάσταση να μπορούν όλα να εκθέτουν τη γνώμη τους και την άποψη τους, για να υπάρχει ισότιμη συμμετοχή έτσι. Να μην υπάρχει μόνο από ορισμένα άτομα και συμμαθητές, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν. Αν θέλουμε να έχουμε ισότιμη συμμετοχή θα πρέπει όλα τα παιδιά να έχουν ισότιμη, να είναι σε όλα τα επίπεδα ισότιμα, όταν θέλουμε να έχουμε ισότιμη συμμετοχή. Όταν ένα παιδί δεν έχει τη δυνατότητα να μπει στο σύστημα να παρακολουθήσει τον κατάλληλο εξοπλισμό δεν μπορούμε να έχουμε ισότιμη συμμετοχή. Τότε λοιπόν θα λέμε ότι εφόσον όλα τα παιδιά έχουν τα απαιτούμενα εργαλεία πιστεύουμε ότι υπάρχει ισότιμη συμμετοχή στην τηλεκπαίδευση». (E7).

Σημαντική ήταν και η πρόταση των εκπαιδευτικών μονίμων –αναπληρωτών γενικής και ειδικής αγωγής σχετικά με την αλλαγή της σύνθεσης των τμημάτων και τη δημιουργία ολιγομελών τάξεων, προκειμένου να αυξηθεί η παρουσία των μαθητών στα μαθήματα και να βελτιωθεί η παιδαγωγική διαδικασία. Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση του δωδέκατου ερωτώμενου: «γιατί ίσως τα τμήματα να χωριστούν σε κάποιες μικρές ομάδες, ειδικότερα τα τμήματα των 15 με 20 ατόμων, ίσως είναι αρκετά δύσκολο αλλά θα μπορούσε το μάθημα να χωριστεί π. χ. σε 4 κομμάτια, τα οποία να περιλαμβάνουν 4 διαφορετικές ομάδες, ώστε ο καθηγητής και ο όποιος εκπαιδευτικός να γνωρίζει ότι τα περισσότερα παιδιά αν όχι όλα, προσπαθούν έστω μέσω της ομάδας των 5 ατόμων για παράδειγμα, να υπάρχει αυτή η συνεργασία μέσω των μαθητών και

ότι όλοι θα σηκώσουν το χέρι και όλοι θα συμμετέχουν στο μάθημα. Και είναι και κάποιες διαφορετικές ώρες τα παιδιά, δηλαδή κάποια παιδιά να συμμετέχουν και να κάνουν το μάθημα στις 8 με 8. 30 ή κάποια άλλα τη δεύτερη ώρα ή την τρίτη. Ειδικά θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει ένας μικρότερος αριθμός μέσα στις σχολικές τάξεις».

Κεφάλαιο 6 – Συζήτηση και Συμπεράσματα

6.1 Βασικές αποτιμήσεις

Σκοπός της μεταπτυχιακής ερευνητικής εργασίας ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις και οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

Για αυτόν τον λόγο χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη ως βασικό εργαλείο και ακολουθήθηκε η ποιοτική μέθοδος αφού σαν στόχο η εργασία επεδίωκε την ανάδειξη της φωνής των εκπαιδευτικών, προκειμένου να καταγραφούν οι απόψεις τους για τις δυνατότητες και τα ζητήματα που αναδύονται από την υλοποίηση της ψηφιακής διδασκαλίας στους μαθητές που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο. Μέσω της κατάθεσης των εμπειριών τους οι εκπαιδευτές ανέφεραν τις δυσκολίες που προκύπτουν καθημερινά κατά τη διάρκεια της τηλεεκπαίδευσης αλλά και τις προτάσεις τους, προκειμένου να βελτιωθεί το σύστημα της τηλεεκπαίδευσης και να ενισχυθεί η παρουσία και η συμμετοχή των εκπαιδευομένων.

Μέσα από την ανάλυση και τη συλλογή των δεδομένων απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και οι θεματικοί άξονες αφού μέσω της ανάλυσης περιεχομένου οι απαντήσεις των ερωτώμενων ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες που εστίασαν σε όμοιες και διαφορετικές απαντήσεις αλλά και αναδύθηκαν νέα δεδομένα, τα οποία προέκυψαν από τα ευρήματα της έρευνας.

Ως γενικό σχόλιο μπορεί να αναφερθεί ότι παρόλη την απειρία και την απότομη μετάβαση των συναδέλφων στην ψηφιακή μάθηση οι περισσότεροι καθηγητές και της τυπικής και της ειδικής εκπαίδευσης γνώριζαν σε έναν ικανοποιητικό βαθμό τα μέσα ψηφιακής διδασκαλίας και τα χρησιμοποιούσαν στους μαθητές ανάλογα με το μάθημα και το είδος της εκπαίδευσης.

Αναγνώρισαν αρκετές δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η τηλεεκπαίδευση, όπως αυτονομία, αυτορρύθμιση του μαθητή, βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων, διαμοιρασμός υλικού, εμπλουτισμός γνώσεων και ευέλικτες μορφές μάθησης, οι οποίες αναβαθμίζουν το περιεχόμενο του μαθήματος.

Παρόλα αυτά εστίασαν και στις αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς ζητούσαν κυρίως επιμόρφωση στην ειδικότητα τους και στον αντικείμενο τους, αφού

χρειάστηκε να ψάξουν κάποια πράγματα μόνοι τους. Ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός, η πρόσβαση στο διαδίκτυο, η σύνθεση των τμημάτων, ο ελλιπής εξοπλισμός των μαθητών αλλά και η περιορισμένη συνεργασία με τους γονείς αποτέλεσαν τις κύριες δυσκολίες τις οποίες της αξιολόγησαν στο πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί της γενικής και της ειδικής αγωγής διαπίστωσαν οφέλη για τους μαθητές αφού η εξ αποστάσεως διδασκαλία ενίσχυσε την ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο της πανδημίας καθώς ωφέλησε και μαθησιακά τους εκπαιδευόμενους, παρόλα αυτά μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο ως συμπληρωματική μέθοδος καθώς ανέφεραν ότι η φυσική παρουσία του εκπαιδευτή είναι σημαντική, ειδικά για τους μαθητές αμεα, οι οποίοι χρειάζονται μια βιωματική μάθηση.

Παράλληλα διατύπωσαν οι καθηγητές τις προτάσεις τους, με έμφαση στην επιμόρφωση, στην αναβάθμιση του υπάρχοντος τεχνολογικού εξοπλισμού τόσο για τους ίδιους όσο και για τους εκπαιδευόμενους προκειμένου η τηλεκπαίδευση να λειτουργήσει σωστά ως συμπληρωματικό μέσο, το οποίο θα συμβάλλει στην μάθηση και στην συμπερίληψη των μαθητών.

6.2 Ερμηνεία των δεδομένων ανά θεματικό άξονα

6.2.1 Πρώτος θεματικός άξονας - Έννοια της τηλεκπαίδευσης

Όσον αφορά τον ορισμό της τηλεκπαίδευσης οι ερωτώμενοι την προσδιορίζουν ως μια εικονική ψηφιακή τάξη όπου οι μαθητές εντάσσονται στο μάθημα λόγω της υγειονομικής κρίσης και τη θεωρούν ως το μόνο εκπαιδευτικό μέσο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί την τρέχουσα περίοδο.

Αναγνωρίζουν δυνατότητες και οι δυο ομάδες των εκπαιδευτικών για τους μαθητές, όπως τη διαδραστικότητα του υπολογιστή, την αύξηση των κινήτρων των συμμετεχόντων καθώς και την ασφαλή μάθηση από απόσταση. Αντίστοιχα ευρήματα επιβεβαιώνονται και στην έρευνα των (Sullivan, Joly, Foster & Tompkins, 1994), όπου η ηλεκτρονική μάθηση οδηγεί στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών. Ταυτόχρονα η ψηφιακή διδασκαλία βοηθάει και τους μαθητές των ειδικών σχολείων που έχουν κινητικά προβλήματα να μετέχουν ισότιμα στο μάθημα όπως ανέφεραν οι εκπαιδευτικοί και όπως σημειώνεται και σε πηγές διεθνών ερευνών. (Fletcher, 2005).

6.2.2 Εμπόδια τηλεεκπαίδευσης

Μολονότι η τηλεεκπαίδευση αυξάνει το ενδιαφέρον των μαθητών, συχνά φέρνει και εμπόδια στα οποία οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν το υψηλό κόστος του εξοπλισμού, τη διοικητική και τεχνολογική υποστήριξη, την έλλειψη επιμόρφωσης, τόσο από τους ίδιους αλλά και από τους μαθητές, την απειρία, αφού οι ίδιοι εισήχθησαν απροετοίμαστοι σε μια ψηφιακή μεταρρύθμιση. (Bush, 2011). Επίσης τονίζουν τη μειωμένη συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο, τη δυσλειτουργία της πλατφόρμας και την άνιση κατανομή υλικοτεχνικού εξοπλισμού σε μαθητές που ζουν στην περιφέρεια και σε νησιωτικές περιοχές, παράγοντες που δεν εξασφαλίζουν μια δημοκρατική συμμετοχή που να καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών. (Evans, 1996).

Παράλληλα η ομάδα των εκπαιδευτικών που εργάζεται σε δομές ειδικής αγωγής τόνισε ότι τα ζητήματα αυτά αυξάνονται στην περίπτωση των εκπαιδευομένων με ειδικές ανάγκες, αυτό εξηγείται λόγω των ιδιαίτερων δυσκολιών που αντιμετωπίζει η κατηγορία αυτών των μαθητών.

6.2.3 Εφαρμοστέο πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης στην σχολική τάξη

Όσον αφορά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεεκπαίδευσης οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν και γνωρίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό τη λειτουργία των ψηφιακών εργαλείων τα οποία αξιοποιούν στο διδακτικό πρόγραμμα τους ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος που διδάσκουν τόσο στην ειδική όσο και στην γενική αγωγή. Ωστόσο οι εκπαιδευτικοί της γενικής αγωγής καθώς απευθύνονται σε μαθητές τυπικής εκπαίδευσης χρησιμοποιούν περισσότερο τη σύγχρονη εκπαίδευση, σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς των ειδικών σχολείων που στηρίζονται κυρίως στην ασύγχρονη εκπαίδευση, αυτό δικαιολογείται αφού μαθητές με αυτισμό και διαταραχές δύσκολα συγκεντρώνονται πολύ ώρα σε έναν υπολογιστή. Συνίσταται η ασύγχρονη εκπαίδευση και η εξατομικευμένη διδασκαλία για τους εκπαιδευομένους αμεα, η οποία προσαρμόζεται στις ικανότητες των παιδιών. (Μουρατίδου, 2007).

6.3 Δεύτερος θεματικός άξονας - Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεεκπαίδευση

Στο κομμάτι της εκπαιδευτικής πολιτικής οι καθηγητές της γενικής εκπαίδευσης επισήμαναν κάποιες αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος που προκύπτουν σε θέματα διδασκαλίας σχετικά με τους μαθητές τους, όπως η ελλειπή κατάρτιση διδασκόντων- εκπαιδευομένων, η κατάλληλη συνδεσιμότητα που σχετίζεται με την ποιότητα του συστήματος τηλεεκπαίδευσης, η οποία είναι απαραίτητη ειδικά για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι δίνουν πανελλήνιες, οπότε δεν μπορούν να χάνουν ώρες διδασκαλίας λόγω προβλημάτων της πλατφόρμας, αφού οι απαιτήσεις της διδακτέας ύλης είναι αυξημένες. Σημαντικό σχόλιο στις απαντήσεις τους ήταν η έλλειψη σύγχρονου τεχνολογικού εξοπλισμού, το οποίο δικαιολογείται λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος όπου στα σχολεία δεν υπάρχουν πολλές αίθουσες υπολογιστών, όμως και οι υπολογιστές που υπάρχουν χρειάζονται αναβάθμιση για να λειτουργήσει εποικοδομητικά η ψηφιακή εκπαίδευση. Παρόμοια ευρήματα συναντώνται και στην έρευνα των Bulter&Selbom (2002), Guha (2000), Pelgrum (2001), Slauti&Bartons (2007), όπου είναι εμφανή στα σχολεία η απουσία τεχνολογικής υποστήριξης. Ταυτόχρονα οι καθηγητές ανέφεραν και τον ανεπαρκή εξοπλισμό για τους μαθητές που προέρχονται από φτωχές οικογένειες ως εμπόδιο σε μια ισότιμη εκπαίδευση. Μάλιστα ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προτάσεις τους για την ενίσχυση από το υπουργείο παιδείας των οικονομικά ασθενέστερων οικογενειών ώστε και αυτοί οι εκπαιδευόμενοι να είναι συμμετοχοί στην εκπαιδευτική διαδικασία. (Mesh, 2003).

Παράλληλα αντιμετώπισαν ζητήματα ως προς τη σύνθεση των τμημάτων τονίζοντας τη δημιουργία ολιγομελών τάξεων προκειμένου να ενισχυθεί η παιδαγωγική διαδικασία αλλά και να αυξηθεί το ποσοστό παρακολούθησης, αυτό δικαιολογείται αφού οι καθηγητές δεν μπορούν να γνωρίζουν επαρκώς τον βαθμό ανταπόκρισης των συμμετεχόντων στην ψηφιακή διάλεξη.

Ως προς τις δυνατότητες ανέφεραν την ενίσχυση των παιδαγωγικών μεθόδων όπως την αυτοαξιολόγηση, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, την ανακαλυπτική και διερευνητική μάθηση που προσφέρει η τηλεεκπαίδευση καθώς και την ευρεία πρόσβαση υλικού την οποία έχουν οι μαθητές, μέσα από το διαδίκτυο αφού μαθαίνουν από διαφορές πηγές και από όλα τα μαθήματα. Τα ευρήματα της έρευνας

επιβεβαιώνονται και από τη μελέτη των (Hauber, Regenbrecht, Hils, Cockburn & Billinghamurst, 2005) οι οποίοι τονίζουν πως η ψηφιακή μάθηση βελτιώνει ένα σύνολο ικανοτήτων του μαθητή.

Στους μαθητές της ειδικής αγωγής οι καθηγητές τόνισαν πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτική ικανότητας και της συνεργασίας. (Jackson, 2005). Ωστόσο σχετικά με τα ζητήματα που προκύπτουν για τους μαθητές ειδικής αγωγής, τα οποία είναι παρόμοια με των εκπαιδευτικών της τυπικής εκπαίδευσης πρόσθεσαν και το είδος της διδασκαλίας που απαιτείται και την προσαρμογή του, στις ανάγκες αυτών των παιδιών. Συγκεκριμένα οι ειδικότητες της μαγειρικής, της γεωπονίας, και της γραφειακής στήριξης οι οποίοι εργάζονται στα εργαστήρια ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, επισήμαιναν πως λόγω των εργαστηρίων οι μαθητές μαθαίνουν μέσω της πρακτικής άσκησης στα συγκεκριμένα μαθήματα και όχι τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, άρα στο μεγαλύτερο μέρος τα παιδιά αυτά επιζητούν τη ζωντανή παρουσία του καθηγητή.

Σχετικά με τη στελέχωση σε ανθρώπινο δυναμικό και τον διαθέσιμο εξοπλισμό των σχολείων σημαντική ήταν η παρατήρηση από την ομάδα των αναπληρωτών εκπαιδευτικών η οποία επισήμανε την έλλειψη προσωπικού στα σχολεία και την ανάγκη για μόνιμους διορισμούς. Λαμβάνοντας υπόψη το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι αναπληρωτές δεν μπορούν να έχουν σταθερό εξοπλισμό αφού κάθε χρόνο αλλάζουν σχολεία μην μπορώντας να ανταποκριθούν πλήρως στις απαιτήσεις μιας διδασκαλίας και ειδικότερα όταν αυτή απαιτεί τη χρήση ψηφιακών μέσων. (Mesh, 2013).

Παράλληλα σημαντική είναι η διοικητική και τεχνολογική υποστήριξη καθώς και η λειτουργία βοηθητικών μέσων, εκτυπωτές, fax και εποπτικού υλικού η οποία λείπει από την πληθώρα των σχολικών μονάδων. (Collins, 2001).

6.3.1 Επιμορφωτικές ανάγκες σε θέματα τηλεεκπαίδευσης

Σημαντικό κομμάτι στην ψηφιακή διδασκαλία είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι παρόλο που είχαν γνώση των ΤΠΕ και αρκετά χρόνια διδασκαλίας ζητούσαν περισσότερη κατάρτιση πάνω στην ειδικότητα τους και στο αντικείμενό τους. Αυτό μπορεί να δικαιολογηθεί από την ελλιπή προετοιμασία πάνω στην χρήση του διαδικτυακού μαθήματος καθώς και από

τις απαιτήσεις μιας ψηφιακής διδασκαλίας η οποία θέλει περισσότερο χρόνο και σχεδιασμό από ένα παραδοσιακό μάθημα. (Montrieux et al, 2013).

Ο παράγοντας ηλικία έπαιξε σημαντικό ρόλο καθώς οι ερωτώμενοι ανέφεραν πως οι συνάδελφοι που είναι μεγαλύτερης ηλικίας χρειάζονταν περαιτέρω εκπαίδευση καθώς έχουν συνηθίσει σε διαφορετικό τρόπο διδασκαλίας, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από αντίστοιχες έρευνες. (Τσακίρης & Φωκίδης, 2010).

6.4 Τρίτος θεματικός άξονας - Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων

Τόσο οι εκπαιδευτικοί της γενικής και της ειδικής εκπαίδευσης δήλωσαν πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να λειτουργήσει ως επικουρικό μέσο εκπαίδευσης για τους μαθητές προκειμένου να ενισχυθεί η ασφάλεια τους κατά την περίοδο της πανδημίας αλλά και να κρατήσουν επαφή με το σχολικό πρόγραμμα τους. Επίσης ανέφεραν την καταλληλότητα της τηλεεκπαίδευσης για μαθητές με προβλήματα υγείας. Ωστόσο και οι δυο ομάδες τόνισαν τη χρήση της τηλεεκπαίδευσης ως συμπληρωματικό μέσο, τη συγκεκριμένη στιγμή αφού η παραδοσιακή διδασκαλία δεν αντικαθίσταται. (Dugaku, 2020). Όσον αφορά τις αλλαγές που επιφέρει στο τρόπο διδασκαλίας στην γενική και ειδική αγωγή και οι δύο ομάδες ανέφεραν την καινοτομία ως προς την ποικιλία των μεθόδων και στον τρόπο διδασκαλίας, αλλά επισήμαιναν και τις επιπτώσεις που επιφέρει στο κομμάτι της κοινωνικοποίησης και της ψυχολογίας των παιδιών αφού ζητούμενο είναι η αύξηση της μαθητικής συμμετοχής και η συναναστροφή των εκπαιδευομένων με τους συνομηλίκους τους.

6.5 Τέταρτος θεματικός άξονας - Δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους

Όσον αφορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος τους και από τις δύο ομάδες των εκπαιδευτικών τονίστηκε ότι είναι εμφανή η έλλειψη σε ανθρώπινο δυναμικό, η απουσία επιμόρφωσης, η περιορισμένη

συνδεσιμότητα, η μη καταλληλότητα της λειτουργία της πλατφόρμας και η ανεπαρκής παροχή εξοπλισμού τόσο από τους συμμετέχοντες όσο και από τους διδάσκοντες. Αντίστοιχες βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν πως η έλλειψη των παραπάνω πόρων οδηγεί σε περιορισμένη χρήση των νέων τεχνολογιών από τους διδάσκοντες. (Montrieux et al, 2013). Ωστόσο αυτό δεν επαληθεύεται από τα ευρήματα της ερευνητικής εργασίας αφού οι εκπαιδευτικοί και των δύο δομών εκπαίδευσης χρησιμοποίησαν σε ικανοποιητικό βαθμό τα online διαθέσιμα εργαλεία ανεξάρτητα από τις δυσκολίες που είχαν, για να επιτελέσουν το μάθημα τους, καθώς ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις της ψηφιακής διδασκαλίας ψάχνοντας και μαθαίνοντας μόνοι τους, αντιμετωπίζοντας καθημερινά προβλήματα. Ωστόσο όπως προαναφέρθηκε κάποιες ειδικότητες καθηγητών που είχαν εργαστήρια επιζητούσαν τη φυσική παρουσία των συμμετεχόντων αφού αυτό το είδος του μαθήματος απαιτεί τη βιωματική μάθηση, στοιχείο που δεν καλύπτεται από την τηλεεκπαίδευση.

6.6 Πέμπτος θεματικός άξονας - Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών από το πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης ήταν ανάμεικτα. Οι εκπαιδευτικοί προσπαθούσαν να εφαρμόσουν τη διδασκαλία τους με τα διαθέσιμα εργαλεία που είχαν, ωστόσο επιζητούσαν περαιτέρω επιμόρφωση λόγω της απειρίας και της απότομης αλλαγής που επήλθε με την πανδημία. Ωστόσο από όλους τους συνεντευξιζόμενους ήταν εμφανή η προσπάθεια να πραγματοποιήσουν το μάθημα τους, ωστόσο η προσπάθεια τους απαιτούσε επιμέρους οργάνωση και σχεδιασμό από το υπουργείο παιδείας, αφού η ψηφιακή εκπαίδευση είναι μια σύνθετη διαδικασία όταν δεν υπάρχει η ζωντανή αλληλεπίδραση με τον μαθητή.

Και επέκταση η συνεργασία του συλλόγου διδασκόντων με τον διευθυντή της σχολικής μονάδας ήταν αρκετά ικανοποιητική, καθώς υπήρχε συνεργατική κουλτούρα μεταξύ των συναδέλφων και διαμοιρασμός πρακτικών. Επίσης πολύ καλή ήταν η συνεργασία με τους καθηγητές της πληροφορικής οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν τους καθηγητές και τους μαθητές στην υιοθέτηση νέων πρακτικών και ευέλικτων μεθόδων μάθησης. (Margolis and Nagal, 2006).

6.6.1 Αξιολόγηση του προγράμματος τηλεκπαίδευσης

Στην αξιολόγηση του προγράμματος οι εκπαιδευτές τόνισαν τις τεχνικές και διοικητικές δυσκολίες που προαναφέρθηκαν και στους προηγούμενους άξονες, τονίζοντας τον περιορισμένο εξοπλισμό των μαθητών ως βασικό εμπόδιο για την παρακολούθηση του μαθήματος αλλά και τη μεταβολή κάποιων παιδιών στην συμπεριφορά αφού τα ίδια δεν συμμετείχαν ενεργά σε σχέση με άλλους συμμαθητές τους όπως στο παραδοσιακό μάθημα.

6.6.2 Συναισθήματα των μαθητών μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης

Ανάμεικτα ήταν και τα συναισθήματα των παιδιών από το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης καθώς οι καθηγητές και στους μαθητές τυπικής και ειδικής εκπαίδευσης παρατήρησαν αρχικά ενθουσιασμό αφού ήταν μια καινοτόμο εμπειρία για αυτούς, αυξάνοντας το ενδιαφέρον και το κίνητρο για μάθηση αλλά και για μία διαφορετική εκπαίδευση με ποικίλα μέσα. (Duraku, 2020). Στην συνέχεια και τα ίδια τα παιδιά επιζήτησαν τη φυσική παρουσία και την παρέα των συμμαθητών τους, αφού κουράστηκαν από την εξ αποστάσεως διδασκαλία.

6.6.3 Συναισθήματα των γονέων των μαθητών

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, δεν υπήρχε ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των γονέων και των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί έστελναν υλικό στα παιδιά για μελέτη αλλά δεν υπήρχε μια αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Οι γονείς προτιμούσαν τη δια ζώσης διδασκαλία. Παράλληλα κάποιοι δεν είχαν τον κατάλληλο εξοπλισμό, τον χρόνο αλλά και τις γνώσεις για να βοηθήσουν τα παιδιά τους και ίσως ο παράγοντας αυτός δυσκόλευε τη συνεργασία, κάτι που επιβεβαιώνεται από αντίστοιχες έρευνες. (Anastasiades, 2003).

6.6.4 Αλλαγές για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης

Στις αλλαγές για τη βελτίωση της ποιότητας του μαθήματος, οι καθηγητές τόνισαν ως βασικό σημείο την επιμόρφωση η οποία θα τους οδηγήσει σε ανατροφοδότηση των διδακτικών τους προσεγγίσεων αλλά και στην επαγγελματική τους ανάπτυξη. Εδώ θα μπορούσε να προταθεί μια εξ αποστάσεως επιμόρφωση για όλες τις ειδικότητες και τα γνωστικά αντικείμενα κάτι το οποίο επισημαίνεται και στην έρευνα των Mc chee & Hozma (2001) καθώς και στην έρευνα των Αντωνίου και Δέρρη (2009), οι οποίοι συμφωνούν ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται ενίσχυση των ψηφιακών τους δεξιοτήτων. Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να γίνουν επιμορφώσεις εντός της σχολικής μονάδας για όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό, τους μαθητές και τους γονείς υπό την εποπτεία των σχολικών συμβούλων και των συντονιστών εκπαίδευσης. Η συνεργασία του οικογενειακού περιβάλλοντος και των καθηγητών θα μπορούσε να ενισχυθεί με τη δημιουργία ενός οδηγού επιμόρφωσης για γονείς και ειδικότερα για οικογένειες μαθητών αμεα που χρειάζονται την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού. Παράλληλα η παροχή των διαθέσιμων πόρων σε ασθενέστερες οικονομικά οικογένειες παιδιών, η ισχυρή συνδεσιμότητα και η αναβάθμιση του ψηφιακού εξοπλισμού αποτελούν βασικές αλλαγές σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους για τη σωστή λειτουργία της ψηφιακής διδασκαλίας. (Mesh, 2021).

6.6.5 Προτάσεις για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης

Σχετικά με τις προτάσεις των εκπαιδευτικών για την ισότιμη συμμετοχή των εκπαιδευομένων στην εξ αποστάσεως διδασκαλία οι καθηγητές ανέφεραν τις προτάσεις της προηγούμενης θεματικής σχετικά με τη διοικητική υποστήριξη, την κατάρτιση και τον εξοπλισμό. Σημαντική παρατήρηση στις απόψεις τους ήταν η χορήγηση των tablet σε μαθητές με χαμηλό οικονομικό επίπεδο και σε εκπαιδευομένους που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας, προκειμένου να γεφυρωθεί το χάσμα και όλοι οι συμμετέχοντες να μετέχουν χωρίς προβλήματα στο διαδικτυακό μάθημα. (Horton, 2012).

Ταυτόχρονα η αλλαγή της σύνθεσης των τμημάτων και η δημιουργία ολιγομελών τάξεων θα βοηθούσε στην βελτίωση της ποιότητας του μαθήματος και σε μεγαλύτερο ποσοστό ανταπόκρισης στο ψηφιακό μάθημα από την πλευρά των εκπαιδευομένων.

6.6 Συμπεράσματα

Όπως προέκυψε από την ερμηνεία και την ανάλυση των δεδομένων, οι εκπαιδευτικοί και των δύο δομών εκπαίδευσης γενικής και ειδικής, ανταποκρίθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό στα προγράμματα τηλεεκπαίδευσης παρά τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν. Τόσο η ομάδα των αναπληρωτών εκπαιδευτικών όσο και των μονίμων πραγματοποίησαν τα ψηφιακά μαθήματα, χωρίς να φοβούνται το ενδεχόμενο της αντικατάστασης τους από τον υπολογιστή καθώς και την απώλεια της αυτονομίας τους λόγω της τρέχουσας πανδημίας.

Ωστόσο στο κομμάτι της επιμόρφωσης, επιζητούν περαιτέρω εξειδίκευση στα γνωστικά τους αντικείμενα και καλύτερη οργάνωση, σχεδιασμό και προετοιμασία από το υπουργείο παιδείας προκειμένου να ανταποκριθούν πλήρως στις ανάγκες της διαδικτυακής διδασκαλίας καλύπτοντας συγχρόνως και τις ανάγκες των εκπαιδευομένων. Αυτό δικαιολογείται αφού ένα ηλεκτρονικό μάθημα χρειάζεται περισσότερη προετοιμασία και χρόνο από το μάθημα που πραγματοποιείται στην φυσική τάξη. (Mesh, 2012). Σημαντική είναι και η πρόταση τους για την κατάρτιση του συνόλου των μελών της σχολικής μονάδας και των γονέων υπό την εποπτεία των σχολικών συμβούλων και των συντονιστών εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά το σύνολο των συναδέλφων που κατείχαν ακαδημαϊκούς τίτλους και είχε λάβει μια στοιχειώδη επιμόρφωση στις ΤΠΕ παρά όλα τα εμπόδια που ανέκυπταν στο ψηφιακό μάθημα ήταν θετικά διακείμενο στην εξ αποστάσεως διδασκαλία κάτι που επιβεβαιώνεται και από αντίστοιχες έρευνες. (Σταχτιάς, 2020).

Όσον αφορά τον παράγοντα ηλικία, οι πιο νέοι εκπαιδευτικοί προσαρμόστηκαν πιο εύκολα στον ψηφιακό τρόπο διδασκαλίας, αφού όπως τόνισαν και οι ίδιοι, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συνάδερφοι χρειάζονταν περισσότερη επιμόρφωση, σχετικά με τη χρήση των τεχνολογικών εργαλείων κατά την εφαρμογή του μαθήματος τους, αφού είχαν συνηθίσει σε έναν ομοιόμορφο τρόπο διδασκαλίας. (Τζιμογιάννης, 2015).

Όσον αφορά το είδος εκπαίδευσης και τις δομές, στις οποίες εργάζονταν, οι εκπαιδευτές της ειδικής αγωγής στηρίχτηκαν κυρίως στην ασύγχρονη εκπαίδευση λόγω των ιδιαίτερων αναγκών που έχουν τα παιδιά αυτά. Παράλληλα τόνισαν ότι για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες συνίσταται η εξατομικευμένη διδασκαλία και η κατάλληλη προσαρμογή του υλικού, η οποία πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις ικανότητες των συγκεκριμένων παιδιών. Παράλληλα η καθοδήγηση του καθηγητή αλλά και η παρουσία των γονέων αποτελούν προϋποθέσεις για την επιτυχημένη διεξαγωγή του ηλεκτρονικού μαθήματος. (Μουρατίδου, 2007).

Ταυτόχρονα στην ειδική αγωγή, λόγω των εργαστηρίων που απαιτούν πρακτική άσκηση από τους μαθητές, οι διδάσκοντες επεσήμαιναν τη φυσική αλληλεπίδραση που χρειάζεται ανάμεσα στον καθηγητή και τον εκπαιδευόμενο η οποία δεν καλύπτεται από την εξ αποστάσεως διδασκαλία, καθώς οι μαθητές στα εργαστήρια ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και σε μαθήματα γεωπονίας, κηπουρικής, μαγειρικής και γραφειακής στήριξης μαθαίνουν κυρίως βιωματικά και μέσω πρακτικής άσκησης. (Duraku, 2020).

Οι καθηγητές της γενικής αγωγής χρησιμοποίησαν περισσότερο τη σύγχρονη εκπαίδευση αφού απευθύνονται σε εκπαιδευόμενους τυπικής εκπαίδευσης, οι οποίοι προετοιμάζονται για τις πανελλαδικές εξετάσεις.

Όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν και στους πέντε θεματικούς άξονες. Σχετικά με το θέμα της συνεργασίας συλλόγου διδασκόντων και διευθυντή, μόνο η πρώτη ερωτώμενη είχε αρνητική εμπειρία. Ωστόσο από τις απαντήσεις των καθηγητών αναπληρωτών-μονίμων, γενικής και ειδικής αγωγής όλοι τόνισαν την εποικοδομητική συνεργασία που είχαν με τον διευθυντή και τον πληροφορικό του σχολείου τους απορρίπτοντας τα θεωρητικά ευρήματα που υποστηρίζουν ότι ο διευθυντής δεν προχωράει στον μετασχηματισμό της υπάρχουσας σχολικής κουλτούρας λόγω της συνήθειας, ώστε να διευκολύνει τους συναδέλφους του στην υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. (Collins, 2001).

Παράλληλα προέκυψαν νέα δεδομένα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, αφού οι αναπληρωτές και των δύο δομών εκπαίδευσης τόνισαν μέσω της κατάθεσης των εμπειριών τους, την ανάγκη για μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό προκειμένου να έχουν σταθερό εξοπλισμό, ώστε να ανταποκριθούν καλύτερα στις ανάγκες των

μαθητών τους, κάτι που τους δυσκολεύει αρκετά όταν κάθε χρόνο αλλάζουν σχολική μονάδα.

Καινούρια δεδομένα προέκυψαν και ως προς τον τρόπο εφαρμογής του ψηφιακού μαθήματος, αφού οι εκπαιδευτικοί και της τυπικής και της ειδικής εκπαίδευσης πρότειναν τη δημιουργία των ολιγομελών τμημάτων, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της τηλεκπαίδευσης καθώς και να ενισχυθεί η συμμετοχή των εκπαιδευομένων στα μαθήματα, αφού στόχος της τηλεκπαίδευσης είναι η εφαρμογή της παιδαγωγικής διαδικασίας. (Κόλλιας, 2014).

Σχετικά με την αναβάθμιση του τεχνολογικού εξοπλισμού των εκπαιδευτικών μονάδων, οι εκπαιδευτικοί και των δύο δομών εκπαίδευσης πρότειναν την οικονομική ενίσχυση και την παροχή υπολογιστών για τους μαθητές που προέρχονται από οικογένειες που έχουν περιορισμένους οικονομικούς πόρους, προτείνοντας οι υπολογιστές μετά το μάθημα να δίνονται στους μαθητές και να μην επιστρέφονται στην σχολική αίθουσα. Ταυτόχρονα επεσήμαναν τις προτάσεις τους για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πλατφόρμας, ώστε να μπορούν οι καθηγητές να αξιολογήσουν με καλύτερο τρόπο τους μαθητές, αφού πρόκειται για εκπαίδευση ανηλίκων.

Εν κατακλείδι, ως καίρια παρατήρηση όλοι οι συνάδελφοι συμφώνησαν στο γεγονός ότι η τηλεκπαίδευση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο ως επικουρικό μέσο διδασκαλίας. Ανέφεραν το κομμάτι της συμπερίληψης, αφού η ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα μπορεί να επιτευχθεί με την παρουσία τους και την αξιοποίηση του κατάλληλου ψηφιακού εξοπλισμού ο οποίος πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εκπαιδευομένων αλλά και στο διαφορετικό περιβάλλον της σχολικής μονάδας. (Fletcher, 2005).

6.7 Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας σχετικά με το κομμάτι της επιμόρφωσης τονίζεται η ανάγκη για περαιτέρω κατάρτιση των καθηγητών η οποία θα μπορούσε να γίνει με ψηφιακό τρόπο για όλες τις βαθμίδες και τις δομές εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα εκτός από την ενδουπηρεσιακή επιμόρφωση όπου θα εμπλέκονταν το σύνολο της σχολικής μονάδας και οι γονείς, θα μπορούσαν να αυξηθούν και οι ώρες πληροφορικής στα ωρολόγια προγράμματα των μαθητών καθώς και να εισαχθούν

μαθήματα που θα ενίσχυαν την ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων.

Παράλληλα θα μπορούσε να διεξαχθεί και μια άλλου τύπου έρευνα, (ποσοτική) η οποία θα κατέγραφε τις απόψεις των εκπαιδευτικών σε πανελλήνιο επίπεδο καθώς και τις ανάγκες τους σε περισσότερες εκπαιδευτικές δομές, ώστε να υπάρξει μια ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης. Η έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλάβει και τις απόψεις των γονέων και των διευθυντών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία.

Κλείνοντας, θα ήταν σημαντικό να πραγματοποιηθεί μια μελέτη μέσω ανώνυμων συνεντεύξεων η οποία θα απευθυνόταν στους μαθητές, με στόχο να συνεισφέρει στην βελτίωση της τηλεεκπαίδευσης αφού τα παιδιά δεν είναι μόνο αποδέκτες της μάθησης αλλά μετέχουν σε αυτήν. Μέσω των απαντήσεων των μαθητών θα μπορούσαν να καταγραφούν οι ανάγκες τους και οι προτάσεις τους, οι οποίες θα οδηγούσαν στην ανατροφοδότηση του ψηφιακού μαθήματος από τους καθηγητές αλλά και στην ανακάλυψη περισσότερων εκπαιδευτικών εργαλείων από το υπουργείο παιδείας. Το ίδιο πρέπει να στοχεύει στον καλύτερο σχεδιασμό του προγράμματος τηλεεκπαίδευσης αλλά και στην μεγαλύτερη εμπλοκή των εκπαιδευομένων, αφού το συγκεκριμένο είδος εκπαίδευσης απευθύνεται σε ανήλικους, οι οποίοι είναι απαραίτητο να εκφράζουν την άποψη τους σχετικά με το είδος και την ποιότητα της διδασκαλίας που τους παρέχεται.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Αναστασιάδης, Π. , (2006). «Περιβάλλοντα Μάθησης στο Διαδίκτυο και Εκπαίδευση από Απόσταση», στο Α. Λιοναράκης, επιμ, Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία θεωρίας και πράξης. Αθήνα: Προπομπός.

Αναστασιάδης, Π. , Μανούσου, Ε. , Σιάκας, Σ. , Φιλιππούσης, Γ. , Κουκούλης, Ν. , Τομαζινάκης, Α. , , Καρβούνης, Λ. , (2011). *Η Τηλεδιάσκηψη στην υπηρεσία της συνεργατικής οικοδόμησης της γνώσης και της διαθεματικής προσέγγισης. Από τη Θεωρία στην Πράξη: «ΟΔΥΣΣΕΑΣ 2011: Περιβάλλον- Μεσόγειος Θάλασσα- Ενεργειακή Επανάσταση- Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας»*. Εισήγηση στο 6ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Λουτράκι. Ανακτήθηκε από <http://icodl.openet.gr/index.php/icodl/2011/paper/download/102/89>.

Ασημακόπουλος, Γ. , Παρασκευάς, Μ. , Τριανταφύλλου, Β. (2015). *Κοινωνία της Πληροφορίας*. Αθήνα, εκδόσεις Κάλλιπος.

Βαλάχα, Χ. (2008). «Απόψεις γονέων παιδιών με κινητικές αναπηρίες για τον ρόλο των πτε στην εκπαίδευση των παιδιών τους». Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ρόδος.

Βοσνιάδου, Σ. (2006) *Παιδιά, σχολεία και υπολογιστές*, Αθήνα: Gutenberg.

Γενά, Α. , (2002). *Αντισμός και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές*, Αθήνα, Leader Books.

Γιαβρίμης, Π. , Παπάνης, Ε. , Ρουμελιώτου, Μ. (2009) *Θέματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*, Αθήνα: Σιδέρης.

Cohen, L. , Manion, L. , Morrison, K. , (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα:Μεταίχμιο.

Creswell, J. , (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση*, Αθήνα:ΙΩΝ.

Ευμορφοπούλου, Ε. , & Λιοναράκης, Α. (2015). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε μεικτά και πολυμορφικά μοντέλα. *8th International Conference in Open & Distance Learning - November 2015, Athens, Greece – PROCEEDINGS*.

Heward W. L. (2011). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες. Μια εισαγωγή στην Ειδική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Τόπος.

Ιωσηφίδης, Θ. (2003). Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας. Μυτιλήνη. Ανακτημένο από: www.cultural-representation.com/.../SIMEIOSEISiosif.

Κανελλόπουλος, Α. , Κουτσούμπα, Μ. , & Γκίοςος, Ι. (2020). Οπτικοακουστική Μάθηση και Τηλεδιάσκεψη στην εξΑΕ. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(1), 44-63. doi:<https://doi.org/10.12681/jode.22976>

Κόκκαλη Α. , Γεωργιάδη Ε. (2007). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και άτομα με ειδικές ανάγκες. Η περίπτωση του Βρετανικού και του Ανοιχτού Ελληνικού Πανεπιστημίου Στο :Α. Λιοναράκης (Επιμ), Πρακτικά 4 ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, 23-25 Νοεμβρίου 2007, Τόμος Α, σελ. 412-420, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.*

Κόκκαλη, Α. (2011). Εξ αποστάσεως μεθοδολογία και χρήση Νέων Τεχνολογιών στην υποστήριξη των ατόμων με αυτισμό. *6th International Conference in Open & Distance Learning - November 2011, Loutraki, Greece – PROCEEDINGS.*

Κόκκος, Α. , (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το πεδίο, οι Αρχές Μάθησης, οι συντελεστές*, (τομ. Α'), Πάτρα:Ε. Α. Π.

Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Κομνηνού (2011). Η διαδικτυακή εκπαίδευση, οι δυνατότητες και οι προϋποθέσεις εφαρμογής της Μελέτη περίπτωσης: η διαδικτυακή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από το Διορθόδοξο Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 6, <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.755>

Κρουσταλάκης, Γ. Σ. (1998). *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και στο σχολείο. Ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση*. Αθήνα.

Κυριαζή, Ν. (2002). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κωνσταντινίδης, Ε. , Λουνέσκης, Α. , Φραντζίδης Χ. , κ. α. , (2009). Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την ενίσχυση των συστημάτων εκπαίδευσης των παιδιών με διαταραχές του φάσματος του αυτισμού, *The Journal on Information Technology in Healthcare*, Volume 7, Issue:5, Publisher:Health Level Seven, Pages:284-292, Retrieved on 10 May, 2011 from <http://www.mendeley.com/research/information-communication-technology-ict-training-among-lecturers-southsouth-zone-nigeria-nigeria-communication-commission-ncc/>.

Λαδιάς, Α. , Καμπούρογλου, Μ. , Οικονομίδου, Κ. , κ. α. (2008). Λογισμικό για Οπτική Επικοινωνία ΑμεΑ στο φάσμα του αυτισμού, *6 0 Συνέδριο ΕΤΠΕ*, 25-28 Σεπτεμβρίου 2008, σελ 23-30, Λεμεσός, Κύπρος.

Λιοναράκης, Α. (1999). *Εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση: συγκλίνουσες ή αποκλίνουσες δυνάμεις*. Ανακτήθηκε από <http://www.edc.uoc.gr/~panas/EAP/Tmimata/Notes/Notes%20INDEX.htm>

Λιοναράκης, Α. (2009). *Η Εκπόνηση Μεθοδολογικής Προσέγγισης (Διδακτικής) των Προγραμμάτων Διά Βίου Εκπαίδευσης Από Απόσταση*. Αθήνα. Ανακτήθηκε από http://edu4adults.blogspot.gr/2011/11/blog-post_20.html#axzz37fFaikWB

Μίμινου, Α. , & Σπανακά, Α. (2013). *Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Καταγραφή και συζήτηση μίας βιβλιογραφικής επισκόπησης*. Εισήγηση στο 7ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Πρακτικά Εισηγήσεων (Τόμ. 2, σ. 78-90). Αθήνα.

Μπαγάκης, Γ. (2002). *Ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μπαμίδης, Π. , Κωνσταντινίδης, Ε. , (2009). An affective computing platform for educating autistic persons, *Proceedings of the 2nd International Conference on Pervasive Technologies Related to Assistive Environments*, Retrived on 29 April, 2011, from www.cs.ucy.ac.cy/.../DOCS/BamidisCyprusWorkshopNov2008-autism.pdf

Ντούσκας, Ν. (2007). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο. *Εκπαιδευτικό Βήμα*, 7(6), 28-41. Ανακτήθηκε από http://www.syllogosperiklis.gr/ep_bima/epistimoniko_bima_7/02_doyskas.pdf

ΟΗΕ, (2008). *Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Ανακτήθηκε στις 15 Απριλίου 2017, από 103 <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>

Παπαδημητρίου, Σ. , & Λιοναράκης, Α. (2010). Ο Ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξής του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 6(1), 106-122. Ανακτήθηκε από <http://journal.openet.gr/index.php/openjournal/article/view/103>

Παπαναστασίου, Κ. (1996). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία.

Παπαπάνης, Ε. , Γιαβρίμης, Π. , & Βίκη, Α. (2007). *Ειδική Αγωγή, Επαγγελματικός Προσανατολισμός Ατόμων με Αναπηρία και Αποασυλοποίηση*. Μυτιλήνη: Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας Αγιάσου Λέσβου «Η Θεομήτωρ».

Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. -Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 4 (1).

- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2012). *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*. Εκδότης: Ιδιωτική.
- Σουβαλιώτη, Α. (2008). Πανεπιστήμιο Πατρών. Μεταπτυχιακή εργασία :*Η εισαγωγή και η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αναζήτηση των πιθανών μεταβολών στο εσωτερικό της εκπαιδευτικής πρακτικής. Μια ποιοτική προσέγγιση*.
- Σταχτέας, Χ. (2009) *Εισαγωγή στην αξιοποίηση της πληροφορικής και της επιχειρησιακής έρευνας στη διοίκηση της εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Σταχτέας, Χ & Φ. (2020). Ιχνηλάτηση των απόψεων των καθηγητών για την τηλεεκπαίδευση στην αρχή της πανδημίας. *Επιστήμες αγωγής, Τεύχος 2*, 174-194.
- Τζιμογιάννης, Α. (2015). Οι ΤΠΕ στο σχολείο του 21ου αιώνα: Από τα προγράμματα επιμόρφωσης στις κοινότητες μάθησης εκπαιδευτικών. Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.), *Μεθοδολογία, πολιτικές, πρακτικές επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης του εκπαιδευτικού που βασίζονται στο σχολείο* (σ. 116-126). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Τζιμογιάννης, Α. (2017). *Ηλεκτρονική Μάθηση: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τζιμογιάννης, Α. (2019). *Ψηφιακές Τεχνολογίες και Μάθηση του 21ου Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τζιμογιάννη, Α. (2020). Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι και Ηλεκτρονική Μάθηση: Σύγχρονες ερευνητικές τάσεις και προοπτικές. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 13, 1-6.
- Τσιπιανίτης, Δ. (2016). Αξιολόγηση προγράμματος ασύγχρονης τηλεκατάρτισης μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων των εκπαιδευομένων. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 61.
- Τσιόπελα, Δ. , Ατσόγλου, Κ. , (2009). Η χρήση υπολογιστή στην εκπαίδευση των ατόμων με αυτισμό, *1 Πανελλήνιο Συνέδριο, Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία*, 24-26 Απριλίου 2009, Βόλος.
- Verma, G. , Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική έρευνα – Θεωρητικές προσεγγίσεις και τεχνικές*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Χαραλάμπους, Ν. , (2000). *Συνεργατική μάθηση: από τη θεωρία στην πράξη*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <http://users.sch.gr/kliapis/NeofytF.pdf>, Ανάκτηση: 4/4/2020.

Ξενογλωσσες

Ainscow, M. , (2020). Promoting inclusion and equity in education: lessons from international experiences, *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 6:1, 7-16, DOI: 10. 1080/20020317. 2020. 1729587 To link to this article: <https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587>

Al-Samarrai, S. , M. Gangwar and P. Gala (2020), *The Impact of the COVID-19 Pandemic on Education Financing*, World Bank, Washington, DC, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33739> (accessed on 27 May 2020).

Andrews, K. , & Rothman, M. (2002). Cultivating innovation: How a charter/district network is turning professional development into professional practice. *Phi Delta*

Kappan, 83(7). Retrieved from <http://www.pdkintl.org/kappan/k0203and.htm>

Aronowitz, S. and Giroux. , H. (1991). *Postmodern Education*. University Of Minnesota press.

Baker, M. J. , & Lund, K. (1997). Promoting reflective interactions in a computer-supported collaborative learning environment. *Journal of Computer Assisted Learning*, 13, 175–193.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy. *Harvard Mental Health Letter*, 13(9), 4-6. Retrieved from <http://web1.epnet.com>

Bennett, R. E. (2002). Inexorable and inevitable: The continuing story of technology and assessment. *Journal of Technology, Learning, and Assessment*, 1 (1), 14–15.

Bennett, R. E. , & Gitomer, D. H. (2009). Transforming K-12 assessment. In C. Wyatt-Smith & J. Cumming (Eds.), *Assessment issues of the 21st Century*. New York: Springer Publishing Company.

Binkley, M. Erstad, O. Herman, J. Raizen, S. Ripley, M. , Miller, M. , Ricci and Rumble, M. (2012). Defining Twenty-First Century Skills. *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*, 17 DOI 10. 1007/978-94-007-2324-5_2,

Black, P. , & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education*, 5 (1), 7-71.

Black, P. , McCormick, R. , James, M. , & Pedder, D. (2006). Learning how to learn and assessment for learning: A theoretical inquiry. *Research Papers in Education*, 21 (2), 119–132.

- Brolpito, A. Digital Skills and Competence, and Digital and Online Learning; European Training Foundation: Turin, Italy, 2019; Available online: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2018-10/DSC%20and%20DOL_0.pdf (accessed on 26 May 2020).
- Bryman, A. , (2004). *Social Research Methods*, 2nd Ed Oxford Publication.
- Buckingham, D. , & Willett, R. (Eds.). (2006). *Digital generations: Children, young people, and new media*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Burdette P. J. , & Greer D. L. (2014). "Online Learning and Students with Disabilities: Parent Perspectives". *Journal of Interactive Online Learning*, 13(2), 67-88.
- Burke, T. (2010) *Anyone listening? Evidence of children and young people's participation in England*. London: Children's Rights Alliance for England, Office of the Children's Commissioner.
- Butler, D. & Sellbom, M. (2002) Barriers to adopting technology for teaching and learning, *Educase Quarterly*, 25(2), 22-28.
- Cavanaugh, C. S. (2001) The Effectiveness of Interactive Distance Education Technologies in K-12 Learning: A Meta-Analysis, *International Journal of Educational Telecommunications*, 7(1), 73-88.
- Chang, H. Y. (2013). Teacher guidance to mediate student inquiry through interactive dynamic visualizations. *Instructional Science*, 41(5), 895–920.
- Collins, J. (2001). *Good to great*. New York: HarperCollins.
- Curran, V. R. (2006). Tele-education. *12*, 57–63.
- Dalton H. Kisanga. (2016). Determinants of Teachers' Attitudes Towards E-Learning in Tanzanian Higher Learning Institutions. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*. Volume 17, Number 5.
- Danielson, C. (1996). *Enhancing professional practice: A framework for teaching*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Demetriadis, S. , Barbas, A. , Molohides, A. , Palaigeorgiou, G. , Psillos, D. , Vlahavas, I. , Tsoukalas, I. , Pombortsis, A. (2003). Cultures in negotiation: teachers' acceptance/ resistance attitudes considering the infusion of technology into schools, *Computers & Education*, 41, 19-37.
- Dertouzos, M. (1997) *What will be: How the New World of Information will change our lives*, New York: Harper Collins Publishers.

- Dexter, S. , Anderson, R. E. , & Becker, H. J. (1999). Teachers' views of computers as catalysts for changes in their teaching practice. *Journal of Research on Computing in Education*, 31(3), 221–239.
- Duffy, F. M. (2002). *Step-up-to-excellence: An innovative approach to managing and rewarding performance in school systems*. Lanham, MD: Scarecrow.
- Duke, D. (2004). *The challenges of educational change*. Boston: Pearson Education.
- Erstad, O. (2006). A new direction? Digital literacy, student participation and curriculum reform in Norway. *Education and Information Technologies*, 11 (3–4), 415–429.
- European Commission (2014). *Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission (2019). *2nd Survey of Schools: ICT in Education - Objective 2: Model for a 'highly equipped and connected classroom'*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fichten, C. S. , Ferraro, V. , Asuncion, J. V. , Chwojka, C. , Barile, M. , Nguyen, M. N. , Klomp, R. , & Wolforth, J. (2009). Disabilities and e-Learning Problems and Solutions: An Exploratory Study. *Educational Technology & Society*, 12 (4), 241–256.
- Fletcher, A. (2005). *Meaningful Student Involvement Guide to Students as Partners in School Change*. Second Edition.
- Franklin, J. (2005). Blogging and benefiting: Teachers go hi-tech to share tips and strategies. *ASCD Education Update*, 47(2), 4-6.
- Giles, C. & Hargreaves, A. (2006). The Sustainability of Innovative Schools as Learning Organizations and Professional Learning Communities During Standardized Reform. *Educational Administration Quarterly* Vol 42 No 1 124-156.
- Goldenberg H. , & Goldenberg I. (2005). *Family Therapy: An Overview*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Gordon, J Patterson Jean A. (2007). “It’s what we’ve always been doing. ” Exploring tensions between school culture and change *J Educ Change* 9:17–35 DOI 10. 1007/s10833-007-9032-z.
- Guérit, P. (1999). Tele-education: Benefits of space and integration of multimedia technologies. In *Space and the Global Village: Tele-Services for the 21st Century. Volume 3*.
- Guha, S. (2000) *Are we all technically prepared? Teachers' perspectives on the causes of comfort or discomfort in using computers at elementary grade teaching*, Paper presented at

the Annual Meeting of the National Association for the Education of Young Children, Atlanta, GA, November 8-11.

Hancock B, Windridge K. , and Ockleford, E. (2007) An introduction to qualitative research, Trend RDSU.

Hannay, M. & Newvine, T. (2006) Perceptions of distance learning: a comparison of online and traditional learning, *Journal of Online Learning and Teaching*. 2(1), 1-11.

Hallinger, P. & Heck, R. H. (2010). Collaborative Leadership and School Improvement: Understanding the Impact on School Capacity and Student Learning. *School Leadership & Management*, 30 (2). 95-110. Ανάκτηση από [https://www. researchgate. net/publication/232876360](https://www.researchgate.net/publication/232876360) doi: 10. 1080/13632431003663214

Hannon, V. (2007). Should educational leadership focus on “best practice” or “next practice”? *Journal of Educational Change*, 8, 77-81.

Hargreaves, D. (2003). *Working Laterally: how innovation networks make an education epidemic. Teachers transforming teaching.*

Harris, P. & Manatakis, H. (2013). Childrens Voices a principled framework from children and young peoples participation as valued citizens and learners. *Department for the Education and Child Development, the University of South Australia.*

Hassenburg, A. (2009) Distance Education Versus The Traditional Classroom, *Berkeley Scientific Journal*, 13(1), 7-10.

Heck, R. H. & Marcoulides, G. A. (1996). School Culture and Performance: Testing the Invariance of an Organizational Model. *School Effectiveness and School Improvement*, 7 (1), 76-95.

Heiman, T. (2002). Parents of children with disabilities: Resilience, coping, and future expectations. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(2), 159 – 171.

Horgan, D. (2015). *Children and young peoples experiences of participation in decision-making at home in schools and in their communities.* DEPARTMENT OF CHILDREN AND YOUTH AFFAIRS.

Hurlbut, A. R. (2018) Online vs. traditional learning in teacher education: a comparison of student progress, *American Journal of Distance Education*, 32(4), 248-266.

Hyseni, Z. (2020). The impact of COVID-19 on education and on the well-being of teachers, parents, and students: Challenges related to remote (online) learning and opportunities for advancing the quality of education. [https://www. researchgate. net/publication/341297812](https://www.researchgate.net/publication/341297812)

- Jacak, W. ; Jahn, G. ; Rozenblit, J. System theoretical approach to control and synchronization of teleeducation in open distributed environment. In Computer Aided Systems Theory—EUROCAST'97; Lecture Notes in Computer Science; Pichler, F. , Moreno-Díaz, R. , Eds. ; Springer: Berlin/Heidelberg, Germany, 1997;Volume 1333.
- Jackie. L. (2007). Student teachers, special educational needs and inclusion education: reviewing the potential for problem-based, e-learning pedagogy to support practice, *Journal of Education for Teaching*, 33:3, 359-377, DOI: 10. 1080/02607470701450551
- Jacques, R. (1998). Families and disability in context: A systemic framework. In W.
- Kalof, L. Dan A. , and Dietz, T. (2008), Essentials of Social Research, Open University Press.
- Kaplan, D. (2000). "The Definition of Disability: Perspective of the Disability Community". *Journal of Health Care Law and Policy*, 3(2), 352-364.
- Karasavvidis, I and Kollias, V. (2005). Technology Integration in the Most Favorable Conditions: Findings from a Professional Development Training Program. *Technological, Pedagogical and Instructional Perspectives* DOI 10. 1007/978-1-4614-6501-0_14
- Konstantinidis, A. (2010). Teachers' training needs report, Hellenic National Support Service of the eTwinning action. Retrieved from <http://www.etwinning.gr/files/1295017653teachers%20training%20needs%20report.pdf>
- Korres K. (2015). *Research methods in Education sciences*. Education Sciences. ASPETE.
- Koukis, N. , & Jimoyiannis, A. (2019). MOOCS for teacher professional development: exploring teachers' perceptions and achievements. *Interactive Technology and Smart Education*, 16(1), 74-91.
- Kvale, S. (1996). *Interviews, an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Letherby, G. , & Bywaters, P. (2007). *Extending Social Research: Application, Implementation And Publication*. Ανακτημένο από: https://books.google.gr/books?id=cExEBgAAQBAJ&pg=PA165&lpg=PA165&dq=Somekh,+B.,+and+Lewin,+C.+Research+methods+in+the+social+Science&source=bl&ots=cVxqOIFIBp&sig=-tu1qCzyeG69ZPYKBg_47-JqibU&hl=en&sa=X&ved=0CDcQ6AEwA2oVChMIhtuUsODuxwIVigYsCh3ClwQa#v=onepage&q=Somekh%2C%20B.%2C%20and%20Lewin%2C%20C.%282005%29%2C%29

- Lin, S. (2000). Coping and adaptation in families of children with cerebral palsy. *Exceptional Children*, 66(2), 201-218.
- Lustig, D. C. (2002). Family coping in families with a child with a disability. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 37(1), 14-22. Retrieved from: <http://www.cec.sped.org/>
- Maican, C. I. ; Cazan, A. M. ; Lixandriou, R. C. ; Dovleac, L. (2009). A study on academic sta_ personality and technology acceptance: The case of communication and collaboration applications. *Comput. Educ.* 128, 113–131.
- Malouf, D. & Schiller, E. (1995). Practice and research in special education, *Exceptional Children*, 61 (5), 414-424.
- Mathisen, G. E. and Einarsen, S. (2004). A review of instruments assessing creative and innovative environments within organisations. *Creativity Research Journal*, 16(1), 119-140.
- Merisotis, J. P. & Phipps, R. A. (1999) What's the Difference?: Outcomes of Distance vs. Traditional Classroom-Based Learning, *Change: The Magazine of Higher Learning*, 31(3), 12-17.
- Mikropoulos, T. A. , & Bellou, J. (2006). *The unique features of educational virtual environments*. Στο P. Isaias, M. McPherson και F. Banister (επιμ.) *Proceedings e-society 2006, International Association for Development of the Information Society* (σελ. 122-128). IADIS
- Moore, M. G. & Thompson, M. M. (1997) The effects of distance education (Rev. ed.), *ACSDE Research Monograph*, 15, The Pennsylvania State University, PA. American Center for the Study of Distance Education.
- Nicolau, C. Henter, R*. Roman, N. Neculau,, A. and Miclaus, R. (2020). Tele-Education under the COVID-19 C Crisis: Asymmetries in Romanian Education. *Symmetry*, 12 1-18.
- Onwuegbuzie, A. J. , & Leech, L. N. (2007). A Call for Qualitative Power Analyses. *Quality & Quantity*, 41, 105-121.
- Onwuegbuzie, A. J. , Leech, N. L. , & Collins, K. M. T. (2012). Qualitative Analysis Techniques for the Review of the Literature. *The Qualitative Report*, 17(56), 1-28.
- Patton, M. Q. (2001) *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 2nd ed. , Newbury Park, SAGE, p. 169.
- Pelgrum, W. (2001) Obstacles to the integration of ICT in education: results from a worldwide educational assessment, *Computers & Education*, 37, 163-178.

Pelton, J. A. (1992). Satellite based global education system: The Knowledge Network of theWorld. *Acta Astronaut.* 26, 835-839.

Preston, C. , Cox, M. , Cox, K. (2000) *Teachers as innovators in learning: What motivates teachers to use ICT*, London:Teacher Training Agency.

Public Law 105-394. *Assistive Technology Act of 1998*. by the 105th Congress of the United States.

Raja S. D. (2016). *Bridging the disability divide through digital technologies. Background Paper for the 2016 World Development Report: Digital Dividends*. Ανακτήθηκε στις 29 Μαΐου, από <http://pubdocs.worldbank.org/en/123481461249337484/WDR16-BP-Bridging-the-Disability-Divide-through-Digital-Technology-RAJA.pdf>

Rani, S. , Surana, A. (2015). The Future of Teleteaching in Teacher Education. *The International Journal of Indian Psychology* Volume 3, Issue 1, No. 8, DIP: C03129V3I12015 <http://www.ijip.in> | October – December, 2015.

Richmond, McCroskey, & McCroskey (2005). The nature of communication in organizations: Organizational Communication for Survival : Making Work, Work

Russell, M. , & Haney, W. (2000). Bridging the gap between testing and technology in schools. *Education Policy Analysis Archives*, 8 (19). Retrieved from <http://epaa.asu.edu/epaa/v8n19.html>

Scardamalia, M. & Bereiter, C. , (1994). Computer Support for Knowledge-Building Communities. *The Journal of the Learning Sciences*, 3 (3), pp. 256-283.

Schleicher, A. (2020). The impact of covid-19 on education. Insights from education at a glance 2020. OECD.

Selingman, M. , & Darling, B. (2007). *Ordinary families, special children (3rd ed.)*. New York: The Guilford Press.

Shepard, L. , Hammerness, K. , Darling-Hammond, D. , & Rust, R. (2005). Assessment. In L. Darling-Hammond & J. Bransford (Eds.), *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. Washington, DC: National Academy of Education.

Siemens, G. (2013). Massive Open Online Courses: Innovation in education? In R. McGreal, W. Kinuthia & S. Marshall (Eds.). *Open Educational Resources: Innovation, Research and Practice* (pp. 5–15). Vancouver: Commonwealth of Learning and Athabasca University.

- Sitzmann, T. (2006). "The Comparative Effectiveness of Web-Based and Classroom Instruction: A Meta-Analysis", *Personnel Psychology*, Volume 59, Issue 3, pp. 623–664, Autumn.
- Smith, C. (2006). *The Future of a Concept: The Case for Sustaining 'Innovation' in Education* Australian Association of Research in Education, Adelaide.
- Srivastava, D. (2019). Advantages & disadvantages of e-education & e-learning. *J. Retail. Mark. Distrib. Manag.* 2, 22-27.
- Stremmel, A. (2002). Voices of Practitioners - The Value of Teacher Research: Nurturing Professional and Personal Growth through Inquiry, *Young Children*, 57 (5), 62–70. Stringer, E. T. (2007). *Action research*. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sushma, R. (2008). The Future of Teleteaching in Teacher Education. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology Volume 4*, Number 1, Section one. © Open Education ISSN: 1791-9312.
- Tsiotakis, P. , & Jimoyiannis, A. (2016). Critical factors towards analysing teachers' presence in on-line learning communities. *The Internet and Higher Education*, 28, 45-58.
- Tuckman, B. W. (1972). *Conducting educational research*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Unicef & World Health Organization (2005). *Assistive technology for children with disabilities: Creating opportunities for education, inclusion and participation. A discussion paper*. Ανακτήθηκε στις 15 Απριλίου 2017, από <https://www.unicef.org/disabilities/files/Assistive-Tech-Web.pdf>.
- Vahtivuori-Hanninen, S. Pedagogical Models in Network-based Education. In *E-Training Practices for Professional Organizations*; Nicholson, P. , Thompson, J. B. , Ruohonen, M. , Multisilta, J. E. , Eds. ; The International Federation for Information Processing: New York, NY, USA, 2005.
- Van Zee, H. E. (1998). Preparing teachers as researchers in Courses on Methods of Teaching Science, *Journal of Research in Science Teaching*, 35 (7), 791-809.
- Verdis, A. , Kriemadis, Th. , Pashiardis, P. (2003). Historical, comparative and statistical perspectives of school effectiveness research: rethinking educational evaluation in Greece. *The International Journal of Educational Management*, 17 (4), 155-169.
- Vernet, M. P. ; Schilling, K. *Virtual Reality for Tele-Education Experiments with Remote Mobile Robot Hardware*; Pergamon Press: Oxford, UK, 2002.

- Wanamaker, C. E. , & Glenwick, D. S. (1998) Stress, coping and perceptions of child behavior in parents of preschoolers with cerebral palsy. *Rehabilitation Psychology*, 43, 297 - 312.
- Wang, L. ; Han, D. Tele-education technology eliminating Chinese knowledge poverty based on information technology. In *Advances in Computer Science, Intelligent System and Environment*; Jin, D. , Lin, S. , Eds. ; Springer: Berlin/Heidelberg, Germany, 2011; Volume 1, pp. 327–332.
- Wikeley, F. (1998). Dissemination of Research as a Tool for School Improvement? *School Leadership & Management*, 18 (1), 59-73.
- Winer, L. ; Coopenstock, J. (2002). The “intelligent classroom”: Changing teaching and learning with an evolving technological environment. *Comput. Educ.* 38, 253–266.
- Woolfson, R. (1991). *Children with special needs. A guide for parents and carers*. London: Faber and Faber.
- Yanti*, H. Setiawa, A. , Nurhabibah and Yann. (2015). Teacher’s Perception about the Use of E-Learning/Edmodo in Educational Activities. *The International Journal of Indian Psychology Volume 3*, Issue 1, No. 8, DIP: C03129V3I12015 <http://www.ijip.in>.
- Zimmerman, J. (2006). Why some teachers resist change and what principals can do about it. *NASSP Bulletin*, Vol 90, 3: Sage.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1 - Συνοδευτική επιστολή προς το εκπαιδευτικό προσωπικό

ΣΠΑΡΤΗ 7/12/2020

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Ονομάζομαι Παπαδάκη Στυλιανή και είμαι κοινωνιολόγος ειδικής εκπαίδευσης στο Ε. Ε. Ε. Ε Κ Ευρώτα του Δήμου Σκάλας.

Στο πλαίσιο των σπουδών μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Σπουδές στην Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης» του πανεπιστήμιου Θεσσαλίας, έχω αναλάβει μία ερευνητική εργασία με τίτλο «Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολικό περιβάλλον. Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής».

Σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να αποτυπωθούν οι απόψεις και οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, σχετικά με την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο σχολικό περιβάλλον, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης και να ενισχυθεί η συμμετοχή των εκπαιδευομένων.

Για την ανάγκη της έρευνας θα χρησιμοποιηθεί η ημιδομημένη συνέντευξη η οποία θα μαγνητοφωνηθεί και θα είναι ανώνυμη.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία.

Με εκτίμηση

Παπαδάκη Στυλιανή ΠΕ 78

Συνηνών στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης. Ναι / Όχι.

Διάρκεια συνέντευξης : 30 λεπτά.

Παράρτημα 2 - Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Δημογραφικά στοιχεία:

Φύλο : α) Άνδρας β) Γυναίκα

Ειδικότητα:

Ηλικία: α) 23-30, β)31-39, γ)40-49, δ) 50 και άνω

Υπηρεσιακή κατάσταση: α)Μόνιμος β) Αναπληρωτής.

Χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσιες σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής: α) 0-2, β)3-9, γ) 10 και άνω.

Επιμόρφωση στις ΤΠΕ : α) Ναι β) Όχι.

Σχολική μονάδα υπηρετήσης σχολικού έτους 2020/2021: α) ΕΕΕΕΚ β) ΕΝΕΕΓΥΛ γ)Ημερήσιο γυμνάσιο δ) Ημερήσιο λύκειο ε) Επαλ.

Τοποθεσία σχολικής μονάδας:

Επίπεδο Σπουδών:

Τίτλος πτυχίου:

Πανεπιστημιακό/Τεχνολογικό Ίδρυμα:

Μεταπτυχιακό στην Γενική Αγωγή: α) Ναι β) Όχι.

Δεύτερο Μεταπτυχιακό : α) Ναι β) Όχι.

Μεταπτυχιακό στην Ειδική Αγωγή: α) Ναι β) Όχι.

Σεμινάριο στην Ειδική Αγωγή: α) Ναι β) Όχι.

Διδακτορικός Τίτλος: α) Ναι β) Όχι

Δεύτερο Πτυχίο : α) Ναι β) Όχι

Παράρτημα 3 - Οδηγός ημιδομημένης συνέντευξης

Θεματικοί Άξονες:

1ος Θεματικός Άξονας: Απόψεις εκπαιδευτικών για τον προσδιορισμό της τηλεεκπαίδευσης

- 1α) Πώς ορίζεις την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;
- 1β) Ποια είναι η άποψη σου για τις δυνατότητες της τηλεεκπαίδευσης;
- 1γ) Ποια είναι η άποψη σου για τα εμπόδια της τηλεεκπαίδευσης;
- 1δ) Από την εμπειρία σου περιέγραψε ένα πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης που έχεις εφαρμόσει στη σχολική τάξη.
- 1ε) Ποια εκπαιδευτικά εργαλεία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας χρησιμοποίησες για να προσαρμόσεις το μάθημα σου στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών σου;

2ος Θεματικός Άξονας: Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεεκπαίδευση

- 2α) Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες γενικής αγωγής;
- 2β) Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής;
- 2γ) Ποια είναι η άποψη σου για τη στελέχωση σε ανθρώπινο δυναμικό καθώς και για τον διαθέσιμο εξοπλισμό των σχολείων;
- 2δ) Πώς αξιολογείς τις επιμορφωτικές σου ανάγκες σε θέματα τηλεεκπαίδευσης;

3ος Θεματικός Άξονας : Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του Covid-19 στην τηλεεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων

3α) Από την εμπειρία σου πιστεύεις πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης, το οποίο ενισχύει την ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο τη πανδημίας και συμβάλλει στην εκπαιδευτική διαδικασία και αν ναι με ποιον τρόπο;

3β) Κατά την άποψη σου η τηλεεκπαίδευση έχει επιφέρει αλλαγές στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των μαθητών που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο και αν ναι ποιες;

4ος Θεματικός Άξονας: Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους.

4α) Από την εμπειρία σου υπάρχουν ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο μάθημα κατά την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης διδάσκοντας σε σχολείο γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης και αν ναι ποιες είναι αυτές;

4β) Πώς αντιμετωπίζεις τις δυσκολίες που προκύπτουν σε καθημερινό πλαίσιο;

5ος Θεματικός Άξονας: Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης και την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

5α) Ποια είναι τα συναισθήματα σου από το πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης που παρείχες;

5β) Πώς ήταν η συνεργασία σου με τον διευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων;

5γ) Πώς αξιολογείς το πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης που εφαρμόσες στους μαθητές σου;

5δ) Ποια είναι τα συναισθήματα των μαθητών σου που εισέπραξες μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεεκπαίδευσης;

5ε) Ποια είναι τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών σου;

5στ) Από την εμπειρία σου τι αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεεκπαίδευσης;

5ζ) Ποιες είναι οι προτάσεις σου για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκαίδειυσης;

5η) Θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;

Παράρτημα 4 - Ενδεικτικά δημογραφικά στοιχεία και απαντήσεις των ερωτώμενων από τις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΟΣ/ Η 2

Δημογραφικά στοιχεία:

Φύλο : Άνδρας

Ειδικότητα: Λογιστικής ΤΕ 02. 04

Ηλικία:40-49

Υπηρεσιακή κατάσταση: Μόνιμος

Χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσιες σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής:3-9

Επιμόρφωση στις ΤΠΕ : Ναι

Σχολική μονάδα υπηρετήσης σχολικού έτους 2020/2021: ΕΕΕΕΚ

Τοποθεσία σχολικής μονάδας: Αττική.

Επίπεδο Σπουδών: Τεχνολογικό ίδρυμα

Τίτλος πτυχίου: Βιβλιοθηκονομίας και συστημάτων πληροφόρησης.

Μεταπτυχιακό στην Γενική Αγωγή : Ναι

Δεύτερο Μεταπτυχιακό: Ναι.

Μεταπτυχιακό στην Ειδική Αγωγή: Ναι

Σεμινάριο στην Ειδική Αγωγή: Ναι

Διδακτορικός Τίτλος: Όχι

Δεύτερο Πτυχίο : Όχι

Πρώτος θεματικός άξονας

Απόψεις εκπαιδευτικών για τον προσδιορισμό της τηλεκπαίδευσης.

- Πώς ορίζεις την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;

- Διδασκαλία που γίνεται κυρίως με ηλεκτρονικά μέσα μέσω του διαδικτύου.

- Ποια είναι η άποψη σου για τις δυνατότητες της τηλεκπαίδευσης;

- Θετική, πολλή θετική.

- *Θέλεις κάτι άλλο να πεις; Τι προσφέρει;*

Απάντηση : Μπορεί να έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία μπορεί ένας μαθητής ένας εκπαιδευόμενος γενικότερα, γενικά να αποκτήσει τις γνώσεις όπως θα τις αποκτούσε ακόμα και μέσα στην τυπική διδασκαλία, εξαιρετική και νιώθει επίσης πιο ασφαλής γιατί βρίσκεται στο δικό του περιβάλλον.

- *Ποια είναι η άποψη σου για τα εμπόδια της τηλεκπαίδευσης;*

- Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν εμπόδια. Ένα εμπόδιο για παράδειγμα είναι η απειρία ως προς τη χρήση από τα παιδιά, από τους εκπαιδευόμενους, είτε είναι μικρά παιδιά, είτε είναι έφηβοι δηλαδή γυμνάσιου λυκείου εξαρτάται είναι γενικής ή ειδικής αγωγής. Υπάρχει απειρία. Επίσης απειρία υπάρχει ακόμα και από τους εκπαιδευτές, γιατί είναι η πρώτη φορά που ουσιαστικά που ασχολούνται με ένα τέτοιο θέμα, και συν επίσης μη ξεχνάμε και τα προβλήματα με τη συνδεσιμότητα, όπως το Webex και τα λοιπά, με την πτώση του δικτύου γενικότερα υπάρχουν πολλά προβλήματα, θεωρώ όμως ότι σιγά σιγά με τον καιρό θα βελτιωθεί η κατάσταση τουλάχιστον αυτό ελπίζω.

- *Από την εμπειρία σου περιέγραψε ένα πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που έχεις εφαρμόσει στην σχολική τάξη.*

- Webex.

- *Θέλεις να πεις κάτι άλλο πάνω σε αυτό;*

- Ε όχι δεν χρειάζεται. Το προανέφερα και εντάξει δεν θέλω να πω κάτι άλλο πάνω σε αυτό. Τα θετικά και τα αρνητικά τα είπα πριν.

- *Ποια εκπαιδευτικά εργαλεία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας χρησιμοποίησες για να προσαρμόσεις το μάθημα σου στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών σου;*

- Όταν λέμε εκπαιδευτικά εργαλεία;

- *Εκπαιδευτικά εργαλεία ας πούμε όπως το Webex, οι πλατφόρμες;*

- Να πω την αλήθεια δεν τα θυμάμαι όλα απέξω, κυρίως ναι με το Webex λειτουργήσαμε ναι.

Πάμε στον δεύτερο θεματικό άξονα

Είναι απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση.

- Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες γενικής αγωγής;

- Γενικής;

- *Ναι.*

- Δεν γνωρίζω γιατί δεν έχω διδάξει σε παιδιά γενικής, έστω και με τηλεκπαίδευση.

- Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής;

- Ειδικής είπες;

- *Ναι ειδικής. Ζητήματα και δυνατότητες.*

- Ναι υπάρχουν κάποια θέματα γενικότερα γιατί τα παιδιά γενικότερα, γιατί τα παιδιά γενικότερα με αναπηρίες είναι πιο δύσκολο να ασχοληθούν με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Δεν μπορούν, έχουν γενικά απώλεια προσοχής, διάσπαση προσοχής τους κτλ. και θα πρέπει να είναι και ο γονιός προφανώς δίπλα ή έστω κάποιος να τους καθοδηγεί, αυτό πιστεύω ότι είναι ένα σοβαρό ζήτημα, γιατί ουσιαστικά ανάμεσα στον εκπαιδευτή και στον εκπαιδευόμενο της ειδικής αγωγής, τον εκπαιδευόμενο, δεν πρέπει να μπαίνει ένας τρίτος, είτε είναι ο γονιός, είτε είναι ο αδερφός ή αδερφή γενικά ο οποιοσδήποτε και πιστεύω ότι αλλοιώνει τον χαρακτήρα της διδασκαλίας. Για μένα αυτό είναι ένα σοβαρό ζήτημα το οποίο κάπως θα πρέπει να επιλυθεί.

- Ποια είναι η άποψη σου για τη στελέχωση σε ανθρώπινο δυναμικό καθώς και για τον διαθέσιμο εξοπλισμό των σχολείων;

- Υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις. Γενικότερα υπάρχει πρόβλημα όχι στελέχωσης προς το δυναμικό, το εκπαιδευτικό, το προσωπικό, κυρίως με την υλικοτεχνική υποδομή, ό, τι υπολογιστές υπάρχουν γενικότερα είναι ξεπερασμένης τεχνολογίας. Τα παιδιά δεν έχουν από τάμπλετ, κινητά οτιδήποτε τέλος πάντων που μπορεί να παρέχει ένα σχολείο, με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρό ζήτημα στην εξοικείωση καταρχάς έτσι, και στην εκπαίδευση των μαθητών μέσα στην ίδια τάξη για τη χρήση του διαδικτύου και των εφαρμογών αυτών.

- *Πώς αξιολογείς τις επιμορφωτικές σου ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης;*

- Σίγουρα πρέπει να υπάρχει επιμόρφωση όχι μόνο δική μου αλλά όλων των εκπαιδευτικών. Μην ξεχνάμε ότι ένα σοβαρό ζήτημα είναι ότι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είναι ηλικίας 45-50 και ουσιαστικά υπάρχει αυτό που λεμέ ψηφιακός αναλφαβητισμός, δεν έχουν τις γνώσεις εκείνες και τους είναι δύσκολο να διαχειριστούν τέτοιου είδους πλατφόρμες ψηφιακά προγράμματα γενικότερα οπότε πρέπει σίγουρα να γίνει μόρφωση ολονών.

Πάμε στον Τρίτο θεματικό άξονα.

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων.

- *Από την εμπειρία σου πιστεύεις πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης, το οποίο ενισχύει την ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο της πανδημίας και συμβάλλει στην εκπαιδευτική διαδικασία; Και αν ναι με ποιο τρόπο;*

- Εγώ δεν το κοιτάζω μόνο με την άποψη του COVID-19. Το κοιτάζω γενικότερα θα μπορούσε για παράδειγμα ένα παιδί ή ένας έφηβος τέλος πάντων ένας εκπαιδευόμενος, ο οποίος για παράδειγμα μπορεί να έχει κάνει ένα χειρουργείο ή να χρειαστεί να απουσιάσει μεγάλο διάστημα από την αίθουσα θα μπορούσε κάλλιστα να κάνει την τηλεκπαίδευση, οπότε για μένα είναι ως καταρχάς συμπληρωματικό εντάξει και όχι ως κυρία μέθοδος εκπαίδευσης. Εννοείται ότι η δια ζώσης διδασκαλία δεν μπορεί να αντικατασταθεί με τίποτα, γιατί πρέπει να υπάρχει και η πνευματική

επαφή γενικά με τα παιδιά, και η γλώσσα του σώματος όπως διδάσκουμε εμείς, και τα παιδιά αν βαριούνται ή αν έχουν ενδιαφέρον, γενικότερα αυτά τα πράγματα δεν μπορείς να τα δεις, να τα παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της τηλεκπαίδευσης, συμπληρωματικά όμως όχι μόνο κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας αλλά και γενικότερα όπως προανέφερα σε μια ή στιδήποτε, σίγουρα μπορεί να βοηθήσει πάρα πολύ να είναι αποτελεσματική η χρήση της τηλεκπαίδευσης, αλλά πάντα συμπληρωματικά.

- Κατά την άποψη σου η τηλεκπαίδευση έχει επιφέρει αλλαγές στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των μαθητών που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο; Και αν ναι ποιες;

- Όχι δεν το πιστεύω. Δεν το πιστεύω ότι η τηλεκπαίδευση γενικότερα ένας μαθητής, όπως εντάξει τα θεωρητικά μαθήματα. Τα μαθήματα εργαστηρίου, όμως, όπως επίσης και τα μαθήματα όπως γυμναστική, τα καλλιτεχνικά γενικά με τέτοιου είδους μαθήματα δεν μπορεί, να το πω έτσι, να αντικατασταθεί η τυπική εκπαίδευση με την τηλεκπαίδευση με την εξ αποστάσεως, οπότε όχι-όχι δεν το πιστεύω αυτό.

Πάμε στον τέταρτο θεματικό άξονα

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους.

- Από την εμπειρία σου υπάρχουν ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο μάθημα κατά την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης διδάσκοντας σε σχολείο γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης; Και αν ναι ποιες είναι αυτές;

- Εγώ από τη στιγμή που είμαι διορισμένος σε σχολείο ειδικής αγωγής, η ειδικότητα μου είναι ως καθηγητής εργαστηρίου. Σαν καθηγητής εργαστηρίου πρέπει η διδασκαλία κυρίως να είναι δια ζώσης, τυπική εκπαίδευση, γιατί πρέπει παράδειγμα, να τους διδάξω πως παράδειγμα να διαχειριστούν μηχανήματα γραφείου, όπως το φωτοτυπικό, ο υπολογιστής, η αριθμομηχανή. Επίσης πως να κάνουν αρχειοθέτηση, ταξινόμηση κτλ. κτλ. πως γίνονται οι αγορές, οι πωλήσεις. Τέλος πάντων αυτά τα πράγματα είναι ουσιαστικά εργαστηριακά μαθήματα, δεν είναι θεωρητικά, οπότε

δυστυχώς είναι πολύ δύσκολο να ωφελήσει η τηλεεκπαίδευση δηλαδή η εξ αποστάσεως τηλεεκπαίδευση έναν δικό μου μαθητή ως προς τα δικά μου μαθήματα.

- Πώς αντιμετωπίζεις τις δυσκολίες που προκύπτουν σε καθημερινό πλαίσιο;

- Στην δια ζώσης ή στην εξ αποστάσεως; Γιατί αυτήν τη στιγμή εξ αποστάσεως δεν κάνουμε.

- Κυρίως στην εξ αποστάσεως ή από πέρσι που κάναμε.

- Ωραία-ωραία. Στην εξ αποστάσεως όταν κάναμε την άνοιξη την περασμένη προσπάθησα μέσω διαδικτυακών παιχνιδιών όπως για παράδειγμα ένα παιχνίδι που είναι η monopoly. Η monopoly ουσιαστικά βάζει το κάθε άτομο, τον εκπαιδευόμενο να κάνει αγοραπωλησίες να αναλάβει εντολές και αποφάσεις, διαχείριση του χρήματος να δώσει χρήματα, να πάρει ρέστα, να έχει την τράπεζα, τέλος πάντων ουσιαστικά μέσω αυτού του διαδικτυακού παιχνιδιού προσπάθησα να τους διδάξω και να τους υπενθυμίσω κιόλας τις γνώσεις που έχουν. Από εκεί και μετά έδωσα φωτοτυπίες με ασκήσεις, με προβλήματα αγοράς-πώλησης γενικότερα, και επίσης τους έβαλα να χρωματίσουν και να κόψουν τα χαρτονομίσματα, τα κέρματα ώστε να έχουν επαφή γενικότερα με την έννοια του χρήματος. Αυτά βασικά σε πρώτη φάση.

Πάμε στον πέμπτο θεματικό άξονα

Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

- Ποια τα συναισθήματα σου από το πρόγραμμα τηλεεκπαίδευσης που παρείχες;

- Η αλήθεια είναι ότι, καταρχάς μου δημιούργησε λίγο ανασφάλεια, ανασφάλεια στο γεγονός ότι οι εκπαιδευόμενοι, θα καταφέρουν, γιατί είναι είπαμε, ενταγμένα είναι άτομα με αναπηρίες, αν θα κατορθώσουν ουσιαστικά να αποκωδικοποιήσουν τις ερωτήσεις που τους θέτω στα φυλλάδια και αν θα απαντήσουν σωστά, γιατί άλλο στην τυπική εκπαίδευση που από κοντά μπορώ και τους εξηγώ, γιατί μη ξεχνάμε, ότι

αλλιώς πρέπει να δώσεις εξηγήσεις για την εκάστοτε άσκηση, σε ένα παιδί με αυτισμό αλλιώς με δυσλεξία, αλλιώς με νοητική στέρωση κτλ. κτλ. οπότε είχα έτσι αυτή την αγωνιά γενικότερα κατά κύριο λόγο. Τώρα εντάζει ευτυχώς αυτήν την περίοδο δεν είχαμε την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

- *Πώς ήταν η συνεργασία σου με τον διευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων;*

- Σε γενικές γραμμές δεν είχα κανένα πρόβλημα. Αντιθέτως υπήρχε υποστήριξη. Κατά τη διάρκεια του lockdown, τέλος πάντων, υπήρχε επαφή γενικότερα με τη διεύθυνση του σχολείου. Ανεβάζαμε στην ιστοσελίδα τις ασκήσεις και τις εργασίες κτλ. γενικότερα ήταν πολύ συνεργάσιμοι. Δεν έχω κάποιο παράπονο, όπως και οι καθηγητές οι συνάδερφοι, πιστεύω ότι στάθηκαν και αυτοί αξιοπρεπώς όπου πρώτη φορά κάναμε την τηλεκπαίδευση, γιατί είδα αρκετούς συνάδερφους να ανεβάζουν ασκήσεις και γενικότερα μαθήματα.

- *Πώς αξιολογείς το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που εφόρμισες στους μαθητές σου;*

- Εντάζει πάρα τα προβλήματα που υπήρξαν γενικότερα και με την απειρία και από την πλευρά των εκπαιδευτικών, και από την πλευρά των εκπαιδευομένων, αλλά και από την πλευρά της κυβέρνησης γενικότερα, θεωρώ ότι ήτανε μια αξιόλογη προσπάθεια, βέβαια με άριστα το 10 δεν θα έβαζα πάνω από 6, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν είναι μια καλή πρώτη προσπάθεια η οποία μπορώ να πω ότι ουσιαστικά είναι πετυχημένη. Μπορεί να είναι 6 ο βαθμός στα 10 αλλά το θεωρώ επιτυχημένο. Δεν μπορείς να πας αμέσως στο 8, στο 9, στο 10.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα των μαθητών σου που εισέπραξες μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης;*

- Κυρίως χαρά γιατί αυτά τα παιδιά δεν τους αρέσει να περιορίζουν το χώρο ακόμα και αν είναι ο δικός τους χώρος, και γενικότερα ήταν πολύ χαρούμενα όταν επέστρεψαν στο σχολικό περιβάλλον και είδανε και εμένα αλλά και άλλους εκπαιδευτικούς, κυρίως χαρά.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών σου;*

- Η αλήθεια είναι ότι δεν είχα επαφή με τους γονείς των μαθητών μετά από την τηλεκπαίδευση, αλλά από ότι μου μετέφεραν έτσι οι μαθητές, θεωρώ ότι ήταν ικανοποιημένοι, αν βέβαια έτσι τώρα ένα σχόλιο, θεωρώ ότι αν έμεναν απολύτως ικανοποιημένοι ή πάρα πολύ ικανοποιημένοι τότε δεν θα επιδίωκαν ουσιαστικά, στα παιδιά τους να μην κλείσουν τώρα αυτήν την περίοδο που κλείσανε όλες οι δομές εκπαίδευσης, γιατί η ειδική αγωγή ήταν η μόνη που έμεινε ανοιχτή, άρα σκέφτομαι και το ενδεχόμενο δηλαδή με βάζει σε σκέψεις, μήπως οι γονείς δεν έμειναν ικανοποιημένοι από την τηλεκπαίδευση, και ήθελαν να παραμείνουν τα παιδιά διαζώσης ρισκάροντας ακόμα και την υγεία τους, μήπως κολλήσουν τον κορωνοϊό.

- *Από την εμπειρία σου τι αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης;*

- Σίγουρα καινούργια υλικοτεχνική υποδομή και στα σχολεία και σίγουρα κάποια υπό μορφή επιχορήγησης έστω, αγορά υλικοτεχνικής υποδομής για τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευόμενους και όχι παράδειγμα ένα τάμπλετ ή κάτι τέτοιο. Αν παράδειγμα ένα σπίτι έχει 3 παιδιά, αναγκαστικά πρέπει να επιδοτηθούν και τα 3 παιδιά όχι μόνο 1. Λοιπόν σίγουρα η υλικοτεχνική υποδομή γιατί από εκεί ξεκινάμε και από εκεί και μετά σίγουρα να υπάρξει κάποιο υπόβαθρο σαν σεμινάριο, κάποια εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και στα σχολεία εννοείται η υλικοτεχνική υποδομή έτσι; όχι μόνο για τους εκπαιδευόμενους και τους εκπαιδευτικούς.

- *Ποιες είναι οι προτάσεις σου για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκπαίδευσης;*

- Καταρχάς πιστεύω ότι θα έπρεπε να υπάρχει ένας οδηγός σπουδών τηλεκπαίδευσης που ουσιαστικά να το πω έτσι σε εισαγωγικά, να υπάρχουν οδηγίες το πως μπορεί το εκάστοτε παιδί, μιλάω για την ειδική αγωγή πάντα, να εκπαιδευτεί γιατί αλλιώς θα διδάξεις σε έναν αυτιστικό, αλλιώς σε έναν με νοητική στέρηση αλλιώς με σύνδρομο down το ίδιο αντικείμενο πάντα. Άρα λοιπόν θα πρέπει να υπάρχει ένας οδηγός σπουδών, για την τηλεκπαίδευση μιλάω, έτσι που να καλύπτει αυτές τις ανάγκες να σου λέει δηλαδή how how πως να το κάνεις για μένα αυτό είναι το βασικότερο.

- *Θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;*

- Όχι πιστεύω στα κάλυψα πλήρως με τις απαντήσεις μου τις ερωτήσεις σας.

- Ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ για τη συνεργασία.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΟΣ/Η 11

Δημογραφικά στοιχεία:

Φύλο : Γυναίκα

Ειδικότητα: Γεωπόνος ΠΕ 88. 04

Ηλικία: 40-49

Υπηρεσιακή κατάσταση: Αναπληρώτρια

Χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσιες σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής: 3-9

Επιμόρφωση στις ΤΠΕ : Ναι

Σχολική μονάδα υπηρετήσης σχολικού έτους 2020/2021: ΕΠΑΛ

Τοποθεσία σχολικής μονάδας: Αττική

Επίπεδο Σπουδών: Πανεπιστημιακό

Τίτλος πτυχίου: Τμήμα Γεωπονίας

Μεταπτυχιακό στην Γενική Αγωγή: Ναι

Δεύτερο Μεταπτυχιακό : Όχι

Μεταπτυχιακό στην Ειδική Αγωγή: Όχι

Σεμινάριο στην Ειδική Αγωγή: Ναι

Διδακτορικός Τίτλος: Όχι

Δεύτερο Πτυχίο : Ναι

Δεύτερο Πτυχίο : Όχι

Πρώτος θεματικός άξονας

Απόψεις εκπαιδευτικών για τον προσδιορισμό της τηλεκπαίδευσης.

- Πως ορίζεις την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;

- Είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να συνδεθούμε εκπαιδευτικοί και μαθητές σε διαδικτυακή σελίδα, και να γίνει μ' αυτόν τον τρόπο και η διδασκαλία και η εκπαιδευτική διαδικασία.

- Ποια είναι η άποψη σου για τις δυνατότητες της τηλεκπαίδευσης;

- Θεωρώ πως είναι πάρα πολλή θετική, αυτή η δυνατότητα, ειδικά σ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες. Θα μπορούσαν βέβαια να βελτιωθούν κάποια πράγματα, αλλά είναι πολύ θετικό που υπάρχει αυτή η δυνατότητα, έτσι ώστε να είναι ενεργή η εκπαιδευτική διαδικασία.

- *Ποια είναι η άποψη σου για τα εμπόδια της τηλεκπαίδευσης;*

- Υπάρχουν όχι τόσο συχνά, βέβαια, προβλήματα όσον αφορά τη σύνδεση. Πολλές φορές δε λειτουργούν τα ηχεία, δεν είναι καλή η σύνδεση οπότε δεν μπορούμε να μπούμε καν στην τηλεδιάσκεψη, τέτοιου είδους θέματα. Αλλά ευτυχώς δεν είναι συχνά αυτά τα προβλήματα.

- *Από την εμπειρία σου περιέγραψε ένα πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που έχεις εφαρμόσει στην σχολική τάξη.*

- Πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης Στέλλα εννοείς, ένα μάθημα που διδάσκω;

- *Ακριβώς.*

- Ωραία. Υπάρχει η σύνδεση με το προηγούμενο μάθημα, στη συνέχεια όταν πρόκειται για θεωρητικό, γιατί έχουμε και θεωρητικά και εργαστηριακά μαθήματα, τα οποία με κάποιον τρόπο, πρέπει να γίνουν κι αυτά. Συνεχίζουμε με την παρουσίαση του μαθήματος με κάποιο power point, και αν υπάρχει η δυνατότητα θα δείξω κάποιο video για την εφαρμογή στην πράξη, γιατί πολλά από τα δικά μας τα μαθήματα είναι και εφαρμοζόμενα, θα συνεχίσουμε με ερωτήσεις και συζήτηση με τους μαθητές, και θα κάνουμε και μια σύνδεση με το επόμενο μάθημα στο τέλος του μαθήματος, και ενδεχομένως να τεθούν και κάποιες εργασίες ή κάποιες ερωτήσεις για απάντηση για την επόμενη φορά που θα έχουμε ξανά μάθημα.

- *Ποια εκπαιδευτικά εργαλεία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας χρησιμοποιήσες για να προσαρμόσεις το μάθημα σου στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών σου;*

- Τις παρουσιάσεις, διαδικτυακά βιβλία που υπάρχουν, οπότε μπορούμε να μοιραζόμαστε στην επιφάνεια εργασίας όλοι την ίδια σελίδα του μαθήματος. Εκπαιδευτικά video και επίσης έχω χρησιμοποιήσει κατά καιρούς διάφορες ασκήσεις την ώρα του μαθήματος, ειδικά στο πρόγραμμα της Webex υπάρχει αυτή η δυνατότητα, παράδειγμα μπορεί ο μαθητής να μου κάνει κάποια αντιστοίχιση, να πάρει το μολυβάκι και να κάνει μια αντιστοίχιση, μπορεί να συμπληρώσει ένα σταυρόλεξο. Υπάρχουν τέτοιες δυνατότητες, οπότε όλα αυτά έχουν χρησιμοποιηθεί.

Δεύτερος θεματικός άξονας

Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση.

- Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες γενικής αγωγής;

- Τα ζητήματα κατ' αρχήν είναι η πρόσβαση, ισότιμη, όλων των μαθητών σ' αυτή τη διαδικασία. Δυστυχώς πολλά παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να έχουν υπολογιστή, οπότε εκεί τίθεται ένα θέμα μεγάλο γιατί θα είναι υποχρεωμένοι μέσω κινητού ή μέσω τάμπλετ, απλά να ακούν και όχι πολλές φορές να συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα, οπότε εκεί υπάρχει ένα μεγάλο πρόβλημα με μια μερίδα των μαθητών αρκετά σημαντική, οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση σε υπολογιστή. Πολλές φορές υπάρχει μόνο ένας υπολογιστής στην οικογένεια και κανένας, ειδικά στα επαλ, πολλά παιδιά είναι από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, και δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν υπολογιστή ή laptop κ. τ. λ, οπότε συνδέονται από κάποιο κινητό. Σ' αυτή την περίπτωση δε γίνεται σωστά το μάθημα αλλά δυστυχώς δεν υπάρχει άλλος τρόπος, θα έπρεπε όλα τα παιδιά να έχουν υπολογιστή, για να γίνει καλύτερα η διδασκαλία.

- Δυνατότητες;

- Οι δυνατότητες είναι ότι υπάρχει πλέον αυτή η δυνατότητα το πρόγραμμα της Swisco περιέχει πολλά χρήσιμα εργαλεία, είναι κάτι που δεν υπήρχε στο παρελθόν, οπότε αν βελτιωθούν κάποια πράγματα που αφορούν τη σύνδεση. Αν όλοι έχουν στην διάθεσή τους, τότε θα μπορούσε να λειτουργήσει πιο επικοινωνιακά, ειδικά σε τέτοιες δύσκολες συνθήκες.

- Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής;

- Σ' αυτή την περίπτωση τα πράγματα είναι πιο δύσκολα, γιατί τα παιδιά δεν έχουν την ευχέρεια τα παιδιά να χειριστούν τον υπολογιστή, το πρόγραμμα και τα διάφορα εργαλεία του συστήματος, του προγράμματος, με αποτέλεσμα να χρειάζονται κάποιον ενήλικα κοντά τους ή γονιό ή αδελφό κ. τ. λ. , που θα τους βοηθήσει. Αυτό δεν είναι πάντα εφικτό δεν μπορούν όλες οι οικογένειες είτε γιατί εργάζονται, είτε γιατί έχουν άλλες υποχρεώσεις να είναι δίπλα στα παιδιά, οπότε αυτό το καθιστά αυτόματα πολύ δύσκολο. Και δεύτερον θεωρώ ότι τα παιδιά ειδικότερα στην ειδική αγωγή, έχουν ακόμη μεγαλύτερη ανάγκη την

αμεσότητα, της φυσικής διδασκαλίας, οπότε σίγουρα δεν είναι ότι καλύτερο, από την άλλη όμως από το να είναι σ' ένα σπίτι και να μην κάνουν τίποτα, σίγουρα και μια τέτοια επαφή, σίγουρα τους κάνει καλό.

- Ποια η άποψη σου για τη στελέχωση σε ανθρώπινο δυναμικό καθώς και για τον διαθέσιμο εξοπλισμό των σχολείων;

- Θεωρώ ότι ο εξοπλισμός των σχολείων είναι σχεδόν ανύπαρκτος, είναι πολύ μικρός. Οι υπολογιστές που έχουμε είναι απαρχαιωμένοι και έχουν πάρα πολλά προβλήματα. Επίσης όσον αφορά αυτό υπάρχουν πάρα πολλά κενά στα σχολεία, οπότε τα κενά αυτά αναπληρώνονται από μας τους ίδιους κάθε χρόνο, τους αναπληρωτές. Ωστόσο όμως οι αναπληρωτές δεν έχουν τη δυνατότητα κάθε χρόνο να είναι στο ίδιο σχολείο, με αποτέλεσμα αυτό να δημιουργεί προβλήματα. Κάθε χρόνο να αλλάζει το προσωπικό και αυτό δε βοηθάει ούτε στους μαθητές ούτε στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέχρι να έρθει ένας νέος αναπληρωτής, φτάνει και να καταλάβει ή να γνωρίσει, να δει λίγο τα θέματα του κάθε σχολείου έχει περάσει η μισή σχολική χρονιά. Οπότε μέχρι το τέλος μετά πρέπει να φύγει και ξανά η διαδικασία επαναλαμβάνεται την επόμενη χρονιά. Θα πρέπει να γίνουν μόνιμοι διορισμοί, οι καθηγητές να είναι στα σχολεία τους, για να μπορούν να χτίζουν εκεί πέρα μια δουλειά μακροπρόθεσμα, διαφορετικά κάθε χρόνο με νέο εκπαιδευτικό προσωπικό είναι δύσκολο να υπάρχει καλή συνέχεια σ' ένα σχολείο.

- Πώς αξιολογείς τις επιμορφωτικές σου ανάγκες σε θέματα τηλεεκπαίδευσης;

- Θεωρώ πως υπήρξαν δυνατότητες συνέχεια μας έστελναν από το σχολείο και υλικό, τώρα μάλιστα υπάρχει και μια πρόσκληση για όσους εκπαιδευτικούς θέλουν να παρακολουθήσουν μαθήματα. Μας ενημέρωσαν όμως και διάφοροι μόνιμοι εκπαιδευτικοί, για τις δυνατότητες του προγράμματος που χρησιμοποιούμε, οπότε θεωρώ τουλάχιστον για εμένα που κατέχω και την τεχνολογία πως ήταν αρκετή για τις ανάγκες μας. Ενδεχομένως για κάποιον μεγαλύτερο άνθρωπο που δεν έχει τόσο εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες να μην ήταν επαρκής αυτή η ενημέρωση που έγινε, για εμένα όμως προσωπικά ήταν επαρκής.

Τρίτος θεματικός άξονας

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων.

- Από την εμπειρία σου πιστεύεις πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης το οποίο ενισχύει την ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο της πανδημίας και συμβάλλει στην εκπαιδευτική διαδικασία; Και αν ναι με ποιο τρόπο;

- Ναι σίγουρα βοηθάει, γιατί δημιουργεί ασφάλεια, όπως είπες Στέλλα, δε χρειάζεται να συνωστιζόμαστε πλέον. Μπορούμε από την ασφάλεια του σπιτιού μας να συμμετέχουμε ενεργά, σίγουρα δεν είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ίδια με τη διά ζώσης, αλλά παρ' όλα αυτά βοηθάει και τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς να έχουν μια ενεργό επαφή και συμμετοχή, έτσι ώστε να μη χάνεται πολύτιμος χρόνος, να μη χάνονται τα μαθήματα, έστω και μ' αυτόν τον τρόπο, είναι πάρα πολύ καλό που υπάρχει αυτή η δυνατότητα.

- Κατά την άποψη σου η τηλεεκπαίδευση έχει επιφέρει αλλαγές στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των μαθητών που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο; Και αν ναι ποιες;

- Ναι έχει επιφέρει αλλαγές, κατ' αρχήν και μόνο το ότι πάρα πολλοί εκπαιδευτικοί μπήκαν στην διαδικασία της τηλεεκπαίδευσης, αυτό τους έκανε να είναι γνώστες σε καλύτερο βαθμό των νέων τεχνολογιών, των παρουσιάσεων. Εξοικειώθηκαν μ' αυτές τις τεχνολογίες και εκπαιδευτικοί και μαθητές, με αποτέλεσμα πολλές φορές να δίνεται και η δυνατότητα που δεν υπάρχει στη σχολική τάξη των ελληνικών σχολείων, τα παιδιά να βλέπουν παρουσιάσεις και εκπαιδευτικά video, που δεν είχαν τη δυνατότητα προηγουμένως. Δυστυχώς στα ελληνικά σχολεία είναι πάρα πολλοί λίγοι οι υπολογιστές, ελάχιστες οι αίθουσες, συνήθως όλοι τις ζητάνε και δεν υπάρχει εύκολα πρόσβαση, με αποτέλεσμα τόσα χρόνια το μάθημα να γίνεται σε μια αίθουσα, που δεν υπήρχαν αυτές οι νέες τεχνολογίες. Ενώ τώρα με τον τρόπο αυτό οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να βλέπουν παρουσιάσεις, να βλέπουν video που δεν είχαν προηγουμένως και θεωρώ ότι αυτό είναι πολύ βοηθητικό. Επίσης τα βιβλία είναι αρκετά παλιά, ειδικά εμείς που έχουμε και στατιστικές, μελέτες και δεδομένα στα βιβλία που πρέπει τα παιδιά να γνωρίζουν, τα βιβλία μας είναι γραμμένα προ 20ετίας, τα δεδομένα που υπάρχουν είναι πολύ παλιά. Με τις παρουσιάσεις τώρα δίνεται η δυνατότητα τα παιδιά να βλέπουν νέα δεδομένα, πολύ εύκολα από το σπίτι τους μια παρουσίαση, να βλέπουν εικόνες, να βλέπουν video που δεν μπορούσαν να δουν στην σχολική αίθουσα.

Τέταρτος θεματικός άξονας

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους.

- Από την εμπειρία σου υπάρχουν ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο μάθημα κατά την εφαρμογή της τηλεεκπαίδευσης διδάσκοντας σε σχολείο γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης; Και αν ναι ποιες είναι αυτές;

- Όσον αφορά το δικό μου μάθημα, επειδή περιέχει και εργαστήρια, τα οποία εργαστήρια είναι βιωματικά, για παράδειγμα οι μαθητές πρέπει να μάθουν πως γίνεται η σπορά, πως γίνεται η περιποίηση ενός φυτού. Αυτά πλέον τα έχουν χάσει, δεν μπορούν ενεργά να συμμετέχουν σ' αυτό το βίωμα, οπότε εκεί, ναι έχει χαθεί ένα μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Και μπορεί να αναπληρωθεί μόνο βλέποντας κάποια εκπαιδευτικά video, δεν μπορούν να βιώσουν όμως τη διαδικασία μέσα στη σχολική τάξη, εκεί ειδικά για τα εργαστήρια έχει χαθεί ένα κομμάτι μεγάλο, με την τηλεεκπαίδευση, αλλά δεν υπάρχει και τρόπος να αναπληρωθεί το εργαστήριο αυτή τη στιγμή τουλάχιστον.

- Πώς αντιμετωπίζεις τις δυσκολίες που προκύπτουν σε καθημερινό πλαίσιο;

- Τις δυσκολίες όσον αφορά τη σύνδεση δυστυχώς δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι, απλά πολλές φορές μπορεί να χρειαστεί να επαναλάβουμε κάποια πράγματα, πολλές φορές οι μαθητές λόγω προβλημάτων της σύνδεσης πετάγονται από την τηλεδιάσκεψη πρέπει ξανά να τους κάνεις δεκτούς, να ξαναπείς τα ίδια πράγματα, οπότε χάνεται ένας χρόνος εκεί πέρα. Οπότε όσον αφορά τη σύνδεση είναι ένα μεγάλο πρόβλημα, προσπαθούμε να το αναπληρώσουμε στέλνοντας υλικό στο e-class ή απευθείας στα e-mail τους, εγώ προσωπικά στέλνω τις παρουσιάσεις μου στα e-mail των παιδιών, έτσι ώστε κάποιος αν έχασε κάτι, να έχει τη δυνατότητα στη συνέχεια να το δει στο σπίτι του.

Πέμπτος θεματικός άξονας

Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεεκπαίδευσης και την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

- Ποια τα συναισθήματα σου από το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που παρείχες;

- Η αλήθεια είναι ότι είμαστε ακόμα στη μέση της χρονιάς, και δεν ξέρω αν έχει αποδώσει όσο θα έπρεπε όλη αυτή η διαδικασία. Ωστόσο λαμβάνω θετικά σχόλια από τους μαθητές μου και μου λένε ότι ήταν ενδιαφέρον το μάθημα πάρα πολλές φορές, οπότε όταν ακούω τέτοια σχόλια και εγώ χαίρομαι. Σίγουρα είναι πολύ πιο απρόσωπο και ψυχρό να βλέπεις την οθόνη ενός υπολογιστή από το να έχεις το πρόσωπο απέναντί σου, αλλά προσπαθείς να κάνεις ενδιαφέρουσα όσο γίνεται αυτή την ώρα, έτσι ώστε να κερδίσουν όσο γίνεται περισσότερα πράγματα οι μαθητές. Επειδή είμαι και αναπληρώτρια δεν έχω προλάβει, είναι απρόσωπη φέτος η εκπαιδευτική διαδικασία, και μόνο που είσαι με τους μαθητές δένεσαι είναι πολύ διαφορετικό, από το να τους βλέπεις, από μια ψυχρή οθόνη υπολογιστή. Εγώ προσωπικά πήγα για πολύ λίγο καιρό στο σχολείο, όλο τον Οκτώβριο κλείναμε συνέχεια, γιατί είχαμε πάρα πολλά κρούσματα, οπότε επειδή είμαι και αναπληρώτρια νέα, για άλλη μια χρονιά κάθε χρόνο είμαι σε διαφορετικό σχολείο, θεωρώ ότι δεν πρόλαβα να δεθώ με τους νέους μου μαθητές όσο θα ήθελα. Οπότε σίγουρα αυτό είναι ένα πρόβλημα δε νοιώθεις τη ματιά τους, δε νοιώθεις την ικανοποίησή τους τόσο έντονα, παρά μόνο αν σου πουν κάτι, αυτό.

- Πώς ήταν η συνεργασία σου με τον διευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων;

- Ήταν άσπογη δεν είχα κανένα πρόβλημα, είχαμε πολλή καλή συνεργασία. Όλοι προσπαθούσανε να βοηθήσουν ώστε να έχουμε ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Γενικά είμαι πολύ ευχαριστημένη από το σχολείο μου φέτος.

- Πώς αξιολογείς το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που εφάρμοσες στους μαθητές σου;

- Προσπαθώ να κάνω ότι καλύτερο μπορώ, ωστόσο επειδή πολλοί μαθητές μου δεν έχουν πρόσβαση σε υπολογιστή και συνδέονται μόνο από κινητό. Εκεί έχουμε θέματα γιατί δεν μπορούν, δεν μπορώ να τους ακούσω, άλλοι δεν έχουν μικρόφωνο, είναι πιο απρόσωπο πολλές φορές. Βλέπω απλά κάποιον και για να δω ότι συμμετέχει θα πρέπει να γράψω στο chat, θα πρέπει να αφιερώσω ένα χρόνο πολύ παραπάνω, και πάλι χωρίς να έχω τα επιθυμητά αποτελέσματα. Δεν είναι εύκολο όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα όλων των παιδιών να έχουν υπολογιστή και δυστυχώς στο επαλ είναι μεγάλο το πρόβλημα αυτό.

- Ποια είναι τα συναισθήματα των μαθητών σου που εισέπραξες μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης;

- Θεωρώ ότι έμειναν ικανοποιημένοι οι μαθητές μου, γιατί τους ετοιμάζω κάθε φορά πάρα πολύ υλικό προσαρμοσμένο στο μάθημα και στις ανάγκες τους. Ωστόσο υπάρχουν σχόλια μαθητών που μου έχουν πει ότι θα προτιμούσαν να είναι στο σχολείο και όχι στο σπίτι, το καταλαβαίνω δεν είναι το ίδιο, είναι πολύ διαφορετικό φέτος, αλλά είναι αναγκαίο κακό δυστυχώς, έτσι όπως έχει εξελιχθεί η κατάσταση με τον κορωνοϊό.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών σου;*

- Μου έχει τύχει μια φορά μόνο, δεν είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα αυτό. Μου έχει τύχει μια μητέρα να παρακολουθεί, χωρίς να το ξέρω φυσικά, και κάποια στιγμή με διέκοψε, και κάτι με ρώτησε. Ακόμη δεν έχουμε μιλήσει με γονείς, σε εμένα προσωπικά δεν έχει τύχει να ρωτήσει κάποιος οτιδήποτε από τους γονείς των μαθητών μου.

- *Από την εμπειρία σου τι αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκαίδευσης;*

- Θα πρέπει με κάποιο τρόπο η σύνδεση να είναι καλή, να μην έχουμε συνέχεια αυτές τις αποσυνδέσεις ή τα διάφορα προβλήματα με τον ήχο, οπότε αυτό είναι ένα τεχνικό θέμα που πρέπει να βελτιωθεί. Δεύτερον πρέπει όλοι οι μαθητές να μπορούν να έχουν σωστή πρόσβαση στην τηλεκαίδευση και αυτό σημαίνει να έχουν υπολογιστή και όχι κινητό για να μπαίνουν στην τηλεκαίδευση. Τώρα όσον αφορά τα εργαλεία του προγράμματος θεωρώ ότι είναι αρκετά καλά, δεν θεωρώ ότι εκεί πέρα υπάρχει μεγάλη ανάγκη για εκσυγχρονισμό πιο πολύ χρειάζεται η σύνδεση και η πρόσβαση.

- *Ποιες είναι οι προτάσεις σου για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεκαίδευσης;*

- Θα πρέπει να επιδοτηθούν, ενδεχομένως, οικογένειες που δεν έχουν τη δυνατότητα να πάρουν υπολογιστές στα παιδιά τους, έτσι ώστε να αποκτήσουν όλοι, όλοι οι μαθητές κάποιον υπολογιστή, και να μη χρειάζεται να συνδέονται από το κινητό, ή από το κινητό της μαμάς. Επίσης θα μπορούσε να γίνει μια επιμόρφωση σε μεγαλύτερους συναδέλφους, καλύτερη, γιατί εκείνοι είναι που αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες, και όχι οι πιο νέοι εκπαιδευτικοί. Κάποια άλλη πρόταση; Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι άλλο τώρα. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες, υπάρχει η δυνατότητα να ανεβάζουμε υλικό στο e-class, μπορούμε να στέλνουμε ότι θέλουμε στα e-mail των παιδιών. Όσον αφορά τα εργαστήρια υπάρχει ένα θέμα βέβαια, που σου είπα, εκεί δεν μπορεί να

πραγματοποιηθούν εργαστήρια, δυστυχώς, εκεί πραγματικά αν δεν υπάρχει φυσική πρόσβαση στο σχολείο, δεν νομίζω ότι μπορούν να υλοποιηθούν τα εργαστήρια, όπως θα έπρεπε. Εκεί πέρα μόνο θα έπρεπε να μειωθούν πάρα πολύ οι μαθητές και να έρχονται κάποιες ώρες να κάνουν τα εργαστήρια, αλλά σίγουρα αυτό δεν είναι τόσο εύκολο, απαιτεί επί πλέον πρόσληψη προσωπικού, που μάλλον δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα αυτή τη στιγμή.

- *Θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;*

- Γενικότερα θεωρώ ότι ήτανε μια καλή προσπάθεια με την τηλεκπαίδευση να μείνουν τα παιδιά σε επαφή, με την εκπαιδευτική χρονιά, σίγουρα όμως υπάρχουν πράγματα που μπορούν να βελτιωθούν, έτσι ώστε να γίνει το μάθημα ακόμη καλύτερο, αυτά που είπα και προηγουμένως, αυτά Στέλλα δεν έχω κάτι άλλο.

- *Ευχαριστώ πολύ.*

ΣΥΝΝΕΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΟΣ /Η 12

Δημογραφικά στοιχεία :

Φύλο : Άνδρας

Ειδικότητα: Κοινωνικής εργασίας ΠΕ 18. 09

Ηλικία: 23-30

Υπηρεσιακή κατάσταση: Αναπληρωτής.

Χρόνια προϋπηρεσίας σε δημόσιες σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής: 3-9

Επιμόρφωση στις ΤΠΕ : Όχι.

Σχολική μονάδα υπηρετήσης σχολικού έτους 2020/2021: ΕΕΕΕΚ

Τοποθεσία σχολικής μονάδας: Λακωνία

Επίπεδο Σπουδών: Πανεπιστημιακό

Τίτλος πτυχίου: Κοινωνική εργασία.

Μεταπτυχιακό στην Γενική Αγωγή: Όχι.

Δεύτερο Μεταπτυχιακό : Όχι.

Μεταπτυχιακό στην Ειδική Αγωγή: Όχι.

Σεμινάριο στην Ειδική Αγωγή: Όχι.

Διδακτορικός Τίτλος: Όχι

Πρώτος θεματικός άξονας

Απόψεις εκπαιδευτικών για τον προσδιορισμό της τηλεκπαίδευσης.

- Πως ορίζεις την έννοια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας;

- Της εξ αποστάσεως διδασκαλίας; Είναι η διδασκαλία που ουσιαστικά γίνεται, δε γίνεται σε μια τάξη, γίνεται σε μια εικονική τάξη, στην οποία ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να ολοκληρώσει την ύλη που πρέπει να βγάλει, αλλά όλα αυτά μέσα από έναν υπολογιστή, μέσα από την οθόνη του υπολογιστή, τα ακουστικά και τα ηχεία.

- Ποια είναι η άποψη σου για τις δυνατότητες της τηλεκπαίδευσης;

- Θεωρώ ότι υπάρχουν αρκετές δυνατότητες για την τηλεκπαίδευση. Βέβαια θεωρώ ότι είμαστε ακόμα σε ένα πολύ αρκετό αρχικό στάδιο που δεν έχει δουλευτεί ουσιαστικά σε κανένα σχολείο, παρόλα αυτά λόγω του ότι είναι ίσως η πρώτη χρονιά που αναγκαστικά δουλεύουμε με αυτόν τον τρόπο, θεωρώ ότι ίσως χάνει σε αρκετά σημεία, υπολείπεται σε αρκετά.

- Ποια είναι η άποψη σου για τα εμπόδια της τηλεκπαίδευσης;

- Τα βασικά εμπόδια θεωρώ της τηλεκπαίδευσης, είναι ότι προφανώς δεν έχει ο κάθε μαθητής τη δυνατότητα να συνδεθεί στο ιντερνέτ ή μπορεί να μην έχει τον εξοπλισμό, όπως ένας υπολογιστής. Επίσης, όπως έχουμε αντιμετωπίσει ήδη αρκετά προβλήματα, ας πούμε, η πλατφόρμα που χρησιμοποιεί το υπουργείο παιδείας και διάφορα άλλα μικροπροβλήματα όπως είναι προβλήματα ήχου, προβλήματα με το ιντερνέτ, τα οποία προφανώς σου κάνουν ακόμα πιο δύσκολη την όποια προσπάθεια, για να κάνουμε ένα σωστό και κανονικό μάθημα.

- *Από την εμπειρία σου περιέγραψε ένα πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που έχεις εφαρμόσει στην σχολική τάξη.*

- Αυτή τη στιγμή, θεωρώ ότι μια πολλή καλή πλατφόρμα που υπάρχει είναι η πλατφόρμα Αίσωπος, η οποία, το μεγάλο θεωρώ bonus της πλατφόρμας είναι ότι περιλαμβάνει διάφορα υλικά, δηλαδή διαδραστικό υλικό το οποίο αναπτύσσεται το οποίο μπορεί να είναι χρήσιμο ιδιαίτερα στους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την ειδική αγωγή.

- *Ποια εκπαιδευτικά εργαλεία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας χρησιμοποίησες για να προσαρμόσεις το μάθημα σου στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών σου;*

- Ίσως ένα μεγάλο bonus είναι ότι μπορείς εύκολα να μοιραστείς με τους μαθητές σου όχι μόνο την οθόνη σου, αλλά και κάποια video ...εύκολα, σε κάποιες διευθύνσεις οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν ασκήσεις, το οποίο ναί μεν το θεωρώ αρκετά βοηθητικό, αλλά και πάλι νομίζω ότι από το αποτέλεσμα κρίνοντας, ακόμα και αυτά μπορούσαν να γίνουν πολύ πιο εύκολα, όχι εξ αποστάσεως, αλλά δια ζώσης.

Δεύτερος θεματικός άξονας

Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική που διέπει την τηλεκπαίδευση.

- *Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν στις σχολικές μονάδες γενικής αγωγής;*

- Όπως, είπα και πριν, θεωρώ ότι βρισκόμαστε ακόμα σε αρχικό στάδιο, δηλαδή δεν έχουμε εξασκηθεί καθόλου τόσο τα παιδιά όσο και οι εκπαιδευτικοί σ' αυτό τον τρόπο εκπαίδευσης, τηλεκπαίδευσης, και έτσι πολύ απλά βασικά προβλήματα έχουν δημιουργηθεί πολλές φορές, όπως για παράδειγμα τους .... πολλές τάξεις περιλαμβάνουν 20 και 30 παιδιά. Μετά αυτό που γίνεται μέσω

τηλεκπαίδευσης, υπάρχουν πολλά προβλήματα από διάφορα παιδιά τα οποία, κάποιος μπορεί να μην ακούει, κάποιος, να μην ακούμε εμείς κάποιον μαθητή ή να μη βλέπει την οθόνη. Αυτό πολλές φορές οδήγησε σε μια καθυστέρηση στο μάθημα των 5-15 λεπτών, και φυσικά κάποιιοι μαθητές δεν μπορούσαν να συνδεθούν στο ιντερνέτ ή δεν είχαν χώρο, δεν είχαν κάποιο δωμάτιο λόγω του ότι μπορεί να είχαν πολλά παιδιά μέσα στο σπίτι. Επίσης κάποια παιδιά, μικρότερες τάξεις, που δεν είχαν τις γνώσεις, καταλαβαίνετε πως δουλεύουν οι γονείς, δεν είναι τόσο απλό για ένα παιδί να συνδεθεί στο ιντερνέτ, που να κοιτάζει τα mail ή να βρει κάποιο link. Τα οποία θεωρώ βασικά προβλήματα και θα έπρεπε ίσως να πάρει και μορφή εκπαίδευσης πάνω σ' αυτά, στο σχολείο.

- *Δυνατότητες;*

- Δυνατότητες. Θεωρώ ότι υπάρχει αρκετό υλικό στο διαδίκτυο και μπορούμε να βρούμε αρκετές ίσως πλατφόρμες και αρκετά μέσα που να χρησιμοποιηθούν, όπως π. χ. video ή κάποια μουσεία π. χ. που έχουν εικονικές ξεναγήσεις, κάποια πράγματα αναπαράστασης κάποιων μαχών, τα οποία μπορούν πολύ εύκολα να δοθούν στα παιδιά και να τα δείξουν στα παιδιά, να αποκτήσουν και ένα παραπάνω ενδιαφέρον για το μάθημα, το οποίο θα μπορούσε να γίνει κανονικά, απρόσωπα σ' ένα βιβλίο.

- *Ποια ζητήματα και δυνατότητες προκύπτουν από την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης σε μαθητές που φοιτούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής;*

- Θεωρώ ότι εφ' όσον ήδη υπάρχουν τέτοια θέματα στις μονάδες γενικής αγωγής στη χρήση της τηλεκπαίδευσης θεωρώ ότι ίσως είναι σ' ένα βαθμό αδύνατον να πραγματοποιηθεί τηλεκπαίδευση σε μονάδες ειδικής αγωγής. Γιατί εφόσον υπάρχουν ήδη τα προβλήματα που προείπα, στα παιδιά γενικής αγωγής, στον τομέα της ειδικής αγωγής είναι πολύ πιο δύσκολο ένα παιδί, θεωρώ, να συγκεντρωθεί και να μην έχει την επαφή με τον όποιο εκπαιδευτικό, αλλά να την έχει με τον υπολογιστή. Θα πρέπει να συγκεντρωθεί να κάνει οτιδήποτε, είτε να περιλαμβάνει περιγραφή εικόνας, είτε κάποια κατάσταση, εικονική κατάσταση, ένα σενάριο το οποίο πρέπει να δώσει το παιδί, το οποίο θεωρώ ιδιαίτερα δύσκολο να πραγματοποιηθεί μέσω της τηλεκπαίδευσης.

- *Ποια η άποψη σου για τη στελέχωση σε ανθρώπινο δυναμικό καθώς και για τον διαθέσιμο εξοπλισμό των σχολείων;*

- Εντάξει, νομίζω προφανέστατα και νομίζω ότι τα περισσότερα χρόνια, σχεδόν όλα τα σχολεία παρουσιάζουν πολλά κενά, σε θέμα προσωπικού, και νομίζω και

ότι όλα τα χρόνια ποτέ δε συμπληρώθηκαν όλα τα κενά και όλες οι ανάγκες από τα σχολεία που τα ζήτησαν. Οπότε και προφανώς, χρειάζεται ακόμη περισσότερο προσωπικό στα περισσότερα σχολεία, αλλά χρειάζονται και τα μέσα, ακόμα και τα πράγματα όπως τάμπλετ, υπολογιστές και laptop. Θεωρώ πως έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες τα τελευταία χρόνια, αλλά και πάλι, όπως είπα πως είμαστε σε πολύ αρχικό στάδιο, και οι ανάγκες είναι μεγάλες και χρειάζονται ακόμα πολλά πράγματα, τόσο σε προσωπικό όσο και σε υλικά όπως είναι οι υπολογιστές, οι εκτυπωτές και τα λοιπά.

- Πώς αξιολογείς τις επιμορφωτικές σου ανάγκες σε θέματα τηλεκπαίδευσης;

- Θεωρώ ότι μεγάλο ρόλο παίζουν οι ηλικίες, οι οποίες και έχουν οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή ένας νεότερος εκπαιδευτικός, νομίζω ότι ήδη έχει κάποιες γνώσεις πάνω στους υπολογιστές και πάνω στην χρήση του ιντερνέτ για παράδειγμα, οπότε δε χρειάζεται και μεγάλη, ίσως και μεγάλη επιμόρφωση, δε χρειάζεται και κάποια ιδιαίτερη προσπάθεια από μέρους του για να καταφέρει να βρει πως θα γίνει το μάθημα και με ποιο τρόπο, δηλαδή θεωρώ ότι με κάποια εξάσκηση για μικρό χρονικό διάστημα μπορεί να τα καταφέρει. Αλλά δυστυχώς θεωρώ ότι οι μεγαλύτεροι, όπως και το έχω συναντήσει, ακόμη κάποιος εκπαιδευτικός είναι μεγαλύτερης ηλικίας, είναι πολύ λογικό να μην έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με το ιντερνέτ και τις όποιες δυνατότητες μπορεί να έχει μια οποιαδήποτε πλατφόρμα, όπως και δε χρειάζεται αρκετή προσπάθεια που προφανώς θα ήτανε πολύ πιο εύκολο γι' αυτόν αν θα υπήρχε κάποια επιμόρφωση σωστή, και όχι τώρα κάποια επιμόρφωση που δομείται πολύ γρήγορα, μόνο και μόνο για τις ανάγκες της περιόδου τώρα που πρέπει να γίνει, και θεωρώ ότι και οι ίδιοι θα είχαν μεγαλύτερη διευκόλυνση μ' αυτόν τον τρόπο.

Τρίτος θεματικός άξονας

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά με την επίδραση του COVID-19 στην τηλεκπαίδευση των ελληνικών σχολείων.

- Από την εμπειρία σου πιστεύεις πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο εκπαίδευσης, το οποίο ενισχύει την ασφάλεια των μαθητών κατά την περίοδο της πανδημίας και συμβάλλει στην εκπαιδευτική διαδικασία; Και αν ναι με ποιο τρόπο;

- Ναι, θα θεωρούσα ότι ίσως σαν συμπληρωματικό, δηλαδή όχι εξ ολοκλήρου, να γίνει μέσω τηλεκπαίδευσης το μάθημα, αν ίσως κάποιες ώρες, μπαίνοντας σε

κάποιες τάξεις, οι οποίες το παιδί θα μπορούσε να πάει στο σχολείο, και κάποιες άλλες ώρες ώστε να συμπληρωθεί το πρόγραμμα γινόντουσαν μέσω τηλεκπαίδευσης. Θα θεωρούσα ότι ναι μεν και εκεί χρειάζεται οργάνωση από το κάθε σχολείο, ώστε να οργανώσει τις όλες τάξεις, ποιες ώρες θα μοιραστούν, ποια μαθήματα θα κάνουμε εξ αποστάσεως, ποια όχι, αλλά θεωρώ ίσως ότι με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να είναι μια σωστή μέθοδος ώστε ούτε να μην υπάρχει συνωστισμός στα σχολεία, αλλά επίσης και το παιδί να μη χάσει ούτε την επαφή με τους φίλους του στο ίδιο το σχολείο, ώστε να πηγαίνει στο σχολείο, αλλά και να ολοκληρώνεται το μάθημά του και το κανονικό πρόγραμμα μέσω και της τηλεκπαίδευσης.

- Κατά την άποψη σου η τηλεκπαίδευση έχει επιφέρει αλλαγές στον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας των μαθητών που φοιτούν σε γενικό και ειδικό πλαίσιο; Και αν ναι ποιες;

- Σίγουρα έχει φέρει μεγάλες αλλαγές, είτε θα, θεωρώ όχι τόσο στυγνές όχι και τόσο στα ειδικά σχολεία γιατί νομίζω ότι δεν, ουσιαστικά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο, αλλά στα γενικά σχολεία είναι, θεωρώ ότι έχει φοβερές επιπτώσεις τόσο κυρίως στη ψυχολογία των παιδιών. Γιατί ναι μεν το μάθημα, νομίζω ότι τώρα πια έχει μπει σ' ένα σωστό δρόμο, μέσω της τηλεκπαίδευσης, και υπάρχουν ακόμη ίσως μικρές κάποιες δυσκολίες, αλλά η εμπειρία έχει φέρει προφανώς ιδιαίτερα αποτελέσματα, και προφανώς το μάθημα από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς θεωρώ είναι ίσως πολύ πιο αξιόλογο απ' ότι ήταν τις πρώτες μέρες που χρησιμοποιούσαμε την τηλεκπαίδευση. Αλλά τα παιδιά δε νομίζω πια, ότι ίσως χάνουν λίγο το ενδιαφέρον τους πια, και πολλές φορές έχουν εκφράσει την ανάγκη τους ότι θέλω να δω τον συμμαθητή μου, ή θέλω να πάω στο σχολείο, και θεωρώ ότι μπαίνουν και πολύ δύσκολα πια όρια μέσω του υπολογιστή, γιατί είναι δύσκολο να ελέγξεις τα παιδιά εκείνη την ώρα, είναι δύσκολο για οποιονδήποτε εκπαιδευτικό όταν έχει 30 παιδιά σε μια εικονική αίθουσα, να ξέρει ότι όλοι βρίσκονται εκεί, να ξέρει ότι όλοι συμμετέχουν στο μάθημα, και να ξέρει ότι όλοι είναι όντως στον υπολογιστή τους και δεν είναι κάποιος που δεν προσέχει εκεί και απλώς φαίνεται ότι υπάρχει μέσα σε μια αίθουσα.

Τέταρτος θεματικός άξονας

Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών σχετικά τις δυσκολίες που ανακύπτουν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στο μάθημα τους.

- Από την εμπειρία σου υπάρχουν ενδεχόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο μάθημα κατά την εφαρμογή της τηλεκπαίδευσης διδάσκοντας σε σχολείο γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης; Και αν ναι ποιες είναι αυτές;

- Οι δυσκολίες, που δυστυχώς δεν μπορείς να ελέγξεις, όπως πολλές φορές είπα, ότι ίσως κάποιος δεν έχει ιντερνέτ, ίσως ο εκπαιδευτικός να μην έχει ιντερνέτ, οπότε δεν μπορεί να συνδεθεί και τα παιδιά περιμένουν και ήδη χάνεται το μάθημα. Κάποια παιδιά που ίσως να έχουν πολλή φασαρία στο σπίτι τους και να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν. Επίσης πολλές φορές κάποιος ο οποίος μπορεί να μην ακούει ή να μη δουλεύουν τα ακουστικά του, να μη δουλεύουν τα ηχεία του, ή άλλο παιδί όπως για παράδειγμα δεν έχει ιντερνέτ στο σπίτι οπότε να μην μπορεί να συνδεθεί. Τι άλλο; Θεωρώ ότι υπάρχουν πολλά προβλήματα στην τηλεκπαίδευση, ακόμα και στη δόμηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν έχεις ουσιαστικά τη διαθέσιμη ώρα που έχεις σ' ένα σχολείο και μέσα στην τάξη. Γιατί πάντα πρέπει να υπολογίζεις τώρα πια ότι στο 7% των περιπτώσεων θα υπάρχει κάποιο θέμα, ένα παιδί δε θα μπορέσει να συνδεθεί, οπότε θα υπάρξει κάποια καθυστέρηση στην υλοποίηση του μαθήματος περιμένοντας από το μαθητή. Επίσης γενικότερα σε κάποια μαθήματα όπως τα καλλιτεχνικά είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί η τηλεκπαίδευση γιατί ουσιαστικά σε θέλει εκεί να συμμετέχεις στο μάθημα. Από την άλλη ίσως κάποια μαθήματα όπως η ιστορία θεωρώ ότι το αντίκτυπο δεν είναι τόσο μεγάλο, αλλά και πάλι θεωρώ ότι άλλα μαθήματα όπως η γυμναστική δεν μπορεί να γίνει μέσω τηλεκπαίδευσης ...γιατί άλλα μαθήματα είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί η τηλεκπαίδευση.

- Πώς αντιμετωπίζεις τις δυσκολίες που προκύπτουν σε καθημερινό πλαίσιο;

- Νομίζω πως οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, με την ελπίδα ότι και εμείς σαν εκπαιδευτικοί θα γίνουμε καλύτεροι, αλλά και ότι τα παιδιά θα καταφέρουν μέσω εμάς ίσως να έχουν κάποιο ενδιαφέρον για το μάθημα, ή να καθίσουν γι' αυτό το οποίο είπα στην αρχή, ίσως με προσπάθεια να βρούμε κάποια πράγματα, τα οποία μπορούν να αναπληρώσουν ίσως μέρος του μαθήματος, όπως είναι μικρές ιστορίες, οι οποίες παρουσιάζουν μέσω παραστάσεων, διάφορα σχήματα

που είχαν γίνει στο παρελθόν. Ή ίσως μέσω εργασιών και διαδραστικού υλικού τα οποία μπορεί το παιδί να χρησιμοποιήσει σπίτι του, θεωρώ πως αν και έχει γίνει μια ανάπτυξη του τομέα τα τελευταία χρόνια, με το διαδραστικό υλικό που υπάρχει σε διάφορες πλατφόρμες στο ιντερνέτ. Τώρα πια ότι ίσως αναγκάζονται και να ψάξουν και άλλες μορφές εργασιών και άλλα πράγματα τα οποία μπορούν να στείλουν στους μαθητές, ώστε να τους κάνουν να εξασκηθούν στο σπίτι τους, που ίσως δε ξέρω ακόμα αν είναι αρκετά, αλλά θεωρώ ότι είναι αρκετά βοηθητικά για τα τωρινά δεδομένα.

Πέμπτος θεματικός άξονας

Συναισθηματική ενδοσκόπηση και προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τηλεκπαίδευσης και την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευομένων.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα σου από το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που παρείχες;*

- Θεωρώ ότι, προφανώς στην αρχή δεν υπήρχε καμία ετοιμότητα, και έτσι τόσο εγώ προσωπικά, αλλά θεωρώ και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, όσο και τα παιδιά είχαν μια απογοήτευση, γιατί ιδιαίτερα τις πρώτες βδομάδες, το μάθημα ήταν πολύ δύσκολο να γίνει. Και προφανώς για τους περισσότερους εκπαιδευτικούς, οι περισσότεροι αντιμετώπιζαν αυτά τα προβλήματα, και δεν είχε να κάνει τόσο με γνώσεις πάνω στην τηλεκπαίδευση, με γνώση πάνω σε προγράμματα, είχε να κάνει κυρίως με το ότι ήταν μια εντελώς διαφορετική κατάσταση στην οποία, κάλεσαν τον κάθε εκπαιδευτικό να συμμετέχει χωρίς να έχει κάποια εμπειρία πάνω σ' αυτό. Αλλά ευτυχώς θεωρώ ότι η όποια απογοήτευση υπήρχε στην αρχή, και προφανώς όσοι εκπαιδευτικοί αισθάνθηκαν ότι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν για την τηλεκπαίδευση, και δεν μπορούν να κάνουν το μάθημα όπως το θέλουν οι ίδιοι, στη συνέχεια τουλάχιστον για μένα, ήταν αρκετά καλύτερο το μάθημα, θεωρώ ότι υπήρχε αισθητή βελτίωση και αυτό μου έχουν πει τα παιδιά τουλάχιστον, ότι όντως τώρα πια το μάθημα είναι πιο σωστό, και τώρα πια υπάρχει μια δομή η οποία ίσως μπορεί να γίνει πια και μέσω της τηλεκπαίδευσης.

- *Πώς ήταν η συνεργασία σου με τον διευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων;*

- Ευτυχώς πάντα υπήρχε μια εξαιρετική συνεργασία, και με τον σύλλογο διδασκόντων και με τον διευθυντή, όπως θεωρώ ότι γίνεται και με τους

υπόλοιπους συναδέλφους. Και θεωρώ ότι ευτυχώς και ιδιαίτερα ο διευθυντής είχε κάποιες γνώσεις, δηλαδή πάντα είχε μια ασχολία με τις πλατφόρμες, οι οποίες υπάρχουν στο ιντερνέτ, και έτσι μόλις κλήθηκε να κοιτάξει αυτόν τον τρόπο τηλεκπαίδευσης, ίσως να βοηθήσει και τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς ή να προσαρμόσει τη σχολική πάνω σ' αυτό, είτε να βοηθήσει άλλους εκπαιδευτικούς στο να γνωρίσουν την τηλεκπαίδευση, βοήθησε αρκετά δηλαδή, ο ένας βοήθησε τον άλλον, και ιδιαίτερα ο διευθυντής κάλεσε πολλές φορές στο σχολείο για να τους δείξει ο ίδιος, διάβασε ο ίδιος και τους έβαλε κάποιες επιμορφώσεις, θεωρώ ότι ήταν ιδιαίτερα βοηθητικές και γι' αυτό έχουμε καλά αποτελέσματα μέχρι τώρα.

- *Πώς αξιολογείς το πρόγραμμα τηλεκπαίδευσης που εφαρμόσες στους μαθητές σου;*

- Όσο και να το θεωρώ ότι ήταν εντάξει, ότι ήτανε επαρκέστατο, για τα δεδομένα με τις ειδικές συνθήκες, και πάλι θεωρώ ότι ακόμα δεν υπάρχει η σωστή μεγάλη εμπειρία για να γίνει αυτό. Ότι ναι μεν η δουλειά που έπρεπε να γίνει έγινε, αλλά θεωρώ ότι η δια ζώσης, έχουμε συνειδητοποιήσει ότι τα αποτελέσματα είναι πολύ καλύτερα.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα των μαθητών σου που εισέπραξες μετά την εφαρμογή του προγράμματος τηλεκπαίδευσης;*

- Η αλήθεια είναι ότι πριν την εφαρμογή του προγράμματος, τα παιδιά η αλήθεια είναι ότι εντάξει παιδιά είναι, τους άρεσε ιδιαίτερα το ότι το μάθημα πραγματοποιείται εξ αποστάσεως, γιατί παρέμεναν σπίτι τους και δε χρειαζόταν να έρθουν σχολείο, και αλλά αφού τελείωσε το πρόγραμμα και ήρθαμε από τις διακοπές, πολλά παιδιά μου εξέφρασαν τη λύπη τους και τη στεναχώρια τους, ότι δεν μπορούν να έρθουν στο σχολείο, και ότι ναι μεν αρκετά παιδιά θεωρούσαν ότι το μάθημα ήτανε αρκετά καλό. Και πάλι μεγάλος ήταν ο αριθμός που μου ανέφεραν πράγματα τους, προτιμώ κύριε να είμαι μες την τάξη και να γράψω από τον πίνακα, προτιμώ να σηκώνω το χέρι μου, προτιμώ να είμαι με το συμμαθητή μου δίπλα και αν χρειαστώ κάποια βοήθεια να ρωτήσω κάποιον άλλον συμμαθητή μου να με βοηθήσει. Στην αρχή τα συναισθήματα ήταν ανάμεικτα θα έλεγα αλλά τώρα ιδιαίτερα οι επιπτώσεις που θα έχει αυτή η αποχή από το σχολείο για τους μαθητές.

- *Ποια είναι τα συναισθήματα των γονέων των μαθητών σου;*

- Θεωρώ ότι αρχικά οι γονείς καταλαβαίνουν για ποιο λόγο γίνεται όλο αυτό, για ποιο λόγο πραγματοποιείται η τηλεκπαίδευση, και τα παιδιά δεν μπορούν να έρθουν σχολείο κανονικά να παρακολουθήσουν το μάθημα, αλλά καταλαβαίνουν προφανώς και γι' αυτούς είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ανταπεξέλθουν σ' όλο αυτό γιατί και οι ίδιοι, οι περισσότεροι τουλάχιστον πρέπει να μην έχουν τις γνώσεις που χρειάζονται για όλο αυτό. Ναι μεν καταλαβαίνουν και προσπαθούν αρκετά και ευτυχώς που βρίσκονται εκεί οι περισσότεροι στα παιδιά τους, αλλά οι γονείς έχουν ένα πρόγραμμα το οποίο, το πρωινό τους θα ήταν κάποιες δουλειές στο σπίτι, οι περισσότεροι δουλεύουν οπότε το ότι τα παιδιά παραμένουν στο σπίτι τώρα. Γίνεται μεγάλο και δύσκολο κομμάτι γιατί αρκετοί έπρεπε να βρουν κάποια άτομα, κάποια πρόσωπα τα οποία, ίσως συγγενείς, που θα έπρεπε να κάτσουν σπίτι να βοηθήσουν τα παιδιά ή θα έπρεπε να βρουν κάποια ξαδέρφια των παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας, για να κάνουν το μάθημα μαζί. Θεωρώ οι γονείς ειδικά αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες, και ευτυχώς οι περισσότεροι έχουν καταφέρει να ανταπεξέλθουν σ' όλο αυτό, αλλά και πάλι θεωρώ ότι οι δυσκολίες είναι αρκετές στις περισσότερες οικογένειες.

- Από την εμπειρία σου τι αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της τηλεκπαίδευσης;

- Θεωρώ ότι ίσως ήταν και βελτίωση περιλάμβανε, όπως είπα και στην αρχή, ο τρόπος της εκπαίδευσης να είναι, να μη γίνεται πλήρης εκπαίδευση μέσω τηλεκπαίδευσης αλλά να γίνεται μερική, δηλαδή να απασχολούνται τα παιδιά μέσω του ιντερνέτ κάποιες ώρες την ημέρα και όχι όλες τις ώρες. Επίσης καλό θα ήταν να υπάρξει περισσότερος εξοπλισμός για τα παιδιά και τις οικογένειες που δεν έχουν τα απαραίτητα μέσα, όπως ένας υπολογιστής, ένα τάμπλετ, ή ακόμα και οικογένειες οι οποίες έχουν πολλά παιδιά, υπάρχουν ίσως οικογένειες που έχουν 4 ή 5 παιδιά, και εκεί καταλαβαίνετε είναι πολύ δύσκολο να υπάρχουν στην οικογένεια 4 υπολογιστές ή 4 τάμπλετ. Επίσης θα μπορούσαν αυτά τα παιδιά που δεν έχουν τα απαραίτητα μέσα, είτε είναι αυτή οικονομική, δεν είναι σε τόσο καλή οικονομική κατάσταση, ώστε να μπορούν να αγοράσουν αυτά τα πράγματα, να έρχονται να πηγαίνουν σε κάποια σχολεία που είναι κοντά στο σπίτι τους, εφόσον υπάρχουν αρκετές αίθουσες, και να έλθουν τα παιδιά σε κάποιες αίθουσες με κάποιον εκπαιδευτικό ώστε να μπορεί να τους βοηθήσει πάνω σ' αυτό. Θα μπορούσαν να υπάρχουν, ίσως μια καλύτερη κατεύθυνση από

το κράτος ως προς τις πλατφόρμες τις οποίες μπορεί ένας εκπαιδευτικός να μπει, και ως προς τις εργασίες που μπορεί να βρει.

- *Ποιες είναι οι προτάσεις σου για την ενίσχυση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα τηλεεκπαίδευσης ;*

- Ίσως αυτό θέλει αρκετή σκέψη, γιατί ίσως τα τμήματα να χωριστούν σε κάποιες μικρές ομάδες, ειδικότερα τα τμήματα των ... 15 με 20 άτομα, ίσως είναι αρκετά δύσκολο αλλά θα μπορούσε το μάθημα να χωριστεί π. χ. σε 4 κομμάτια, τα οποία να περιλαμβάνουν 4 διαφορετικές ομάδες, ώστε ο καθηγητής και ο όποιος εκπαιδευτικός να γνωρίζει ότι τα περισσότερα παιδιά αν όχι όλα, προσπαθούν έστω μέσω της ομάδας των 5 ατόμων για παράδειγμα, να υπάρχει αυτή η συνεργασία μέσω των μαθητών και ότι όλοι θα σηκώσουν το χέρι και όλοι θα συμμετέχουν στο μάθημα. Και είναι και κάποιες διαφορετικές ώρες τα παιδιά, δηλαδή κάποια παιδιά να συμμετέχουν και να κάνουν το μάθημα στις 8 με 8. 30 ή κάποια άλλα τη δεύτερη ώρα ή την τρίτη. Ειδικά θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει ένας μικρότερος αριθμός μέσα στις σχολικές τάξεις.

- *Θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;*

- Κάτι άλλο σαν πρόταση νομίζω πως όχι, ευελπιστώ να βελτιωθούμε σε αυτούς τους τομείς τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές, ώστε το μάθημα να μοιάζει όσο γίνεται περισσότερο με αυτό που γίνεται μέσα στην τάξη.

- *Ευχαριστώ πολύ.*